GEORGII PICTORII VILLINGANI VIRI LITERIS MVLTIS VARIAQVE RERVM

ſcientia & prudentia præditi, hoc eſt, Polyhiſtoris, medicíq; celeberrimi, OPERA noua, in quibus mirifica, iocos ſalesq́;, poëtica, hiſtorica & medica Lib. V. complectitur.

ITEM,

ΟΝΟΜΑΤΟΘΕΤΗΣ qui locorũ, montiũ, fontium, fluminum, marium, ſtagnorum, ſyluarum, &c. nomina continet.

PRAETEREA,

In Marſilij Ficini de tuenda ſtudioſorum ſanitate librum Scholia.

ITEM,

In Plinij naturalis hiſtoriæ ſeptimum librum Annotationes.

Baſileæ, Ex officina Henricpetrina.

REVERENDO IN CHRISTO PATRI AC DOMINO, DOMINO RVDOLpho, monasterij Lucis Cellæ anachoritæ primario, domino & compatri suo dignißimo, Georgius Pictorius Villinganus Doctor medicus & apud archiducalem curiam Ensishemij superioris Alsatiæ archiater,

S. D.

I GRATITVdo propterea uirtutum omnium metropolis dicēda est ac fundamentū (antistes reuerende, & compater dignißime) quia ex fontibus huius, in Deum scaturiat religio, in parentes pietas, in patriam charitas, in cognatos amor, & in educato-

res reuerẽtia, Certè colligendum erit, (siquidem oppositorum eandem rationem esse philosophus dicit) Tullium non minus uerè quàm eleganter Attico scripsisse, Ingratitudinem omnium uitiorum esse lacunam, & Augiæ impurgatum stabulum, bestiam'que Hannibalis bestia, quam in somnijs uidit deuastantem syluas, agros, uillas, oppida, diuerticula, campos, fontes, & prata, inhumaniorem, Neminem'que Phalarismo tam propinquum, quàm is est quem acceptorum beneficiorum immemorem cognoscimus. Ex quo profectò id uerissimè manare censendum ducimus, quòd nemo, ipsa ad id natura prouehente, non ingratos uel Vatiniano prosequatur odio, uel

ſi occaſio detur & ratio patiatur ingratos in Cynoſargos propel=lere præſumat, Athenienſium lex erat in tales, actiones celebraſſe criminoſas, quos ueluti Xeno=phontis onomaſticon habet, Per ſæ in publico uirgis cędebant, & Hebræi furca damnabant, Ly=curgus ſuo tempore ſapientiſsi=mus legum ſcriptor, Pythagori=co ſymbolo ingratos tacite exu=landos præcepit, hyrundines di=cens ſub eodem tecto non haben das, hoc eſt ingratos. Ea ſiqui=dem auis per æſtatem noſtro uti=tur contubernio, apud nos pul=los excludit, cibat, & fouet, ſed ac=cedente hyeme clàm auolat gra=tia nulla communicati hoſpicij relata. His igitur omnibus ammuſſatim conſideratis, me=

moriam quoque ſubeunte à te ac ceptorum beneficiorum recordatione, quæ hactenus in me totiens cumulaſti, digniſsime compater, totus in hodiernum uſque diem in hoc fui, ne turpi aut nephanda ingratitudinis nota à te uſtulandus forem, & Lacedæmoniorum legi in nullo contrarius eſſem, quæ, Seneca teſte, Datori obliuionem inculcat, & acceptori memoriam tenacem. Qua autem ratione deteſtabile hoc ingrati nomen effugere poſſem, cogitanti incidit, in thuris defectu, molam ſalſam immolandam, ut, ſi non ex toto, tamen pro parte talionem reddam. Et ſic incidit hæc Phylologia mea ex optimis quibuſuis authoribus congeſta, te Mecœnatem

natem & compatrem meum in-
primis reuerendum honeſtare,
acceptorum beneficiorum, quan
tum datur, uices reddere, tho-
lisque tuis hanc, ceu numini meo
ſuſpendere & dedicare, non iu-
ſtius eam pro animi tui candore
próque humanitate ea qua flo-
res, te accepturum, potiſsimum
quando perſæpe in hiſtorijs lecti-
taueris, heroes & fortiſsimos ui-
ros, tuí que ſimillimos, parua
aut nihili munera, non ſpreuiſſe,
ſed hilari uultu, ſiné que ſuperci-
lio, iſthæc acceptaſſe. Artaxer-
xes maximus Perſarum Rex, ſum
ma prudentia & morum graui-
tate uir præditus, exemplo eſt, is
enim non minus regiæ eſſe teſta-
tus eſt amplitudinis, parua liben-
ter, læté que accipere, quàm ma-

gna tribuere, qui etiam ſua uer-
ba re comprobauit. Nam cum
illi obequitanti mercenarius, &
uilis & imperitus quidam, ut cui
aliud fuerat nihil, aquam utra-
que manu ex proximo flumine
hauſtam obtuliſſet, non pedem
mouit, ſed hilaris ac renidens ac-
cepit, ipſum ampliori dono re-
munerans. Amplectere igi-
tur uir ampliſsime heroico item
ritu, hoc quale quale eſt Pictorij
tui mnemoſynon, eiuſdem' que
paruitatem, æſtimatione ma-
gnum arbitrare, quando ex i-
mis optimi contribuentis pectuſ-
culi præcordijs hoc profluxiſſe
facile intelligis, Vale religioſo-
rum decus, faxit' que Deus opti-
mus maximus, ut quàm diutiſsi-
me proſis ditioni tuæ. Datæ

NVNCVPATORIA.

Ensishemij superioris Alsatiæ anno sesquimillesimo sexagesimonono, die mensis Maij decimotertio.

† ʃ

AVTHORES QVORVM AVXILIO PRAESENTIS Philologiæ ſcripta congeſsimus.

Ælianus
Ægineta
Ælius Spartianus
Agrippa
Alnatus
Alchabitius
Albertus
Alexander ab Alex.
Apuleius
Athanaſius
Appollonius
Architas Tarẽ.
Anidius Caſsi.
Athenęus
Ariſtoteles
Aulus Gellius
Auicenna
Auſonius
Auguſtinus
Baptiſta porta
Baptiſta Campofulg.
Beneuenius Florent.
Beroaldus
Budæus
Caſsiodorus
Cœlius Rhod.
Cicero
Crinitus
Chryſoſtomus
Cyprianus

Cor-

Cornelius Cel.
C.Verres
Diodorus Si=
culus
Dioſcorides
Diocles
Eſaias
Empedocles
Fpicarmus
Ennius
Franciſcus Mi=
rand.
Franciſcus Phi=
ladel.
Gẽtilis, Guido
Gattinaria
Gellius
Iulius Denta=
tus
Ioannes mona
chus

Hieremias
Hipponax
Hippocrates
Lucretius
Lucianus
L.Apuleius
Liuius
Moſes
Maximinus
Marbodæus
Macrobius
M.Varro
Martialis
Origenes
Olympiod.
Proclus
Pictorius
Plautus
Ptolemæus
PetrusAppon.
Piinius

Plu=

Plutarchus
Quintilianus
Q. Horatius Flaccus
Rhaſes
Strabo geographus
Solinus
Suetonius
Theocritus
Theophraſtus
ThomasMor9
Thales
Tyrius maxim.
Vuilhelmus de Conchis.

THEOPHRASTVM ERESIVM ET ALIOS DELIRASSE QVI NATVRAM

brutis & hominibus ante diluuium generale benigniorem fuisse testantur, quàm nostro seculo, de gentibus Caput primum

ICET Theophrastus Eresius quondam Platonis discipulus; propter immensam eruditionẽ & infinitam sapientiam suam, qua floruit, Atheniensibus suis ex omni parte uisus sit næuo carens, & nũquam cum Homero dormitasse, nostro tamen seculo nemo est qui ambigat, in eo maximè hunc exorbitasse, quando magis temeritate quàm sapientia fretus, naturam uniuersi prudentissimam opificem, Aristarchi uerũ notat, quod coruis, cornicibus & ceruis, productiorem cõcesserit uitæ periodum, quam homini *Theophrastus naturã notauit.*

A

Homo miraculum. homini, quem Trimegistus miraculum prope diuinum appellitat. Vbi potius, si ratione uti uoluisset, mandati transgressorem. Adam quippe, notasset obelo, qui non tantum sibi uerum etiam suis posteris annorum decurtauit seriem, imo æternitatem, perpetuo enim, si heptaplo credimus uixisset homo qui fracto mandato effectus est mortalis. Illis qui cum Theophrasto eandem oberrant chordam, & naturam propterea nihili habent, quia prioris seculi ante generale diluuium, hominibus, in annorum distributione benignior fuerit, quam illis qui post inundationem uniuersalem emerserunt, non minus uere quã eleganter Petrus Aponensis reluctatur, dicẽs priori ætati nequaquam inuidendum, si productiorem uixerint annorũ seriem, Cœli etenim dispositio natura non refragante, illis benignior affulserit, & magis propitia. Nam tunc comparuerint duo animales circuli, simul cooperãtes, unus quippe in noua sphera, & alter in octaua, ubi

Cur prioris seculi homines annosi.

ubi firmamentum est, sic dispositi ut diametraliter aries arieti, taurus tauro, & gĕmini gemminis coeundo responderent, & cœli influxus ita fortificatos effecerint ut herbæ, radices, segetes & fructus multo salubriores creuerint quam in posterũ, societate per longum motũ, ab inuicem soluta, quãdo totus inferior mũdus ægrotare ac decrescere ceperit. Hæc Apponensis, sed qui sacra tractant, lõgioris uitæ quæ ante diluuium fuit, alias rationes, nulla quoq; exceptiõe dignas ponunt. Quarum prima est, quia uniuersi conditor, filios & nepotes eo tempore talibus disciplinis, & rerum cognitione imbuerit, ut quicquid utile & noxiũ quicqd esset, per se unusquisq; cognosceret, & hinc melius sibi prouideret. Altera, quia tunc uligo terræ, syncera, frugibus & segetibus melius & salubrius suppeditarit alimentũ, quæ post diluuiũ, maris salsedine infecta debilius & insalubrius sit operata, unde longa annorũ series quoq; decreuerit. Sic ergo de uitę spa *Theologi de longa uita.*

cio nequaquam est quærendum, sed potius curandum ne frustra uixerimus.

PLINII ALIORVM QVE NOTAtur error, qui nostros annos, ab ijs qui ante diluuium fuerunt, diuersos dicunt.

Caput secundum.

PLinius naturalis historiæ septimo libro, de ueterum in hæc uerba prorumpit annis. Annum æstate alij unum terminabant, alterum hyeme, alij quadripartitis temporibus ut Arcades, quorum anni trimestres fuerunt, quidam Lunæ senio, ut AEgyptij. Itaq; apud eos aliqui singula annorum millia uixisse produntur. Hęc Plinius, Hisce uerbis ostendit se opinari annos qui primis patribus tribuũtur, saltẽ m ses fuisse, et nõ spacium ex duodecim mensibus dimetitum. Quæ opinio penitus explodenda uidetur, longe enim plus nos uiueremus, quam illa mundi adhuc recentis antiquitas. Quoniam centũ annis mille ducenti menses includentur, qui

Libr. 7. ca. 48.

Plinij error de annis.

tur, qui numerus ulli hactenus ascriptitius fuit. Auum ego habui centũ & uudecim nostratum annorum, cui si menses pro annis numeraue-ro, mille trecentum & uiginti duos compleuit annos. Vt tamen euidentius conuincendi Plinium & alios ostendam argumentum, prophetam deo plenũ Mosen quippe adducam qui Geneseos libro Malalahel sexagesimo quinto Iared filium genuisse scribit, ubi si annos pro mensibns accipi Moses docet: Malalahel quinq; annis cũ tot mensibus Iared filium genuit, quod insanus credat Orestes. A' Plinio sunt & alij pari modo à scopo aberrantes, qui heroicos ita à nostris dissociant annos, ut unus nostrorum decem priscorũ habuisse uideatur. et sic qui nongentos uixisse dicitur nonaginta uixerit, quorum opinionem diuus Augustinus libro deciuitate decimo multis argumentis proscribit. Tamẽ qui sanctum heroa pro teste negligit, Hieremiã prophetam perlegat, ubi priscorũ annos duodecim

Genes. 5.

Malalahel 65. anno genuit.

August. de annis.

decim mensibus ut nostros commen surátos intelliges.

QVI FIAT VEL MASCVlus uel Fœmina in utero concipiantur. Caput tertium.

QVi cœlorum motus & proprietates rimatius scrutantur, astra efficere dicunt, ut uel filios uel filias mulier concipiat, Aiunt enim si cōceptionis hora, planeta uirilis in signo masculino fuerit, solis adminiculo marem fieri, & fœmineū in signo Fœmineo, eodem sole cooperāte fœminam. Anaxagoræ uero & Democrito super ea re alia patet assertio, affirmātes ex primis qualitatibus actiuis disparilitatem hanc uenire, ac calorem facere cōceptum uirilē, frigus autem fœmineū. Hipponax autē Ephesius ut de suo quoq; addat masculum concipi dicit, quando uiri semen, mulieris nutrimentū copia excedit, & fœminam quum, semen muliebre potentius exundat.

Qualiter uir conci piatur.

Anaxagorus de partu.

Ne tamen medici dicantur à symboli, horum placita item adponam. Scribunt

bunt enim si masculinæ stirpis genitura ex dextro latere spissa, digesta & calorifica ui potens, super algorem & indigestionem guttarũ fœmella, utero bene defecato ceciderit, cõcurrente interiorum membrorum principalium bona habitudine, & exteriorum super cœlestium corporum benigna affluentia, masculũ fieri, & per oppositum fœminam. Quidam à menstrua purgatione quinto die coeundum censent, ut masculus cõcipiatur quia locos tunc mulier colorifica ui potentiores & defecatiores habeat. Et undecimo fœmina, quod eo tempore mulier magis algori participet, & delphinin hoc est uterum turbulentiorẽ habeat. Sunt item qui maiorẽ guttarum copiam, masculũ dare estiment & minorem fœminam: & alij uentorum flatibus magnam concipiendi uim sexus utriusq; nam Austro Flante, huic qui masculum cupiat mulieri, non congrediendum suadent, sed frigido septentrionali uento, non quia frigidus, siquidem cõceptioni frigus

Dies quinque conceptioni habitis.

Auster masculos parit minimi.

damno est, sed quia per antiperistasin corpus mulieris efficit compactius, & calorem qui amicus naturæ est corpori includit. Calorem uirilitati conducere uel id argumento est, quod statim à coitu mulierem in dextrũ latus, quod propter hepar magis æstuat, incumbere medici iubent, pastoribus rectissimè astipulãtibus, qui tauris & arietibus sinistrum testem funiculis ligant, ut dexter qui calidior est fœtus masculinos faciat,

Calor uirilitati quid est.

GEMELLORVM RATIO, ET *qualiter eueniat, ut mulier una partu unico multos edat infantulos,* *Caput qartum.*

VNico partu geminos peperisse mulierem uulgatissimum esse, diurnus probat euentus, atqui hoc fiat Cordubensis princeps scitè admodum uigesima prima tertij manifestat, dicens: uterũ duas habere cellulas, interstitio quodã sic diuisas, ut (Hippocrate attestãte) dextra masculinę prolis & sinistra fœminæ sit perceptiua, nihil phibẽte quod intersticiũ quoq;

Vterus dues cellulas.

quoq; nõ embrionis capax esse posit, si de guttis seminalibus in id quicq; inciderit, ut tres pueri simul edantur.

Sunt tamen qui non saltem in tres cellulas uteri sinum diuidant, sed in septem non omnibus manifestas, uelut Galenus decimo quarto de utilitate particularum facit, secundum quas embriones quoque septem naturæ meta non transgressa, concipi queant, & unico partu educi, quod Gentilis septuaginta simul conceptos & uiuos enatos scribit, cum magna profecto cunctatione inter uulgares enunciandum est, qui difficulter tam stupenda credunt. At si uera sunt quæ multum curiosi Anatomi effutiunt, non ualde portentosa sunt, siquidem præfatarum cellularum unamquamque habere arietinorum cornuum instar decem rugositates, in quibus singulis concipi genitale semen posit, & aggregari in embriones. Eo modo scribit Albertus, mulierem quandam configuratis in utero uiginti infantium

Vterus septẽ cellulas.

Septuaginta pueri unico partu.

Vterus quot rugositates.

corpusculis aborsum fecisse, Et ut amplius admiratio increscat; is etiamnum aliam eiecisse docet, embriunculorum, auricularis digiti magnitudine corpuscula centum & quinquaginta, quorum digiti capillares fuerint, & arteriarum pulsus manifestarint, Campisulgosus primo dictorum & factorum memorabilium libro, capite sexto eadem per eadem recinit. Sed ut summus & altissimus se omnipotentem & rerum gubernatorem ostenderet, in maximum hæc miraculum haberi statuit: Scribit enim à uirginis partu millesimo trecentesimo deci mo quarto Margaritam quandam Hollandiæ comitem, in pago Hag, parte, qua Rhenus Oceanum illabitur, unico partu, trecentos & sexaginta infantulos sic genuisse, ut omnes per Episcopum Traiectensem in pelui, masculi sub nomine Ioannis, fæmellæ Elizabeth baptismi characterem acceperint, sed statim omnes cum matre fati pensum soluerint, sepeliendi

Margarita quædã 360 infantes edidit.

endi in monasterio ordinis sancti Bernhardi Leosduren nomine. Horum tumulo sic inscriptum legitur, illustris domina Margarita Hermanni comitis de Hennenberg coniunx, illustrissimi principis dominini Florencij, comitis Hollandiæ filia, eius mater fuit Mathildis, si ia Haunici ducis Brabantiæ fratrem quoque habuit regem Allemanniæ. Hæc præfata domina Margarita, anno salutis millesimo trecentesimo decimo quarto, suæ ætatis quadragesimo secundo, die parascenes, hora nona ante meridiem, peperit infantes uiuos promiscui sexus, numero trecentos sexaginta quatuor, qui postquam per uenerabilem episcopum Guilhelmum suffraganeum presentibus multis proceribus & magnatibus, in pelui quadam baptismi sacramentum percepissent, & masculis Ioannes, fæmellis uero nomen Helizabeth impositum fuisset, ipsarũ omnium simul cum matris, animæ, ad deum æternaliter uicturæ redierunt, corpora

corpora autem ſub hoc ſaxo requieſcunt.

QVANDO MVLIER VIRVM concipiat muliebrem, & mulierem uirilem, qualiter item Hermaphroditus ſeu Androgynus naſcatur. Caput quintum.

Siquidem de uteri uel matricis quædam in medium retulimus capſulis, non diſſonum quoq; fore arbitrati ſumus, ſi farinæ iſtius & alia dixerimus. Inprimis tamen quomodo uir naſcatur muliebris, & quomodo mulier uirilis, quam uiraginem nominant. Aiunt enim ſi de uiri guttis ex dextro teſte quicquam in locellos mulieris ſiniſtri lateris coeundo ceciderit, uirum concipi, qui uolſis moribus futurus ſit & effœminatus. Et ſi ex ſiniſtro latere uiri dextrorſū quicquam ſcintillauerit, mulierem planè uirilem, quam uiraginem dicimus. Vbi tamen auctarij uice etiamnum dicendum ſupereſt, quod Auicenna ab

Vir muliebris unde.

Mulier uirilis.

ab octauo die mẽstruę purgationis uteri, in undecimum usq; tempus hermaphroditum concipiendum supra modum habile credatur, si in interstitium de quo supra diximus prolifi cum semen fundatur. Est autem hermophroditus, homo qui ex commixtione sexus utriusq; tum utroq; generandi membro exitit, hunc Androginum quoq; dicimus.

Hermaphroditus unde.

Hermaphroditus quid.

CVR SIMILES MVLIERES

dissimiles, partus edant, & pluscula de octimestri partu.

Caput sextum.

NE parergon fecisse iudicet in aliam rem à proposita diuertens, in cœpta materia diutius immorabor, ostẽdens, qui fiat quod duæ mulieres similes statura, coætaneæ, & pari alimeno cibatæ, dissimiles partus gignat, una quidem graciles, sed proceros & quasi ex ouo progredientes, altera uero compactos, breues & nanos ferè. Galeni ductu fretus, dispositionem uteri localem, causam esse nemo

mo medicorum est qui nesciat, siqui dem unam reperias, quæ uteri seu ma tricis in latum extensiorem & in lon gum productiorem sinum habeat, quam altera. Circa istud Galeni asser tum facile coniecturandum uenit, ma tricem formandi certissimum arche typum esse, Nisi Claudij Ptolomei pla citis magis inherere studeamus, qui astris quicquid diuersitatis in homine est, totum id refert acceptum, & nihil matrici: partum octimestrem ideo ra rissime uitalem esse, in confesso habe mus, quia infanti, dum in utero est planetas præfici maxime patet, & co mense potissimum Saturnum, qui in suis qualitatibus tam actiuis quam passiuis embrioni est contrarius, nam frigidus est & siccus. Ast ratione a stronomica elisa, quidam embrionem mense septimo ab uteri conceptacu lis egressum affectare aiunt, ac de nuo in id colluctari plurimum, ut im becillior reddatur: unde nisi uires re cipiat egrediatur in octauo & fatiga tus & debilis succumbat. Quam ra tionem

Matrix embronis archetypus.

Partus Octimest.

rionem non esse perpetuæ, ueritatis diurnus ostendit euentus. Auicenna siquidem in Hispaniæ partibus edere dicit prægnantes uitales eo mense, Aristoteles similiter in Aegypto, & Agrippa in Naxo, & eã insulam Dionisio sacram perhibent qui octauo mense in lucem editus est. *Naxus fertilis.*

PARTUS ALIQUANDO NAsci bicipites, *Thaletis uerba ad periandrum; Cur bestiæ figuram quandoq; accedant humanam de uarorum & claudorum ratione. Cur homines sine manibus aut pedibus nascantur, Naturam sibi nusquam esse defectuosam.*

Caput septimum.

VIdimus anno Sesquimillesimo quinquagesimo secundo, infantulum bicipitem utraq; facie indiscreta, unicaque manu inter utrumque caput assurgente, quod propter excessum quantitatis materiæ, quæ semen est, naturæ exploratores esse perhibent. Empedocles enim Agrigẽtinus, si affatim, inquit, semen genitale, in matricis utrinq; effũdatur *Mon strum* *Empedocles de mõstris.*

cellulas

cellulas, gemellos fieri, distinctis corporibus, & mõstrũ binis capitib. ubi semẽ mediũ occupauerit matricis, inferius coherens, & superiora uersus utrinque diffluens. Circa quæ & Thaletis uerba adscribenda uidentur. Thales enim cum uidisset, in Periandri armento, uaccam humano capite, uocem hominis edentem, Periandro dixit, Te moneo ne posthac bubulcos habeas, aut si habere cogaris, uxoratos habeas, tacitè innuens, se bubulcum suspicari cum uacca congressum. Quamuis aliam causam naturales prędicent, dicentes, materiam qualitate peccare, si talia monstra nascãtur. Nam si semen effundentis bestiæ modicũ propter imaginationem obiecti, ad humanam figuram degenerarit, monstrum fieri biforme, & hominis & bestiæ, suffragantibus astris. Nam Sagittarium in hoc opitulari perhibent, uarorum qui distortis cruribus uelocius ambulant quã alij homines. Galenus libro definitionum medicinalium singularem mentionem facit, dicens, eos haud

Thaletis dictum ad Periadum.

Monstrum biforme unde.

haud aliter fieri ob matricis curuatam situationem, quam in æqualia simulacra fiunt, si plumbum calefactum inæqualiter in receptaculum fundatur. Pateat enim dicit, matricem sæpe ad recipiendum semen incuruari, quod eiusdem nimiũ sit, auida ex propria quadam uirtute à tota specie, De claudis similẽ rationem ostẽdunt philosophi affirmantes, si uir in latus coeat semen peruersẽ in locellos cadere, & decentem embrionis habitũ impedire, claudosq; producere. Fit item ut homo uel sine manibus uel pedibus quandoq; nascatur, quod lubricitati matricis acceptum referunt. Liceat enim, asserunt, quod totum semen in locellos effũdatur, tamen lubricitate efficiente partem effluere, constat, propter quod natura formationi intendens iustæ, (quia amplius non posit) magis necessaria informet, cor quippe, hepar, cerebrum & testes, quibus massa adnascatur coagulãdo mutila, & mõstrum fiat, quale anno uidimus quadragesimo. Hispanus enim circumfo-

Cur homo sine manib. & pedib.

Hispanus quidā uenit pedibus. rensis quidam publice omnibus se uidendum prostabat, sine brachijs, qui tamen pedibus acu intermediante citius pingebat quàm expeditissima mulier ambabus manibus & arma arcūq; tractabat ut nemo miles ipsius agilitatem assequi potuisset, nemoq; tam certus scopum sagittando tetigisset, ac ille mancus homo. Ex quibus facile qui ui perspiciat naturam in hoc totam esse, ut se undique sibi constare innotescat, & non huic quicquam abstulisse uideatur quod non in alio abunde restituerit. Sunt tamen qui horum defectuum causas astris inscribūt, in primis tamen Alchabitius qui gradus quosdam esse dicit, in quibus si luna fuerit dum embrio concipitur, partus uicij expers nunquam esse posit, & sextum recenset in tauro, octauum, nonum & decimū in cancro, septimum & nonum, in leone, decimum nonum, uigesimum secūdum, uigesimum octauum, in scorpione, nonum, & uigesimum octauū in sagittario, septimū octauum, uigesimum

ſimum & trigeſimum, in Capricorno, tertium, ſextum & uigeſimum ſecũdum, & in aquario, decimum octauũ & decimum nonum, fatali omnia quãdam ſtellarum ratione, fieri cõcludes.

DE PARTV QVODAM portentoſo auis cuiuſdam Britannicæ. Caput octauum.

QVoniam uerò partuũ portentoſas in mediũ retulimus narrationes, non ab re futurũ duxi, ſi quæ ex Alexandri ab Alexandro ſcriptis de auis Britannicæ portẽtoſa partu, quondam corraſimus, in medium dedero, Res ſic habet. Autor præfatus in penitiſsimis Britanniæ partibus ſcribit, malos quandoq; & carinas ad maris littora uetuſtate tabeſcentes exponi, ubi diutina aqua exũdãtes tepidi ſolis adminiculo ad littora fũgos breui pediculo acquirãt qui paulatim adoleſcendo citra omnem intubationem moueri incipiant & à trunco auelli, & denuo incorpora cõdenſari ut plumeſcant & aues fiant

Alexã. ab alexãdro de partu auis Britãnicæ.

les piſcium eſu uiuentes. Hanc autem ſaporis anetini Iulius Dentatus, uir cũ nobilis tum ualde eruditus, ſcribit, & multum ſucculẽtam, citraq; omnem admirationem ob numeri exceſſum incolis haberi.

AVES IN ARBORIBVS, NA*ſci quæ hæmorobij dicantur & Barliatæ, & pluſcula de uermibus Sericis.*

Caput nonum.

PRæſcriptis & hæc adnotanda uidentur, nõ imi ſubſellij ſcriptores de auibus absq; omni auium fotu enatis habent, habent enim Albertus & Ariſtoteles, Solino & Saxone Grammatico ſubſcribentibus, in Ponto & Scotiæ aliquibus partibus ad fluminum ripas ab incolis plantari arbores, quorum folia in nodos conglomerentur, & anates maturent absq; motu, capitibus ſimiles pauonibus, pedibus cycgnis, in dorſo cinericei fermè coloris, ſed uentre ſubalbidi, anſeribus paulò minores, quę ſi iuſtã maturitatem attigerint, in proximum flumen

Anates ponti ex folys.

flumen cadant, plumescant, & moueri confestim incipiant natantes. Incolæ has hæmorobios nominant. Sed ut magis admiratio increscat, & quæ Isidonis scribit adponam, scribit enim si abietis lignum in aquas littorales uersus orientem inciderit, temporis successu putrescat, & humorem crassum à se eijciat, qui condensatus in littoribus, Phœbi tepentis suffragio, in aures cassitæ uel cristatæ instar maturescat, primo nudas, hinc pinnatas, quæ rostro, pedum uice utantur, & Barliatæ aues uulgò prouincialibus dicantur. Videntur hæc ueritati dissona, sed experientiæ uirorum præfatorum nihil est detrahendum. Quæ ipse uidi hinc quoque conuenire uidētur, nam idem partus indicāt mirabiles. Siquidem ex semine pusillo, leui mamillarum muliebrium fotu, animari uermiculos notaui, folijs betinis aut arboris mori nutriendos, ut ex se cucullos aut follicula serica quibus inhabitent effingant, in quibus re perfecta, immoriantur, quo acu pictores acceden

Hemorobij.

Aures oriēt.

Vermes serici.

te lixiuio, globulos faciant, & mortuos eruant, iterum mamillis supponendos ubi candidi papiliones emergant qui alia semina cacando progignant, & uermes alij pro lanificio nascantur.

Papiliones sub mamillis.

CVR VENERIS CVRRVI Poetarum collegium adscribat columbas & passeres, & alia de columbis. Caput nonum.

VEneris currum à quatuor trahi columbis candidis in L. Apuleij de aureo asino sexto notauimus libro, ubi Mythici quandam fabulam de Peristera uirgine in columbã mutata, causam afferunt. Sed nos Aeliani placitis freti aliam & ueriorẽ, in physantia deceptus erro, prescribimus, dicentes, coitum huius auis frequentem in causa esse, quum diebus quadragenis concipiat, excludat et educat, idq; ferme per totum annum, quae res acceptissima ueneri habebatur. Aut quod huius generis masculus non prius fœminam ostendat quàm osculum illi dederit, seu quod fœminas non recipere dicunt marium in

ueneris

teneris actu comertiū, si uacuam sit osculo. Quidam columbis trahentibus curorū, passeres item adpingunt quia tam effrenatæ libidinis hanc auē esse constat ut eo uescentes epicathaphoros id est libidinosos fieri nouerimus. Quoniam columbarum in hac area mentionem fecimus, ex Aeliano hæc scitu non indigna quoque libet apponere. Dicit enim columbas successione ouis incubare, sed pullis effectis seu exclusis, masculum eas fouere, repellentem ab ipsis omnem iracundiam, ne, si non faciat cōtentiones & lites exerciant, atque tinnunculi minus reformident raptū, quem sic à peristero trophio propellere poteris, si accipetrem in ollam gipso bene perlutatam, in medium columbarij mortuum suspendi curaueris, nullus enim accedet, quoniam Tinnunculo in accipitrem tantam inesse nouimus antipathian, ut non solum uiuentem, sed mortuum quoque & odio habeat & eius præ sentiam

Tinnuncu. Peristeritrophion.

sentiam fugiat, M. Varro peristerotrophion totum columbarum habitaculum nominat, sed columbaria loculamenta dicit, quæ singulis paribus assignantur columbarum, columbariũ eorum custodẽ narrat, idem aut educatorem, cui ne columbæ â suis colũbarijs auolent. Serapio cunctas parũ aureo annulo super calefacto inurendas docet in alis, sic enim euolatę & redeant & alias secum ad sua columbaria ducant, simplicium libro capite deheeb.

Columbarium quid.

Serapio de colũbis ne auolent.

DE AVRI PRETIO EIVS demque auri incom modis, & de Aere Cyprio quædam e [illegible] Aristotele miranda. Caput decimum.

SCcribit Plinius aurum cæteris metallis omnibus esse prælatum, uel ideò quia uni nihil detrahat ignis. sed quò sępius arserit ad bonitatem magis uergat, quodque eo minimũ usus, etiam frequens absumat, non conficiatur erugine, neq; rubigo ponderi quicquam aut bonitati auferat.

Aurum metallis præfertur omnibus.

Atq;

Atq; hinc Antoniũ triũ uirũ Messala oratore attestãte, aureis usum uasis, in omnibus obscœnis desiderijs, & Ptolomæum maxime in conuiuijs, quando olim mille cõuiuis totidẽ aurea uasa, cum ferculis in prandio mutauit Hæc Plinius trigesimo tertio libro. Sed ego causam ex L. Apuleio ueriorem, ni fallor, ostendere possum, quando libro nono sui Asini, cunctas auro difficultates peruias esse ostendit, foresq; uel adamantinas eius medio perfringi attestatus est, et recte quidem. Nam C. Verres nihil esse innotuit quod auro non uiolari queat, nihil tã munitum quod non expugnari, nihil tam inuium quod non peruium reddat hæc flaua terra. Hoc etiam Philippus Alexandri Macedonis pater expertus est, qui omnia castella oppugnari posse affirmatus est, in quæ asellus auro onustus ascendere posset, qui ut locutus est, ita fecit quoque. Nam auro cunctos mortales corrumpens, & proditores auro conciliaris,

Antonius triumuir.

Ptolomæiq; luxus.

C. Verres de auro.

Philippus Maced. de auro.

cilians, plurimas urbes occupauit, totam Greciam, Demosthene in oratione pro Ctesiphonte subscribente, interturbās, uelut id Flaccus in hæc uerba quoq; ciucidat, urbium portas uir Macedo diffidet, & subruat æmulos reges muneribus, & alibi, Animorū ire per medios satellites & perrumpere amat saxa potentius ictu fulmineo.

Flaccus de auro.

Sunt tamen qui auro turpem inurant notam, dicentes, uitam humanam multo innocentiorem futuram, si auri argentiq; metalla ex mortalium commertio abdicarentur, quoniam in pernitiem solūmodo uitæ reperta sint, & multa multis, ut Plantinus senex inquit, perperam inculcent, homicidia, sacrilegia, furta, contentiones, rixas, bella, simultates, stupra adulteria, proditiones. Et ut apertis loquar buccis, omnia scelera, Lycurgi statuto auri usus ex Spartana ciuitate eliminatus est, quod metallū execrādū duceret aurum, Libet hic superpondus loco de Cyprio ære quæ Aristoteles

Plautus de auro.

Lycurgi statutum.

teles habet adponere. Dicit enim in Cypro genus quoddam gigni æris, auro non absimile quod in frustra minutissima concisum agricolæ serant, & pluuia subsequente exoriatur & coalescat, & quando adoleuerit ad iustam maturitatem, colligant & recondant agricolæ.

Cyprum æs.

QVOTTO MENSE INFANS *superstes edi posit?*

Caput undecimum.

MEnse septimo nasci infantem superstitem & experientia docet, & Philosophi Empedocles, Diocles, atque Straton idem testantur. Id quod Eripho magno errore ductus, pernegat, Epicharmus octauo quoque errabundus nullum egeri dixit uicturum, quoniã aliquas superstites mansisse conceptum est, licet rarius contigerit, nam ut plurimum confestim exhalant, non certe syderum ratione, ut multi opinantur, qui id incommodi in aspectus syderum reijciunt, dicentes singu lis

Mense septimo superstites, nascunt.

Epicharmus de partu.

lis uteri gerendi mensibus singulos planetas præfici, sic ut qui primus â conceptione, idem octauo mense Saturnus quippe dominetur, qui frigidus est & siccus, uitæq; humanæ qualitatibus contrarius. Licet alios reperias qui fœtum septimo mense conatum exitum, non absq; læsione, petere affirment, quem si incolumitati non dum restituti impetrauerint citò moriantur. Istis tamen omnium opinionibus elisis, in Hippoc. iurandũ cẽsemus scripta, qui in libro suo de partu octimestri, in aliam à præscriptis declinet regiam, dicens, octauo mense uteri gestationem prægnantibus difficilem, & prægnantem ægrius se habere, quia in matrice aliqua grauia sentiat incommoda mulier, atque pariat duplici labore oppressa, partus quidem & ægritudinis, unde imbecillior facta, & fœtus reddatur imbecillior qui denuo moriatur. In Hispania tamen Aristoteles multos in hoc mense natos superuixisse testatur, Auicenna idem in Aegipto, et Agrip

Saturnus octimestri præest.

Octimestris partus ratio Hippoc.

Hispania octim. superstites generat.

Agrippa in Naxo. Nonum uerò edendo partum Hippocrates & alij mensem habilem uolunt, Menandro & Aristotele subscribentibus, qui undecimum quoque adijciunt cum Varrone, de quo mense caput sequens tractabit. Papirius decimum quartum addidit, quem repudiamus ex præfatorum archestrâ.

IMPRAEGNATAM VLTRA *decimum mensem uterum posse gerere.*

Caput duodecimum.

Hippocrates medicorum Alpha, in libro de natura fœtus Triumphiris & imperatori Iustiniano consentiens, nullam mulierem post decimum mensem posse uterum gerere, scitè admodum scribit, causas aliquot ostendens, propter quas honestissimæ matronæ sępenumero se imprægnatas, cum minimè sint, arbitrentur, id similitudine probans satis pulchra. Quemadmodum enim (inquit) gallinam ouo insidere uidemus

Iustinianus de partu.

Simile pulchrum de gallina.

mus, & ouum calefieri, spiritum con cipere; ob suam raritatem aëre quan doque refrigerari, ex oui luteo pul lum creari, & in membra informari, candido sine albo nutricari; & uice simo die ob defectum nutrimenti ue hementer agitari, membranasque in fringere, & matris adminiculo, quę te stam disrumpat, prodire, Sic in locel lis matris, infantis membra informari cernamus, inquit, crescere, & tam diu quieta latitare; donec mater amplius satis nutrire non ualeat; ubi tunc plus nutrimenti quęritans quē adsit, ultra non quiescat, membranas lacerans, uinculisque solutus foras progredia tur, pro quibus omnibus decem men ses satis esse testatur.

Hippocrati nihilo in hac re detra hendum censemus, quum illi ob diui nam artis cognitionem, ut Dioni cui piam antiquitus sacrificari ceptum le gerimus. Sed quia sæpenumero im prægnatas undecimo mense peperis se cōpertum habemus. Hadriani po

tius

tius imperatoris inhæremus opinioni,qui Græcorum & Latinorum, Philosophis & medicis, Aristotele Diocle & Varrone consentientibus in undecimum usque gestari possit infantes, decemuirorum decreto penitus ablato.

QVOD TEMPVS PLANTAtioni & lignis cædendis, arboribus conserendis, nauibus fabricandis, & frugibus condendis habile, quo item tempore, agni, oues, sues, uituli & muli castrandi.

Caput decimum tertium.

AGricolis & hortulanis & hæc adposuisse consentaneum uidetur. Nam usu uenit quandoque ut in re oeconomica prosint, quoniam si plantare uolumus tempore adolescentis lunæ hoc fieri suadent, qui astra callent, quando humidum prædominatur, & semina largiore cibari possunt humore, sic enim citius in fructum suum adolescunt: Cædēdæ uero materiæ, decrescentis lunæ tēpus eligunt, quod tūc quæuis materia siccior esse cognoscitur atq; attenuatior, nec facile

Luna adolescente plantandum.

Luna decrescente cædendum.

facile marcescat carie quæ conficiatur quum luna aucta decisa quando humor exuberat, in parua annorum serie uermiculis arroditur & putrescit.

Luna aucta edcisa putrescunt.

Hesiodus laudat nonum lunæ diem arboribus conserendis, & decimum quoqꝫ tertiũ, uel ideò quod Plutarcho teste, his diebus insita uis adsit plenior radicibus, sed eosdem seminibus inutiles, quia tunc iactum semen pluuias magis desideret, ut putrescat & germinet. Decimam sextam plantationi idem incongruam Hesiodus affirmat, uel inde quod lumẽ deficiẽs, germina satis non euocet. Nauibus fabricãdis lumẽ diminutum eligendum censet, quia has diutius perennare oporteat. proclus eodem tempore funges in aream condendas dicit, & soleant post plenilunium uenti suscitari, qui à granulis palea, glumasqꝫ discriminent. Sunt autem in his causas & rationes facile cognoscimus diebus; sic possunt & alij lunæ dies cæteris operibus esse commodo | uel damno, ratione non admodum manifesta. Nam præfatus

Procli sententia.

Animalia quæ castranda.

fatus autor agnos castrandos monet, sexta lunationis die causa ignorata, octaua boues & porcos; duodecima mulos; decimam sextam maribus gignēdis opportuniorē affirmat quam fœminis; decimam uero selectiorem fœminis quàm masculis.

BVFONEM ANIMAL FOEDISsimum non sine ratione à Deo creatum.

Caput decimum quartum.

MVltis rationi dissonum uidetur quod Deus bufonem animal fœdissimum, minimeꝙ proficuum in hominum conuersationem crearit: quem etiam à nostra religione diuersi; nihil frustra creasse proclamant. Quibus obuiandum sit, Vuilhelmus de Conchis, in omni doctrinarum uir; tetragono constans & multum eruditus opinatur, dicens, licet Bufo animal sit ualde horrēdum, natura seuum, progressu pigrum, ueneno pestiferum, homini inimicum, tactu maximè sordidum, cibatu suspiciosum, quia terra solum uestitur, & ad

Genere.

Bufo animal horrendum.

admodum parce, ut eam saltem pro integro, die quantum pede corripere potest capiat, timens, ne si plus comedat, terrę denuo habitur, sit defectū, tamē aspiciētem admonet ut pro Dei gratuito beneficio qui ipsum nō Bufonem sed hominē crearit, animal prope diuinum sublimi oris, ut cœlum intueatur & rationis capax sit, immensæ Dei bonitati gratias agat.

EX QVATVOR ELEMENTIS RES OMNES ESSE COMPACTAS, SED QUAMUIS REM ELEMENTUM ALIQUOD SEQUI POTENTIUS, & SINGULARE,

tis res omnes esse compactas, sed quamuis rem elementum aliquod sequi potentius, & singulare,

Caput decimum quintum.

Elemēta ad res omnes. Licet ad rerum omnium generationem omnia elementa in compositionem conueniant, singulæ tamen unum præcipuum elementum imitātur, uelut lapides qui opaci sunt & grauiores à Dominio terrei habentur, trās parentes & qui ex aqua cōcreti, ut Cristallus, Perilus, & margaritæ in conchis, aquei. Aquę supernatāres & spongiosi, ut pumex, & qui spō-

gijs

gijs includūt, aerei. Sed ex quib. ignis elidit̄ ignei, uelut pyrites & asbestus. Sic inter metalla terrea sunt plumbū & argentū, aquea argentū uiuū, aerea cuprum & stannum, & ignea aurum atq; ferrum. Et sicut in lapidibus & metallis hæc rata sunt, sic in plātis quoque, nam terram imitātur radices propter densitatem, folia aquam propter succum, flores aërem, propter subtilitatem, & semina ignem propter spiritum gignitiuum. Pari modo de animalibus & eorum membris differendum, Philosophi suadent, nam terrea sint, inquiunt quæ hypogea & terræ cauernas inhabitant, ut uermes sunt, talpæa & lumbrici; Aquea uerò pisces, aerea aues, & ignea quæ ignem colunt, uelut Salamādra, et quę igneo calore æstuant ut leo, columba & struthio, quem ferrū frigidum & durissimum in corporis sui nutrimentum digerere, & stomachū suum ferro ignito non ob lædi dicūt. Sic animaliū ossa terram referunt, carnes aërē, spiritus

Lapides aerei.

lapides ignei.

Animalia terrea.

Animalia ignea.

Struthio ferrum decoquit.

uitalis ignem, & aquam humores, qui similiter elementares sic habentur ut holera nigra terram, sanguis aerem, holera rubra ignem & pituita aquam. *Augustin.* His diuus Augustinus animam consortem prædicat. Nã terræ sensum adscribit, rationem aeri, intellectũ igni, imaginationem aquæ. Quibus humoribus dispartiuntur quoq; sensus in elementa. *Sensum partitio.* Tactus enim terreus habetur, crassiora sibi corpora adsciscens, Auditus aerius, nam aere percusso fit sonus, uisus igneus, dũ ex oculis quãdoq; ignem scintillare apertissime notamus, sed gustus olfactusq; aquam, sine qua nec odor neq; sapor fieri potest. In hanc item aream artus currunt hominũ, & operationes, *Artuum differentiæ.* tardus enim motus & solidus à terra signatur, quæ inertiam & remissum opus facit, alacritates & amicabiles mores ab aquæ in fluxu emergunt. Aer impetum affert, & iracundiam ignis, Sic ergo elementa omnium esse prima, *Elemẽta rerum omnium prima.* & omnia ex illis & secundum illa uires suas elementares

mentares in omnia diffundere liquido patet.

VRBANE FACTVM A' CLAVdio imperatore de scyppo surrepto à T. Iunio in conuiuio.

Caput decimum sextum.

LEpide factum ac perurbane traditur à Claudio imperatore cum T. Iunio uiro prætorio in conuiuio celebri, in quo cum plures (ut fit) primæ nobilitatis conueniſſent, ac ſingulis uaſa Corinthia uel myrrhina apponerentur quo nihil ad elegantiam cōuiuij poſſet deſiderari. Inibi T. Iunius qui & prætor & legionis præpoſitus fuit, ſumpta occaſione aureum ſcyphum ęgregij operis, ſuffuratus eſt. Quod cum in ratione colligenda imperator Claudius deprehenderet, pereleganti commento hominis furtum putauit detegendum, parato enim mox alio conuiuio, ijdem accerſuntur qui ad imperatoris dapes pridie conuenerant, Et cum ſingulis uaſa eadem gemmea & precioſa in

mensa reponerentur; uni duntaxat T. Iunio Samijs ac fictilibus ministratum est. Quod & Suetonius oppresso Iunij nomine scribit. Ex quo deinceps probro seruili respersus est, quasi scyphum aureum in principis conuiuio surripuisset.

IN ALIQVIBVS HOMINI*bus corda reperiri hirsuta, & hoc quid significet: de Aristemone plusculo. Cordis item magni, rigorosi & parui, præsagia.*

Caput decimum septimum.

Admiratione digna & fermè incredibilia isti recensent qui, anatomen celebrant, recẽsent enim in quibusdam hominibus dissectis, corda reperta esse hirsuta, cum ossiculis, ut in equorum cordibus reperiantur, quibus uix adhibenda fides esset, ni ueterum anxia sedulitas subscriberet. Habent historiæ Aristemonem Missenium unico die trecentos occidisse Lacedemones, & propterea ipsũ fuisse captum ad latomiarum pœnas,

Corda hirsuta reperta.

Aristemone hirsuto corde.

qui ta

qui tamen per cuniculos & cauernas euaserit, subterraneos secutus aditus, unde iterum captus sit, & custodibus somno sopitis lora cum flagellis excusserit, aufugiens. Et sic tertio captus & dissectus sit, ut hominẽ interius quoque inspicere possent, qui eum corde hirsuto fuisse notauerint. Atq; ex eo hunc tam uirilem, astutum, & audacia præditum fuisse censuerint. In Paphlagonia perdices bicordes Theophrastus, Plinius, & Gellius scribunt, qui eas quoq; minus timidas seu meticulosas opinantur, in extispicijs cor rigorosum stolidi animantis interpræ tantur, prægrande pauidi, sicut in ceruis uidere liceat, paruum animosi seu audacis, quod canes ostendat, Aristotelis suffragio.

Perdices bicordes.

Corirgerosum quid.

QVOD SIT GRAVISSIMVM *scelus auaritiæ crimen, ex epistola Cassij, & alia ex Salustio.*

Caput decimum octauum.

QVam multa & quam uaria scripta sint à ueteribus contra auaritiam palã est, cũ omnes pro

pe authores magnis quidem cõuicijs insectationibusq; tantum scelus execrati sint. Sed Auidij Cassij uerba ex eius epistola repetenda uidentur, quoniam si hoc malum priuato homini indignum est, certe in principe nephandum, atq; mulctãdum. Sic igitur Auidius Cassius ad generum suum. Miseram rempublicam atq; infoelicem, quæ nimis diuites diuiciarumq; cupidos patitur, itaq; M. Antonius imperator, uir & moribus & rebus gestis clarissimus, nihil in tota uita magis timuit, atq; depræcatus est quam auaritiæ famam, sicut relatum est à Iulio Capitolino. Nam quantum à tali crimine abesset, testes optimi sunt eius epistolæ. Vero autem uerius est quod à Crispo Salustio fertur in hunc modũ. Belua, fera, immanis, intolleranda est auaritia. Quo se uertit, oppida, agros, prophana atq; domos uastat, diuina cum humanis permiscet, neq; exercitus neq; mœnia obstant, quo minus in sura penetret, fama, pudicitia, liberis patria atq; parẽtib., cunctos mortales spoliat,

Auaritia belua est.

ſpoliat, Ea hanc ob rationem adpo nenda duxi, ut quisque facile intelli gat quid ſpei collocandum ſit in eos qui aurum ac diuitias congerendas ſtatuunt.

NATVRAM PERSAEPE MEdicum, etiam quamuis eruditum, ſuam induſtria excellere.

Caput decimum nonum.

CONtigiſſe uidimus ut ſyncerus quidam noſter amicus morbo trucidaretur quem Græci κεφαλαργίαν uocāt, ſic ut oculorum perſentiſceret caliginem, & mentem ferme alienatam, cum uomitu, & ſuppreſſa uoce, corpore ad animi penę deliquium algente. Qui cum de ſalute ſua actum eſſe ſuſpicabatur, nullis omnino remedijs conferentibus, morbo ſine intermiſsione uigorante, paucis diebus naturæ uim & artem auxiliantem paulatim exercere ſenſit, quę per ſiniſtram narem uermem palmo longiorem eiecit & ſic bonus homo liberatus quieuit. Ita ſæpe numero uſu uenire Auſonius pulchre oſtendit dicēs.

κεφαλαργία.

Vermis per narem erectus.

Non est in medico semper releue-
tur ut ęger. Interdum docta plus ualet
arte malum.

FORTVITO CASV ET
præter spem morbos mirabiliter
curari posse.
Caput uigesimnm.

MOrbis fortuna & casu inter
dum mederi posse, per mulie
rem quandam Beneuenius
Florentinus medicus et philosophus
excellens, clarè ostendit. Dicit enim
mulierem se uidisse, aqua intercutem
adeo laborantem, ut nulla ei spes de
salute superesset. Hanc inquit spiritu
quodam exotico eò impulsam, ut
eminenti quodam de loco sese præci
pitaret in terram, ubi læso utero ad la
pidem, dissectoq;, ita prorsus omnis
effusus sit humor, ut quæ infantulum
octimestrem gestasse uidebatur, eni
xam credidisses. Sed nec multo post
aut tempore, aut labore, idoneis ad
hâc rem adhibitis presidijs, sanitati pe
nitus restitutam, idem Beneuenius at
testatus este.

Mulier ad hydropi sili berata.

PHILOLOGIÆ LIBER SECVNDVS.

AB ERVDITIS ET SAPIENtibus plerunq; fatuos & dementes progigni, et unde hoc ueniat, Caput primum.

Emosthenes à uiris egregijs & multum sapientibus, quasi fato sic prouisum sit, semper ferme proficisci pueros fatuos attestatus est. Quem ex tripode locutum esse Aristarchus Alexandrinus uir multiplici & singulari eruditione præditus, ac ferme omnium tunc temporis poetarum censor grauissimus, & Philometoris regis filij præceptor, probat. Is enim duos filios habuit Aristarchum & Aristagorã utrumq; uelut Suidæ collectanea habẽt, fatuũ & dementem. Habemus tamen huius rei testem multò grauiorem Aeliũ Spartianum ad imperatorem Diocletianũ scribentem, in hęc uerba: Equidẽ cõstat, inquit, Auguste, neminem pro

sapientibus fatuos quod gigni.

Spartianus ad Diocletianum.

pe

pe magnorũ uirorũ optimum & utile le filium reliquisse, Denique aut sine liberis uiri interierunt aut tales habuerunt plærique ut melius fuerit rebus humanis, sine posteritate discedere, Et ordiamur à Romulo qui nihil liberorum reliquit, nihil Numa Pompilius quod utile posset esse reipublicæ. Quid Camillus, cum sui similes habuit liberos? Quid Scipio? Quid Catones qui magni fuerunt, iam uero de Homero, Demosthene, Vergilio, Crispo, Terentio, Plauto cæterisque alijs dicam. Quid de Cæsare? Quid de Tullio? cui soli melius fuerat liberos, non habuisse? Quid de Augusto qui nec adoptiuum filium bonum habuit? cum illi eligendi fuisset potestas ex omnibus. Sed ad genitos ueniamus, Quid Marco fuisset Felicius si commodum non reliquisset heredem? Quid Seuero Septimio, si Basianum non genuisset? Hæc Spartianus. haud temere ergo quæsitum est à Philosophis qua ratione id eueniat: Nullus tamen est, quod sciam, qui rationem

Romulus filios degeneres.

ostea

Ostēderit preter Aphrodiseum qui pulchre nodū soluit, & cum auctario, declarat enim non solum cur prudentes fatuos & nanos progignant. Sed etiam cur parentes fatui, prudentes & fortes filios edant, Dicens dementes & stolidi parentes dum in actu sunt uenereo, nimium adstringuuntur uoluptati, animamque corpori magnopere immersam habent, ex quo semē uirtutum, tam animalis quā naturalis potens redditur, & prudentes ualidique nascuntur filij. Sed prudentes quum opposito modo se habeant, opposito quoque modo progignant imprudentes & nanos, Nam coeundo mentem sparsam obtinent, & suspensam cogitantes quæ sunt extrinsecus necessaria, unde semen eorum defluit ambarum uirtutum defectuosum.

Cur stolitī parētes prudentes gignant.

Cur prudētes stolidos filios.

IN REGIONIBVS INVENIri aliquibus homines miraculosos & aspectum saltē fascinantes. Capiut secundum.

SCribit. A. Gellius nono libro, cum è Græcia rediisset in Italiam se libros

bros carie situque obductos paruo ære, sed mira insperataqꝫ utilitate præditos emisse, atqꝫ in illis legendo repe risse Scythas illos penitissimos, qui sub ipsis septentrionibus ętatem agũt, corporibus hominũ uesci, eiusqꝫ ui ctus alimento uitam ducere, & ἀνθρωποφάγους nominari, item esse homines sub eadẽ regione cœli, unũ oculũ habẽ tes, in frontis meti qui appellãtur Ari ma spe, qui facie fuisse κύκλωπας poẽ tę ferũt. Alios itẽ esse homines apud eadẽ cœli plagã, singularis uelocitatis uestigia pedũ habentes retis porrecta, non ut cæterorum hominum prospe ctantia. Pręterea traditum esse memo ratumqꝫ in ultima quadam terra, quæ Albania dicitur, gigni homines qui in pueritia canescant, & plus cernant o culis noctem quam inter diem. Item esse com pertum & creditum Sauro matas qui ultra Boristhenem lõge co lunt, cibum capere semper diebus ter tijs, medio abstinere. Id etiam in ijs dem libris offendimus scriptũ, quod postea quoque in libro Plinij se pti

Antro pap gi.

Homines ueloces.

Homines in pueritia canescẽtes.

Sauromate.

Homines Affrice.

primo naturalis historiæ, esse quasdā in terra Africa familias, uoce & lingua exitiose homines fascinantes, Et in Illirijs quæ uisu interimant, si quem diutius uiderint, geminas habentes oculorum pupillas. Item esse in montibus terræ Indiæ homines caninis capitibus & latratibus, eosque uesci auium, ferarumque uenatibus, atque item esse apud ultimas terras orientis alia miracula, homines qui Monomeri appellantur, singulis cruribus saltuatim currentes, uiuacissimæ pernicitatis, quosdam etiam esse nullis ceruicibus, oculos in humeris habentes, Iam uero hoc egreditur (uerba sunt Plinij) omnem modum admirationis, quod ijdem illi scriptores, gentem esse aiunt, ad extrema Indiæ, corporibus hirtis & auium ritu plumatibus, nullo cibatu uescentem sed spiritu flatum naribus hausto, uictitantem, pygmeos quoque haud longe ab ijs nasci, quorum qui longissimi sunt, nō lōgiores esse, quā pedes duos & quadrantē. Gell. li. 9. ca. 4.

Homines caninis capit

Monomeri

Homines plumati.

pygmæi.

DE

DE NOMINIBUS EORUM *Qui crapulo;e & praepostero modo uinum hauriunt, qui conuiuae, asoti, Asotodydascoli Zophorodorpides, Threchedipni, Epythimodipni, Sympotae Homositi, Synusiastae, & Colosidipni dicantur.*

Caput tertium.

QVoniam singularia tātum nec omnibus ob uia ascripsisse praesumpsimus. Qui asoti dicātur, & Asotodydascoli imprimis referemus, ut postea de alijs mentio fiat similiter. Asoti ergo homines sunt luxu & gula prediti, hos nostra lingua nepotes dicimus. Sicut apud Ciceronem secundo de finibus legimus, quādo inquit, Nolui mihi fingere asotos, qui in mensam uomant, & crudi postridie se rursus ingurgitent, non uidentes uel orientem uel occidentem solem, Budaeus omni iuga doctrina iure consultus Asotodydascolos asotorum magistros uel praeceptores nominant, Iulius pollux zophorodorpides in multam noctem conuiuia contināutes appellitat, Trechedypnos qui rarius

Asoti nepotes.

Asotodydascoli.

Zophorodorp. Threchedijpni

Epimadius.

rarius conuiuia uisant. Epydimodipnos qui rerum multarum curis astricti, nihilominus cœnæ cupiditate uocatoribus obtemperant, etiam si ad præscriptum adesse queāt minus. Colynsidipnos qui inuitati tardiores ueniunt, & moram cœnaturis imponūt, & accubitum inhibent. Eiusdem mensæ participes cōuiuas uulgo dicimus & coniunctores. Hoc Cicero cōpransores in Philippicis nominat, in nostris conuiuijs de istis nominibus plura tractauimus.

Colynsidipni Cōuiuæ.

Compransores.

IN HERBIS REPERIRI SExus discrimen, contra Aristotelis opinionem, de Appio plura quæ Plutarchi locum in Timæo declarant.

Caput quartum.

IN herbis sexus reperiri discrimen dicimus, sed impropriè quoniā mas est qui in aliquo generare, & fœmina in qua generari potest, qua ratione masculus & fœmina in herbis esse nō possent, nisi distinguantur appellatione quod quædam illis insint, masculorum proprietates & fœmina.ū. Nam

Mas quis fœm. quæ

Herba cur masculina.

D quia

quia masculus maioris est uirtutis ut plurimum quã fœmina; Ideo herba cui maior uis inest perficiendi suam operationem, adepta est masculi nomen, & cui minor fœminæ. Hæc uero scribimus ut Plinana traditio amplius innotescat, contra Aristotelem primo de animalium generatione, Plinius sic habet libro decimo tertio, Arboribus imo potius omnibus terræ nascentibus, herbis & plantis utrumque sexum esse diligentissimi naturæ tradunt, ubi Aristoteles marem à fœmina non separari in ijs docet, Sed Dioscorides siluæ medicinalis libro secundo, Plinio calculum addit dicens Anagallidis species duplex est, flore differẽs, quæ enim Cyaneum habet fœmina & quæ phœniceum masculus dicitur, Idem Plinius de Appio, distinguitur sexu appium Crisippo etenim attestante fæmina est crispioribus folijs & duris, crasso caule, sapore acri, feruido, Sed Dionisius marem nigriorem breuioris radicis, uermiculos gignere neutrum ad cibos

Plantæ utrũque sexum habent.

Anagallis. Appium.

cibos admittendum, Imò nefas ait. Nam id defunctorũ epulis feralibus dicatũ, per hęc Plinij uerba Plutarchi quoque locus in Thimeo elucidatur, quando scribit milites aduersus Carthaginēses eductos appium in uia reperisse, quod infaustũ auguriũ putauerũt, quoniã appij coronas sepulchris addere usurpatum sit. Ex quo prouerbij locũ emersisse arbitramur quod est, malam ualetudinē appio indigere.

Appium funebris herba.

Appium augurium.

Coronæ ex appio.

Prouerb.

SPLENIVM QVID SIT ET *ob quam causam herbas etiam uenenosas in usu habeamus.*

Caput quintum.

LEgimus nuper à re medica quietiores in Plinij uigesimo nono libro, oculis cruore suffusis splenium superponendum ex melle decocto cum lana succida & oleo & uino madefacta, ubi quid Splenium esset mirabamur ualde, sed denuò in Pauli Aeginetæ librum sextũ irruentes Spleniũ lintheola coplicita esse intelleximus, quibus uulnera ulceraque teguntur. Aegineta sic habet secundũ autem manualem curationem

Splenium quid.

linimentum ſiccum indentes, deinde ſplenium ſuperaddentes. Galenus nõ ſplenium, ſed ſplenas uocat. Huc corollarium ſcite admodum iſtud duximus adponendum. Herbas ueneno-ſas ideo demonſtratas, quoniã ea ſit ui-tæ humanæ cõdicio ut mori plerũq; optimis portus ſit. Id quod ex Varrone ſcimus, qui Seruium Clodium equitem Romanum in magnitudine ſui doloris (podagra enim laborauit) cura ſua uenenoſis haluſculis per unxiſſe ſcribit, ut portum quietiorem attingeret, quem ceptum fefellit, nam ſuperſtes membra fecit anodina, hoc eſt ſine ſenſu.

Mors portus uitæ humanæ.

QVID SIT STOMACHVS quidq; ſignificet, quid ſtomachari ſtomachãbundus & ſtomachum habere bonum. *Caput ſextum.*

Quia ſtomachum corporis uniuerſi patremfamilias omnium medicorum ſuffragio eſſe nouimus, ſed ſibi inprimis cõſulentem. Nam prius cibum pro ſui nutrimento ſumit, antequam ad alia membra quicquam

Stomachus paterfamilias.

quicquam transmittat, dicemus inprimis quid sit stomachus. Est ergo stomachus Plinio scribente, fistula, per quam cibus in uentrem defertur quã Oesophagum quidam dicunt. Ast subinde pro lacuna seu uentre, hoc est ciborum receptaculo, sumitur: et pro animo quoq; ut Budæo placet, qui ex Ciceronis quadam epistola, secundo libro ad Cœlium id probat. Sic enim Cicero præfato loco: Nosti etenim stomachi mei, cuius tu similem quondam habebas, non solum in hominum insolentiam indignitate, sed etiam oculorum fastidium. Vbi metaphoram Budæus à stomacho ductam ait, quem facilè commoueri & turbari asserit. eo cibo à quo natura abhorret Item pro patientia præscripto autore. attestante, quãdo Ciceronem allegat. Consuetudo (dicens) diuturna callũ iam obduxit stomacho meo, id est, ego iam ferre patienter ea destinaui. Similiter pro appetentia, uel ideò, quoniam naturalis appetitus in stomacho esse dicitur, rerum quæ animo

Stomachus Oesophagus.

Stomachus pro animo.

Pro patientia.

& gustui faciunt, id quod etiamnum Plinius ostendit, in præfatione naturalis historiæ ubi stomachum appetitũ gloriæ nominat, sicut appetitum cibi dicimus, stomachari, displacentiã quidam nominant, A' Gellius decimo sexto libro stomachabundũ dixit, eum qui ad irã uehementior est & epigrãmatarius duodecimo libro bonũ habere stomachum pro tolleranter & æquo animo concoquere,

Stomachari

Stomachabundus.

Bonum habere stomachum quid.

MAGNAM IN HOMINIBUS *morum esse dispareitatem, & unde hæc emergat.*

Caput septimum.

MAgnam in hominibus morum aut naturarum esse dispareitatem uel cœcis compareat. Reperias enim natura quosdam timidos tardos, somnolentos, inertes, pigros, segnes & ignauos. Quosdam ab his uel disdiapason distãtes, animosos, strenuos, uigiles, industrios, cordatos, & excitatos. Alias item natura pios, religiosos, iustos, continentes, modestos & probos, & alios diametraliter repugnantes

Disparilitas hominum.

gnantes irreligiosos, impios, iniustos auaros, procaces, incontinentes & inuerecundos. Istis quibus natura dextra comparuit ad res aggrediendas facilior aditus patet, & alijs quibus nouerca iniquior extitit, multo difficilior. Meuium & Paccuuium tantũ olei insumpsisse lucubrando crediderim, quantum uel Homerus uel Vergilius, sed primis natura repulsam dedit, eosq; ignobiles esse uoluit, sequentes autem creta notauit, heroũ istos albo inscribens. Vnde uero contingat eiusmodi dispareitas, Plotinus primò de prouidentia lib: duas ostendit causas, quarũ primã inclinationẽ illam dicit, quã ante præsentẽ uitã anima recipit, quãdo in corpus uergere desiderat, ut eiusdem consortiũ habeat, hãc tamen expũgimus, quia nostræ religioni oppũgnat, quoniã ante uitã nullas esse animas credim9. Sed alterã probamus quod corpus uidelicet sic affectũ animã infusam ad hæc uel alia trahat, seu inclinet, potius ut disimiles in homimib. reddant mores seu effectus. Non

Natura quibus nouerca.

Vnde dispareitas,

Regiones corpora alterant. tamen negamus corpora quãdoq; regionũ in se recipere impressiones au uicia. Nam meridiana luce clarius est Latinos regionis culpa superciliosos esse & elatos, Gallos leues & molles, Hispanos iactabundos, Germanos Martis & uini cupidis, Græcos mendaces, & Pœnos fœdifragos. Medici multum item referre dicunt, quo semine quis sit progenitus, quo uentre fotus embrio, quibus horis natus infans, quib. cibis & exercitijs educatus, quibus cum alitus, quomodo disciplinis imbutus, & sub qua cœli parte nutritus. Ex Thaletis Milesij uerbis facile cuiq; patebit, nationes uarias, diuersos quoq; homines plantare. Se enim quam magnas Deo gratias habere, ꝑpter tria cõfessus est, primò, quia se hominem non bestiam crearit, hinc quod marem & non fœminã, postremò Græcum & non Barbarum. Inuens Græcos natura magis aptos ad Philosophiam, propter cœli bonã temperiem: Barbaros autẽ ex aëris distẽperantia obtusos & philosophiæ minime

Latini superciliosi. Galli leues. Germani bellaces. Græci mendaces. Pœni fœdifragi.

Thales propter tria gratias.

Barbari obtusi.

nime capaces, tantum corporis influ xuin animam esse Platonici attestan tur, ut uerissime homines pro corpo rum uarietate, uarijs etiam rebus oble ctari, credant, dicentes eosqui de cœ lesti substantia corpus habeant, de re rum figuris & cantibus, maxime diui nis, curam gerere, & qui ex igne, fu mo & odoribus, inprimis sacrificiorũ gaudeant. Causã præfatæ disparitatis sacrarũ literarũ præsides etiã ostendũt, sed alia uia, primi siquidẽ parẽtis la-psũ obijciũt, qui euitatus, omnes simi les ad Dei unius imagine procreasset.

DE CARMANORVM MIRI-*fica in susp ndendis capitibus, consuetudine, & de eorum linguis esitandis.*

Caput octauum.

INter alia quæ de Carmanis popu lis Strabo in sua geographia scribit, illud etiã uisum mihi est mirificum & dignum ut huc scribatur. Scribit igitur neminem apud Carmaniæ po pulos uxorem posse ducere, nisi ca put alicuius occisi hostis ad ipsũ regẽ detulisset, Rex autem traneũ seu cal- *Carmani crudeles.*

uarias, ut Cornelius Celsus appellat, in regia suspendi fecerit, lingua prius ẽ faucibus eruta, quam, minutatim incidi curauerit panibus permiscendã ut hanc illi comedendã apponeret qui caput hostis occisi ad se detulisset & aliis itẽ aulicis ac familiaribus qui in eius gratia fuerãt, Quin apud eosdẽ ille rex, eodẽ autore scribẽte, haberi soleat celebratior atq; præclarior ad quẽ plura occisorũ cap. delata forẽt.

QVANTVM OPTIMIS PRAEceptoribus discipuli debeant ac de Alexandro plu scula erga præceptorem suum Aristotelem.

Caput nonum.

QVantum discipuli honestis ac eruditis præceptoribus debeant, abunde quidem ueteres principes & Romani & Græci demõstrarunt, qui suos quidem præceptores non modo summa, & egregia obseruatione coluerũt, sed honoribus etiam maximis atq; dignitatibus prosecuti sunt. Nã parentibus & diis ac pręceptoribus (ut inquit Plato) uix Herde pro merito illud uetus ἀντιπελαργίν obseruari potest, cum tanto muneri

Præceptoribus non æquiualens.

neri nulla satis gratia regeratur, Alexander autem Macedo Philippi filius, qui fœlicissime imperauit, cum Aristoteli suo preceptori ac Philosopho debere se ingenij eruditionẽ intelligeret, nõ semel quidem sui animũ atq; obseruantiã præceptori aperuit, ratus suũ esse officiũ, ex iure ipso humanitatis tanto præceptori uicẽ aliquã optime de se merẽti referre. Nõ enim Aristot. tantũ nomini cõdidit patriã ac tantæ rerũ claritati benignũ, ut inquit Plin. sept. li. animi testimoniũ miscuit, sed etiã nature sacra & causas perquirenti opem maximã tulit, ne tã diligenti studio & honestissimæ disciplinæ sua deessent emolumenta. Sicuti quũ lib. illos quinquaginta de animalibus composuit, quoniam octoginta quidem talenta (ut inquit Athenæus) impensa in his sunt, in quo rex maximus aperte demonstrauit, nõ minus posteritatem cõmentarijs instruere, quã uniuersi orbis populos atque prouincias deuincere. Sed hoc totum C. Plin. declarat abũde, ad Cæsarem Vespasianum octauo naturalis histo-

Alexander in Aristotelem.

Aristo. quinquaginta libros de animalibus.

riæ libro in hunc modum, Alexander inquit, Magnus, cum esset inflammatus mira cupidine animalium naturas noscendi, commentationem hanc Aristoteli delegauit, summo in omni scientia uiro, tum aliquot millia hominum in totius Asiæ Græciæq; tractu parêre illi iussa sunt, eorum uidelicet quos uenatus, aucupia, piscatusq; alebant, quibusq; uinaria, armenta, piscinæ auiaria in cura erãt, ne quid usquã gentium à tanto posit ignorari. Hos enim omnes percontando quinquaginta fermè uolumina illa pręclara de animalibus condidit. Hæc Plinius de Alexandri studio & affectu erga præceptorem Aristotelem. Est tamen notandum in quibusdam reperiri cõmentarijs, tandum Alexandrum, mutato animo contra suum præceptorẽ eum capitali odio fuisse insectatum, quod uerum esse & illud admodum insinuat, quod Alexandri mors ex illo ueneno Stygiæ æquæ, non sine infamia Aristotelis, excogitata creditur.

Aristoteles ab Alex. odio prosequutus.

Con-

CONFERRE PEDEM AVT *capita quid sit, quemuis ferre iudicem quomodo intelligatur, Zigostatica fides. Iuratissimis testis, Iuratus iudex, prælucere, appoditorium, Fortunæ beneficiarij qui Logodædali, opsolodædali, Desultorius equus, Syllaturire & Phalluratisare quid.*

Caput decimum.

CONferre pedem cum ueritate, Teste Budæo, ueritatem est accedere propius, Conferre capita Liuius undecimo ab urbe condita pro colloqui dixit, quemuis ferre iudicem Ciceroni in oratione pro Roscio cuiusuis iudicis est acquiescere sententiæ. Zigostaticam fidem Alciatus, fidem plenariam & examinatam ideo nominauit, quod Zigostica libra sit publice in ciuitatibus suspensa, testem iuratissimum Cicero Tusculanarum quæstionum fide dignissimum appellitat, quia testi quantum uis graui uix creditur, si non iuratus sit. Ita iuratus quoque iudex cuius decreto propter æquitatem fidendum sit, prælucere Suetonius in Augu

Cõferre pedem.

Cõferre capita.

Ferre iudicem.

Zigostatica fides.

Zigostica quod.

Testis iuratus.

Prælucere quid. Augusto facem præferre dixit ad uiā illustrandam. Id quod Plinius libro uigesimo quarto, irradiare dixit, Apodyterium latine spoliarium appellamus quale in thermis inuenit, gymnasijs, & fanis sacro sanctis, fortunæ beneficiarios, fortunæ alumnos interpretatur Budæus, Logodædalos qui in sermonis concinnitate uerbis utuntur uermiculatis, opsodedalos autem ferculorum distinctores, aut eos nominamus qui in cibis parandis nobiles sunt, uelut Apitius fuit artis culinariæ seu popinariæ scriptor lucu-lentissimis. Desultorium uero quod ab alio inaliud commutatur, ut equus desultorius quem Græci anphippum nominant ein post roß. Cicero libro nono ad Atticum à Silla maximæ crudelitatis homine Syllaturire pro tyrānisare dixit, quem admodum phallaratisare à Phallaride dicimus eodem significatu.

Apodito-rium quod. *Spoliarium* *Fortunæ beneficiarij.* *Logodædali Opsodædali.* *Apitius gulosus.* *Desulto-rium quid.* *Anphippus.* *Syllaturire* *Phallaratizare.*

Quid

QVID SCYTALA SIT *laconica.*

Caput undecimum.

MArcus Tullius in quadam ad Atticum epiſtola ſic ait, Habes Tcytatam laconicam, quæ pro uerbialiter dicto, ſignificare uoluit epiſtolam breuiſsime ſcriptam, & occulto ſignificatum obſcuratam, ſinit Lacedemonij ueteres ſacere conſueuerunt, qui occultare uolentes literas publice ad imperatores ſuos miſſas, ne ab hoſtibus exceptæ, conſilia ſua indicarent, epiſtolas mirando commento mittebant. Namq; lorum tenuiſſimũ ſurculo tereti atq; oblongo complicabant, et in eo loro literas per tranſuerſas iuncturarum oras inſcribebant, id lorum deinde ex ſurculo reuolutum imperatori ſuo mittebant, qui huius comodi conſcius, ſurculo compari quem habebat, lorum conſimiliter complicabat atque ita literæ per ambitum eundem ſurculi coaleſcentos rurſum coibant, & ita integrum & incorruptam epiſtolam &

Scytala laconica.

Egregiũ lacedem. commentum.

& facilem legi præstabant. Hoc genus epistolæ Græcè scytale laconice, hoc est scytala laconica nuncupabatur, autores sunt Gellius libro decimo sexto, cap. nono, et Plutarchus in Lysandro. Cum Cicero igitur exemplum epistolæ Marci Antonij ad se missæ inseruisset epistolæ ad Atticum, dixissetq; quę habes Scytalā laconicam, hoc est, epistolam breuitate laconica scriptam; & super rebus arcanis compositam, sicut Lacones componere consueuerant. Nos itidem cum significare uolumus furtiua scripta uel per notas composita ut dictator Cæsar autore Suetonio facere consueuit) nominare possumus prouerbialiter, Scytalam Laconicam.

Lacones breuitati student.

QVIBVS MEDIIS DAEMONES *sublunares in fugam compellere queamus.*

Caput duodecimum.

DE ijs dæmonibus anno sexagesimo tertio Isagogen in mediū dedimus, qui sub lunari uersantur calimitio, ex qua paranoesim hāc

san

sanctorum patrum suffragijs acceden tib. ponimus, quomodo nempe infu gam cõpellantur. Origenes ergo nihil certius esse scribit in libro ad Celsum, quam Iesu Christi nuncupationem, Spectatum enim per se dicit cum ex hominũ animis tũ corporibus quoque, sic innumeros profligatos. Diuus aut Athanasius in libro de ea ijs quæstionibus, præsentissimum aduersus malorum dæmonum insultus, remediũ, initium psalmi sexagesimi septimi testatur. Exurgat Deus & dissipentur inimici eius. Cyprianus in libro quod Idola dij non sint, dæmones per Deum uerũ in fugam adiurandos iubet. Quidam ignem, quia sacratissimum elementum sit & signum atque uehiculum superioris ignis in hoc multum prodesse narrant. Vnde sacrifi ijs ad mortuorũ sarcophagos, lumina quoque obseruata censent, uel inde quod Pythagoras Deum nequaquam sine accenso lumine adorandũ statuerit. Alij gladios in hoc intentum stringunt ex undecimo Odyssee Homeri id sumentes

Origenes cõtra dæmones.

Athanasius.

Cyprianus.

Lumina sarcophagis.

Pythagoræ statutum.

tes, ubi scribit Vlyssem matri suæ fecisse sacrificium euaginati gladij medio, quo umbras à sacrificij arceret sanguine, & ex sexto Maronis quando Sybilla Aeneã ad inferos ducens, sic affatur dicens: Procul ô procul esse prophani. Tuq; iuuandæ uiam, uaginaq; eripe ferrum. Philostratus contumelijs & diris imprecationibus, Appollonium sibi suisq; socijs obuiam factum dæmonem, sic in fugam conuertisse scribit, ut Phantasma stridens & cum horrore maximo ab ipsis euanuerit. Cum plures suffitum ex calamento, peonia, mẽta, palma Christi, aut apio in hoc casu laudant: multi coralli rubei præsentiam, arthemisiæ uel hypericonis, rutæ, seu uerbenæ. Nonnulli clauium tinnitum, uolarum strepitũ, uel armorum horrendum sonitũ quoque prodesse narrãt. Tertulianus præ fatis omnibus certius antidotũ offert, quando nos uelut Iob fortisimũ Dei athletam, pugnare aduersus tentationum insultus hortatur, sericoq; uestiri monet probitatis, purpura pudicitiæ,

Suffitus cõtra dæmones.

Tertulian. de fuga dæmon.

tię, clamyde patientię, cogitandumq́
suadet omnia quæ dęmon ad euertendam nostram integritatem machinatur, in constantis casura gloriam & eius machinamenta, in hunc finē à Deo permissa, ut quã cōstanter aduersa perferre uelimus experiatur, ad hoc Hieremiæ dictum, dominus exercituum iusti probator est. Diuus Maximus in lib. de Charitate, dæmones infringendos et etiam interficiendos præcipit. Idq́ abunde satis fieri docet, quando cum pręceptorū Dei obseruatione, affectus qui in nobis ebulliunt, imminuimus, aut quando prorsus per affectuum carentiam totam calūniandi occasionem excludimus, cum propheta dicētes: uade homicida, dominus mecum est, bellator fortis, tu cades & deleberis apud me in ęternum. Olimpiadorus decimo capite, quādo scribit in Ecclesiasticam historiam, omnes sensuum aditus occludendos censet, sicut neque per oculorum illecebras, neque per aurium pruriginem, neque per petulantis linguæ petulan-

Hieremiæ.

Olimpiadorus.

tiam dæmon admittatur. Hoc enim signaculum contra dæmones absolutissimum habeatur. Quidam duobus armis in pugnam progrediendum monent, præcatione quidem quæ in cœlum subducat affectus, & sciẽtia uera quæ salutaribus opinionibus communiat intellectum, & suggerat quid sit orandum, ut ardenter oremus iuxta Iacobum non hæsitanter. In Esaiæ prophetæ & diui Pauli armarijs reperiuntur similia, Esaiæ quinquagesimo nono, Ad Ephesios sexto, & Thessalonicenses quinto.

QVIS ROMANIS DIERVM *ciuilis dictus fuerit, qualis eiusdem diuisio, Crepero quid, crepusci, creperum oraculum crepera bella & die crepiti senes quid.*

Caput decimum tertium.

Dies ciuilis Dies ciuilis, Romanorum calculo à media nocte incipiebat, sese cõtinuans in alteram mediam noctem. Et huius diei tẽpus primũ, etiam in hunc usque diem mediæ noctis dicitur inclinatio, secundum gallicinium, tertium

Mediæ noctis inclinatio.

Gallicinium.

tertiũ cõticiniuum, cũ & Galli et homines quiescũt, hinc diluculũ cũ cognosci incipit dies, post mane, quãdo dies clarus est. Mane quidem quod ab inferiorib. locis, id est à manib. lucis exordiũ emergat. Legibus duodecim tabularũ ortus tãtum & occasus dies nominabantur, post annos aũt adiectus est meridies. Nouissimũ diei tempus supremãtem pestas uocat post quam uespera sequitur, à stella quam Græci husperam, Plautus uesperuginem, Ennius uesperum, Virgilius hesperon appellat, inde crepusculum à crepero, quod dubiũ significat dictũ, tanquam lux dubia id horæ sit, incertumque existat id temporis noctis ne sit an diei. Inde crepusci nominati à Sabinis qui eo tempore erant nati. A'Lucretio dictũ est creperũ bellũ, cuius anceps & dubius est euentus. Oracula quoque uocitarunt quasi ancipicia, ambagiosa, dubiosa. Hinc senes decrepitos dici quidam nominãt, quasi dubiæ sunt uitæ. Post crepusculũ id sequitur tempus, quod à luminibus accensis, prima fax dicitur

Conticiniũ
Diluculum
Mane.
Meridies.
Supremã tẽpestas.
Vespera.
Phosphorus.
Crepusculum.
Crepusci.
Creperum
Crepera.
Decrepiti senes.
Crepusculũ id est prima fax.

Concubiũ. dicitur, deinde concubia siue concubium, quod tunc omnes ferme cubant, alij ab eo quod sileretur id tempus silentium noctis appellauerunt, sicut Liuius. Nouissimo loco, intempesta nox dicta, ex eo quòd non habet idoneum tempus rebus gerẽdis, & eo tempore nil agi tempestiuũ est. Huius diuisiõis autores sunt M. Varro, Macrobius, Plinius, Cẽsorinus & A. Gellius. Sic ergo uiginti quatuor horis constitit, ut contineret, & lucem & tenebras.

Silentium noctis.

Intempesta nox.

SERIIS NON SEMPER hærendum.

Caput decimumquartum.

SErijs non semper incumbendum Hercules indicio est, qui labores quos subinde in certaminib. subibat, ludicris in Onphales Gynecio Iouis ex Alcmena filius existens, pueris colludẽs. Sic de Socrate quoq; Aelianus scribit, quem Alcibiades interdum Lamprocli, adhuc infanti coniocari reperit. Agesilaus arundini insidens equitauit, cum filio suo etiã adhuc puello, quem cum quidam irrisisset,

Hercules cũ Onphale lusit.

Socrates cũ puero lusit.

Agesilaus arundine equitauit.

ſiſſet, tace inquit, cum tu pater euaſeris, me imitaberis. Item Architas Tarentinus reipublicæ & philoſophiæ deditus, maritus effectus ſeruis abundans, quorũ liberis ſua ocia in menſa, tũ alias colludendo, quã liberaliter cõdonauit, reges itẽ Parthorũ ne ſemp in arduis torpeſcerẽt, aliquãdo remiſſiores telorum cuſpides, quñq; acuere ſolebant. Sic Aeropo Macedoniæ regi placuit, ut tẽporis aliquãdo ſubleuaret tædiũ, & à publicis tractandis liber, honeſtè frueretur ocio, abacos fabre fecit, uile et ridiculũ opus tanto regi. Mahometes Othomannus, qui Græciæ imperiũ euertit, cũ oratorũ poſtulata audiuiſſet, externarũ gẽtiũ cochlearia lignea affabre cælabat, aut in tabella aliquid effingebat. De Domitiano quoq; ridiculũ hiſtoriæ habent, qui in ſecreto muſcas ſtilo configebat, ut à ſubditorũ tædioſis quærelis modicum ſubleuaretur. Taceam, Catonem qui pro tempore conchulas in littore congeſſit Caietano.

Architas cũ pueris iocatus.

Parthorum reges quandoq; ocioſi.

Arepo Macedoniæ abacos fecit.

Otthomannus coclearea fecit.

Domitianus muſcas interemit.

Cato conchas congeſſit.

DE HEBRAEORVM ANtiquorum Zelotypis.

Caput decimum quintum.

ILla quoque memoranda hoc loco sunt quae longo tēpore seruauerūt, cum adulterij suspectam habebant coniugem, ad sacerdotem enim eam ducebant, qui oblato iureiurando, membranam sacris uerbis conscriptam aqua lauabat, adeò ut sacra uerba delerentur, cōspersaq; muliere pauimenti aut parietum templi puluere, praesente uiro, huiusmodi aquam ea portabat. Mira profecta res. Nam si adulterij crimine carebat, ualidior mulier abibat, quod si peccasset, hydropisi corripiebatur, uenterq; eius marcescebat. Et quia matrimonij incidimus aream, nunc ceu ab arbore ad fructum, ita à matrimonio ad liberos transibimus, scribentes quam seuerè apud Hebraeos crimen non pulsati tantum, uerumetiam maledicti patris uindicabatur. Nam qui ita male de parentibus meriti essent, nisi prima parentum

Hebraeorū adulteriae.

Mulcta adulterij miraculosa.

Poena ingratorum in parentum.

tum admonitione corrigerentur, fuę carum supplicio mulctabantur, præ scriptarum testis est iuratus Baptista Campofulgosus secundo libro.

DE SEPTEM MIRACVLIS,

totius mundi, & domo Cyri regis Medorum, uel de sumptuosa De Alexandri Magni, ædibus multum propter inanis sumptus prodigiosis & Catulo Romano qui capitolij tegulas in aurauit.

Item de Popæa Meronis coniuge.

Caput decimum sextum.

SEptem deperditi atque frustranei sumptus opera, per uniuersum orbem celebrata, Cassiodorus sc i- bit, quorum primum Ephesiæ Dianę cedrinis trabibus templum, fuit ab Herostrato aucupandæ gloriæ causa, incendio datum. Alterum Mausolæ id est Mausoli regis Cariæ sepulchrũ, in aere sine appendiculo, ni saltem magnetum pendens, ab Arthemisia uxo re fabricatum. Tertium Collossus Solis miræ altitudinis apud Rhodi- os. Quartum Iouis olimpici à Phidia simulachrũ astabre ex ebore sculptũ

Scriptũ opera miraculosa mundi.

Templum Dianæ Ephesiæ.

Sepulchrũ Mausoli.

Collossi Solis.

Babylonis mœnia. quantum Babylonis ſuperba & alta mœnia, quæ Semiramis regina Ae-*Pyramides.* gypti ædificari fecit, ſextum Pyrami-*Cyri domus* des quoq; Aegypti, & ſeptimum Cy-ri regis Medorum miraculoſa do-mus, quam Memnon arte multum ſumptuoſa illigatis auro lapidibus, extruxit, Cui nos æque ſuperuaca-*Domus Alexandri.* nei ſumptus domum Alexādri Mag-ni, addimus. Hic enim ut magnus re-rum profuſor extitit, in Babilone ſibi thronum aureum fieri curauit, cui ſi-milis in toto orbe non reperiebatur. Erat enim duodecim cubitorum, ad quem per duodecim gradus aureos aſcendebatur. Hinc duodecim erant ſtatuæ aureæ, in quibus ſcripta erant nomina duodecim principum, ſur-ſum eminebat Alexandri ſedes ex Smaragdo, cuius parietes undiq; ex Topaſio fuerant ornati. Sed quia ſumptuum proſcribendorum hanc *Cattulus capitoliū aureis tegulis.* incidimus mentionem, Cattulum Romanum huc quoque adſcribere lubuit, qui Capitolium tegulis inte-

gi cu-

gi curauit aureis, & primus lectis aurum atque argentum adiecit, & Poppæam Neronis sumptuosam coniugem, quæ iumentis suis ex auro soleas parauit. Hæc & similia Gnido Vituricensis habet.

Poppæa luxus supereminentis.

IN ELLEBORI ALBI PRO *uomitu administratione diligenter curandum, ne leuitate medicus utatur, sicut Agyrtæ & Seplasiarij solent, qui oppidatim in magnam hominum pernitiem obambulant.*

Caput decimumseptimum.

SEplasiarios & Agyrtas oppidatim & bene & male habentibus indifferenter Elleborum administrare, nemo est qui nesciat: quali autem uitæ discrimine, semper fermè casus ostendit, & iam item ostendemus. Nam cum quidam medicæ artis imperitus, magis ueterinarius, quàm medicus, albo ueratro seu albo Elleboro uomitum ciere solitus, omne genus morbi tali præsidio se curaturum polliceretur, accidit forte ut in manus eius inciderit quidam, qui

Agyrtæ periculosi.

Impostor quidam ueratro curauit.

qui duobus annis ſtomachi uicio laborauerat, nec ullis unquam medicamentis ſanari poterat, utpote quod cũ ſuapte natura difficile eſt, difficilimũ etiam redditur in corpore ægroto atque imbecillo, præſertim ubi licentiori quadam libertate utatur æger. Album igitur & huic ueratrum ex more exhibente illo, plurimum bilis ac pituitæ tum nigram quoque, & poſtremò ſanguinem eiecit, quibus ita deductis, imbecillitas primò & quidem magna, tum ſudor frigidus toto capite & thorace emanans, nouiſsime mors ſubſecuta eſt. Non igitur ignorare diligens medicus debet, huiusce modi medicamentum non ſemper ægris prodeſſe, ſanis uero ſemper obeſſe. Nam ubi robuſtum corpus nactus fueris, & uentriculus ſit potens, morbuſq; longior ac difficilis ut, comicialis eſt, inſania, aut pares iſtis, tunc albũ ueratrum rite ac citra medici culpam exhiberi poteſt, non tamen niſi adhibendis adhibitis.

Sudor frigidus mortis ſignum.

Veratrum quoq; exhibendum.

Vnde

VNDE PRIMVS ANNVLO*rum emerſerit uſus, & in quo digito ferendi ſint annuli caput.*

Caput decimum octauum.

MAcrobius annulorum inuentum Romanis adſcribit, quorum uſum ſaltem liberis conceſſum fuiſſe docet; cui Ganuenſis monachus ritè hallucinatur diuerſo modo. Dicit enim quondam Romanis lege fuiſſe cautum, ut qui flagitiũ penſo non admodum graue patraſſet ut pro flagitij teſſera ſuſpenſam à collo geſtaret ſimiam, ex ferro ſculptam, nates non ſine magno geſtantium probro, ſurſum ad flagitioſi ós uergentem. Tamen quum hæc multa ad plures deuenerit, etiam ad magnates, altera ſuceſſerit lex, ut qui damnatus eſſet ſimia ablegata, ferreum annulum in ſiniſtra geſtaret. Quæ item lex poſt lõgam annorum ſeriem in ornamẽtum magis quã dedecus uerſa in hoc uenerit, ut annulis ſurrogatis ferreis, aureos fecerint ſumptuoſos, amplius non flagitij ſed honoris ſymbolum. Ioſephus

Annulorum in uentores Romani.

Bimia Flagitij ſymbolum.

Annulus ferreus.

phus tamen Gorionis filius, tertio antiquitatum Hebręis ascribit annulorum inuentum, eosq; Mosis tempore, qui annis quadringentis bellum Troianum, teste Eusebio præcesserit, extisse asserit. Sed Marbodæus Gallus in sua dactyslotheca Græcis offert, quoniam Prometheū, Epimethei fratrem Græcum fuisse scimus, & Iouis contemporaneum, quem autorem primum annuli cum gemma ex Cauca si rupe, in præfatione monet. In eo digito annulos gestandos docent Plinius libro trigesimo quinto cap. primo, Macrobius Satur 7, capit. undecimo, & A. Gellius noct. Attic. libro decimo, cap. decimo, qui minimo proximus est sinistræ manus, à quo neruus promanat ad cor uitæ initium.

Annulus hebræorū inuentum.

Epimetheus Promethei frater.

Quo digito annulus ferend.

AVICENNAM CORDVbæ principem in herba acetosa errasse.

Caput decimum nonum.

Auicennæ error.

Sic habet Auicenna undecima tertium tractatum primo, cap. sexto, Medi-

Medicinæ cordiales calidæ sunt, Doronigi, muscus, ambra, seta, crocus, Ben quod est uelocis iuuamenti, gariofili, qui sunt mirabiles, xiloaloes, melissa, acetosa & semen eius, & folia citri, & folia indi. Huic loco Marcus Gattinaria in libro de curis ægritudinum particularium, capite de tremore cordis, transuerso calamo signũ adponit, quia loco pallgeato acetosam medicinis cordialibus calidis adscribit, quam nõ esse calidam, uel suo uel aliorum calculo nouimus. Scribit enim secundo canone, tractatu secundo, capite quinquagesimo quarto, hanc frigidam esse in primo & siccam in secundo, quod item Aegineta facit, ut alij. *Medicinæ calidæ.* *Acetosa frigida est.*

ETIAM BRVTIS QVANdoq; *futurorum inesse uim.*

Caput uicesimum.

ETiam brutis quandoq; futurorũ inesse sensum, Aelianus Græcus autor docet, qui mures omnibus animalibus scientia priores esse scribit. Cum enim domum *Mures prudentes.*

quam

quam inhabitant cõsenuisse & ruinõ sam persentiscunt, relictis suis cauernulis aut habitationibus; pedibus quantum possunt contendere, aufugiunt, aliudque domicilium quærunt, Rana Aegyptia. Simile de rana tradunt ægyptia, hæc enim si natum inciderit, uili alumnũ, subitó frustum demordet arundinis quod per obliquum in ore habens, fortiter retinet, ne à Varo deglutiri posit, dũ ârctionis rictus est, quæ ut istam cum arundine deuorare posit. Formicæ. Eandem insidere nauem formicas, plinius & omnes qui naturarum uires tractant, aperte manifestant. Nam fame imminente mirũ immodum pro fermentis in nidos suos laborant, uelut clare hoc Alanus indicat, dicens,

dum calor est & pulchra dies
formica laborat, ne pereat
cum nix uenerit alta fame.

IN

IN VERA CVRA MORBI, CAVSAE COGNITIONEM *esse necessariam, & causam trifariam diuidi, deque Aristotele ægrotante.*

Caput primum.

DEO in re medica causam morbi necessariã Galenus & Auicenna probant, ut medico omni certaminis genere pugnandũ dicant, quò medendo, morbi causam inueniat, dum ea neglecta male affectus quoque negligatur. Est autem uera cura præfato Galeno teste, aliud nihil q̃ causæ ablegatio, quam si quis nesciuerit præpostere curare non est dubium, Id equidem plus sciuit Aristoteles. Nam cum morbo tentaretur graui, & medicus ei præceptum aliquod iniunxisset obseruandum, ne, inquit, me cures, uel ut bubulcum uel ut fossorem, sed prius causam edissere, sic enim facili persuasione me morigerũ

Causa morbi cognoscenda.

Aristoteles ægrotans.

reddideris. Erat hęc admonitio philosopho digna: siquidem aũt causæ ostendimus necessitatem, qualiter hęc trifariam diuidatur, quoque explanemus. In primis ergo causa est quæ primitiua dicitur, quòd alias præcedat, à Galeno libro primo, de differentijs febrium acathartica (quasi ꝑcul à cathartico, cũ ad sui exstirpationem nõ requiratur catharticum, seu expurgatiuum pharmacum) nominata, pendens extra corporis substantiam, ex parte corporum extrinsecorum, sicut casus est, permissio, solis ardor, cibus calidus, aut frigidus, aut ex parte animæ, quæ aliud quoque est à corpore, sicut accidit per iram, timorem, & similia. Antecedens, quòd antequam morbus incipiat, res corporales, hoc est commixtiones, humores, aut spiritus inhabitum cõtra naturã disponat. Cõiuncta uerò quę sine medio affectui coniungitur, & est causa corporalis, quę immediate causat ægritudinẽ. De his in nostro medicinę introductoria uberiꝰ mẽtio facta est.

Causa primitiua quæ. *Acatharti-ca causa quæ.* *Causa antecedens.* *causa coniuncta.*

VN-

VNDE PROVERBIVM Emerserit, *æger dum spirat sperat.* *Et de Prometheo atque Epimetheo pauciula.*

Caput secundum.

FVit Prometheus filius Iapeti regis Thessaliæ, ex Asia puella à qua tertia pars orbis nominata est, hunc fabulatur Hesiodus auxilio Mineruæ cœlum ascendisse, & ferula ad currum Solis adposita, ignẽ surripuisse, & in terras detulisse, ut simulachra quæ ex limo finxerat, inde animaret, propter quod dij irati, Pandoram uirginem quæ interpretatur, omnium deorum dona ferens, cum uase omnium morborum generibus repleto miserunt ad Prometheum, eo nomine, ac si dij ipsum magno munere propter excellentem suam scientiam, qua homines faceret, & Iouem assequeretur, honestare uellent. Sed Prometheus fraudẽ præuidẽs, ut qui prouidus ante factũ interpretat̃, non

Prometheus quis.

Asia unde nominata.

recepit. Subdola autem dea, absente Prometheo rediit, fratri'que Epimetheo obtulit, qui uas accepit, stultusque aperuit, ut qui post factum sapiendum censeret. Vnde statim omnes morbi euolarunt, præter spem, quæ fundo uasis adhæsit. Quocirca fingitur quod nullum, quantum uis in extrema cōstitutum miseria, spes derelinquit, & prouerbio dicitur, æger dum spirat sperat. Et Cicero ad Atticum, ægroto dum anima est, spes esse dicitur. Sequentes uersus Theocrati ex Græco Philelphus, non eleganter uertit ad Battum. Fidere Batte decet, melius cras forsan habebis, sperandum est uiuis, nec est spes ulla sepultis. Nunc pluit & claro nunc Iuppiter æthere fulget.

Aeger dum spirat sperat.

Battus ad Theocritū.

DÆDALVM QVID, TERRA cur Dædala, Pallas & Circe, quid ascia, & exasciatum opus.

Caput Tertium.

Dædalum quid.

DAEdalum id nominari, quod ingeniosum est, et uarium lucu

lenter

lenter poetæ ostendunt. Lucretius enim Dædalam terram dixit, quod omnia naturæ ui summo artificio producat. Dædalam Palladem Ennius, quod maxime Palladis antistites ingenio præstent. Virgilius Circen Dædalam, quod ingeniose suis amatoribus uarias inducat formas & habitus, Hinc nimirum quod Dædalus Atheniensis uariarum extiterit ualde subtilis inuentor. Labirynthum enim in Creta fecit, & sibi atque filio Icaro alas, & Asciam quoque ferramentum fabriciæ materiariæ habiles, qua interdum faber materiarius per incuriam sua ipsius crura incidere solet. Hieronimus Asciam eleganti uocabulo dolatarium nuncupat, à dolendo scilicet leuigandoq;. Ab ascia exasciatum, opus dixit, Plautus pro perfectum expolitumq;.

Dædala terra. *Dædala pallas.* *Dædala Circæ.* *Dædalus quis.* *Ascia quid.* *Exasciatū opus.*

VNDE PROVERBIVM *AEgyptus fraudis stabulum, Aegyptum ab* Hebræis *tenebras uocari, Aegyptum regionem esse calidam & fertilem. Aegyptum per ollam significari feruidam, & cœli esse imaginem.*

Caput quartum.

Aegyptios fraudulentos admodũ esse patet, ut prouerbio passim dicatur, Aegyptũ fraudis esse stabulum: id quod etiã ex sacris hebræorum perdiscendum uenit literis, quando Aegyptũ tenebras nominãt, sed nacta occasione de Aegypto, obiter quoq; enarrãdum uidetur. Aegyptũ regionem admodum esse calidã, ut in hyerogliphicis Aegyptus per ollam ardentẽ, corde super imposito significetur. Ex q̃ calore singula in ea regione nascentia fœcũdiora proueniant, etiã mulieres, quæ cõmuniter binos partus edant aut trinos: esto tamen eos fraudulentos, dici & tenebras. Quia aũt regio isthæc sacerdotũ & prophetarum qui rerum cœlestium archana docent tantam multitudinem obtinet Trismegistus, Aegyptum cœli imaginem dixit, et optimarum artium inuentricem. Et quia Aegyptus plura quã alia omnis regio mirabilia habet, & præter omnẽ regionẽ exhibet, opa maiora relatu, ea quę Heio-

Aegyptus fraudis stabulum.
Aegyptus tenebræ.
Aegyptus fertilis.
Aegyptus cœli imago.
Aegyptiorum præposteri ritus.

Herodotus in Euterpe sua scribit, nō ṗtereunda uidenť, scribit enim apud eos fœminas cauponari, & institorū officio perfungi, uiros in suis ędib. texere, nere, et quouis lanificij ope uti, uiros capitibus onera portare, fœminas humeris baiulare, et stātes min- *Aegyptij*
gere, uiros aūt sedentes, domi uentrē *stantes min-*
exonerare, exterius in uijs cōedere, *gunt.*
rationē addentes, licet turpe sit, tamē necessitatē nihil ṗhibere, & ea quæ turpia nō sunt, in propatulo fieri debere, & quæ turpia domi in occulto, Deorū sacerdotes alibi conati sint, in Aegypto rasi, apud alios in funere proximi, ritum esse capita deglabrare, Aegyptios in funeribus crines nutrire, & barbam tondere. Apud cæteros mortales uictū esse secretū à ferarū cōsortio, Aegyptios cū feris uesci, Gręci literas scribunt, et calculis computant, à sinistro in dextram, Aegytij à dextra in sinistram. Virilia circumci- *Aegyptij*
dūt munditię gratia, pluris facientes *circumcisi.*
se mundos esse, quàm decores, uestem saltem lineā gestant, sacerdotes

papyraceos calceos lauantur, quotidie frigida interdiu ter, noctu bis. Hæc pro parte Herodotus.

QVOMODO PROVERBIVM *intelligatur, ne musicam quidem nouit, & de Xenocrate quædam.* *Caput quintum.*

Ne musicā quidem nouit.

NE musicam quidem nouit Aristophanes, in equitibus prouerbij loco protulit, de eo qui sit omnino indoctus. Nam inter omnes cyclicas disciplinas primo loco musicam discebant, quā & Epaminōdas & alij nobiles summa industria sunt consectati, unde etiam mos ille institutus est, ut in conuiuijs post cœnam circumferetur lyra, cuius cum se imperitum Themistocles confessus esset, habitus est indoctior, ut Cicero in primo Tusculanarū quæstionum, & Quintilianus in primo testantur.

Themistocles musicis ignarus.

Xenocrates ad musices imperitum.

Xenocrates ad eū qui ludum suum frequentare cupiebat, non Geometriæ nec Musicę studijs instructus es, abi ducebat. Nam ansas philosophiæ nondum attigisti.

NE-

NEMINEM SIBI NATVM *esse, de philosophis Demonacte & Diogene paucula.*

Caput sextum.

PLato in epistola ad Architam Tarētirum neminem sibi natum esse, his uerbis ostendit: Et hæc te considerare uelim, neminem omnino nostrum sibi solum esse natũ, sed ortus nostri partem sibi patriam uendicare, partem parētes, partem etiam amicos, quam sententiam & Cicero in sua Officia retulit. Atq; Dæmona philosophus Cyprius adeò nobilitauit & ueram duxit, ut nulla non sui parte saltē uiuus utilis esset, sed mortuus quoq;. Nam ab auibus deuorari, aut bestijs sese non ęgrè ferre dixit, ut ex se pabulum haberent. Et Cynicus Diogenes pari modo, uelut Cicero de eo scribit primo Tusculanarum quæstionum, tali uerborum tenore, proijci se iussit Diogenes inhumatum, ubi amici cōtra uulturibus, ne aut feris? minimè inquit, sed bacillum prope me ponite, quo abigam.

Nemo sibi natus.

Parentibus nemo æquiualens.

Diogenis torus.

Quî poteris illic? Non enim senties. Quid ergo ferarum laniatus oberit, nihil sentienti. A' me rapiant igitur, ut & mortuus prosim.

BARBITII QVAE RATIO, & alia multa de Barba.
Caput septimum.

Dignoscendam uel corporũ maturitatẽ, uel sexus discerniculũ, barbã plantari ceptũ esse, cõplures testantur. Vbi tamen barbã philosophis quoq; propriũ fuisse symbolũ nõ inficiamur, id ꝙ apud A. Gellium Herodes Atticus in quendã crinitũ, palliatũ, & barba prope ad pubẽ porrecta, æs ad panes emendos, petentẽ, iocatur, ad eũ dicens barbã uideo & palliũ, philosophũ nõ uideo. Eadem recinit, per eadẽ Plutarchus lib. 1, sympoliacωn, ut inquit, aut ꝑmissa barba aut detrita uestis philosophũ non facit, sic itidem nec linea uestis Isidis sacerdotes. Propterea inter epigrãmata hoc autore incerto legitur: Si barbæ silua hęc sapientẽ reddat, habebit, Cũ magno palmã sępe Platone caper. Distichon

Cur barba plantetur.

Barba philosophorũ gestatum

ſtichō ſimile Thomas Morus habet, uir aprimè doctus, Si promiſſa facit ſapientē barba quid obſtat, Barbatus poſsit quin caper eſſe Plato. Ex Periandro barbā propriū uiri ornamentū eſſe nouimus, et tale quiddā, ꝙ minimo cōſtet impendio. Lucianus in Cynico conſentit dicens, ueteres exiſtimaſſe barbā eſſe germanū uiri cultū, quēadmodū in equis iuba et leonib. Maximus Tyrius Platonicus, ſermone 38, inter exquiſitiſsimā humani corporis cōpoſitionem barbę decora primo loco commemorat. Pauſanias in Græcia Barbam uenerationis fuiſſe ſymbolū ingt, atqꝫ in Achaia Mercurio barbato ſtatuā à Similo Meſſena fuiſſe erectā. De Minerua ſcribit Ariſtoteles ſimilia, ex cuiꝰ barba creſcēte uel decreſcēte futura ꝑdixeiūt. Spartianus hiſtoricus Hadrianū Impatorē nemini, niſi barba plena ornato tribunatū dediſſe fatetur Liuius 1. decadis quinto lib. Romanos Gallis urbe iā capta propter barbæ maieſtatē humano habitu auguſtiores uiſos.

Barba uiri ornamentum.

Tyrius maximus de barba.

Ex barba futura prædixerunt.

Hadrianus barbatos amauit.

SACERDOTES ETIAM *malos honorandos, ex Hieronimo & Chrysostomo.*

Caput octauum.

Dignitas sacerdotũ celebranda.

QVia hæc diui Hieronimi uerba de sacerdotum etiam malorum commodo, fructuosa admodum & insigniter memoratu digna uidentur, placuit ut ea quoq; huc adscriberem. In hunc quippe finem, ut istis qui sacris imprudenrer obsaniunt, per ea frenum includatur, ut in posterum hisce perlectis modestiores de hac re loquant. Hęc sunt diui Hieronimi uerba, sicut lixiuium per cinerem humidum fluens lauat, & non lauatur: ita bona doctrina per malum doctorem animos credentiũ lauat à sordibus peccatorum, & probabiliter doctores asserunt, malum sacerdotẽ magis honorare, dum quàm uel optimum subditum, malus est sacerdos, sed uiam docet salutis. Nonne candela aliis, ne labãtur lumen diffundens ipsa consumitur? & manus cruci in triuio affixa, qua tibi sit eundum

Similitudo.

Malus sacerdos honorandus.

dum uiam commonstrat, nec tamen ipsa te ducit. Campana item ad Dei uerbum audiendũ exuscitat, ad quod ipsa, ex turri nõ descendit: Sacerdos tibi iter aperit, quo ad montem æternæ fœlicitatis scandendum est, quod si ipse præcedit nec sequitur, atque ita uixerit, ac si nulla sint & uirtutum prẹmia, et uitiorum tormenta, nulliq; omnino inferi, nihil hoc, si sapis, te moueat. Quinimo cogita nullum esse, uel minimum apiculum, in scripturis sacris, qui non sit uerissimus, cœlum & terra pereant, nunquam certe peribit uerbum Dei, unquam ociosum erit. Quid si Deus ideo malos sacerdotes & ecclesiarum antistites uiuere patitur, ut uideamus non hominũ, sed solius Dei manu tenẽtia ecclesiam susistere: Sed esto nulla canonum & sacrarum literarum comminatio, ab hac dilatrandi rabie te, quisquis fueris, qui os in cœlum ponis, deterreat, summa saltem sacerdotum in te merita linguæ tuæ frena imponant, Quis eras, ut primum

Cur Deus malos patiatur sacerdotes.

mum è materno utero in nudam hu-
mum uitã à fletu auſpicans, prodijſti
inops & nudus, omniũ rerum præ-
terquam infœlicis originalis maculæ
uacuus, qua fiebat, ut Deo parenti
tuo à quo paulò ante cum nihil eſſes
creatus es, diſpliceres, hanc quis ab-
ſtulit? non parentes non amici, ſed la
uacro ſalutis presbyter, quis te ru-
dem & famelicum, pane uitæ uerbo
Dei paſcit, ut æternam famem gehen
nam effugias? Sacerdos, quis te ex
altiſsimo uitiorum baratro, in quo pe
dorem contraxiſti extrahit, & pœni-
tentiæ medicina ſanum reddit, & in-
columem? Sacerdos, Quis te ex ada-
mantinis uinculis, quibus conclama-
tum iã mancipium ligabaris, exemit?
Sacerdos, Quis animã paralyticã cor
poris affectibus uelut ignauo graba
to prorſus affixã, uitæ & pietatis offi-
cijs reſtituit? Quis tibi capitalib. pla-
gis ſaucio, ſalutaris pœnitentiæ uinũ,
& conſolationis oleũ infudit? Sacer-
dos? Quis tibi uiaticũ dat, ubi anima
ex noto hoſpiciolo receſſura, graue
mortis

mortis paulatim ingrassantis imperiũ sentit, et perhorrescit, ubi graui ariete corporis mœnia quatit, omniũ terribilissimũ, mors? Quis inquã in hoc discrimine suppetias tibi fert, et despe rabundũ animat, aduersus omnes cacodæmonũ machinas & insidias clypeo fidei cõmunit, defensat & uelut cœlo trãsmittit? Sacerdos. Eat igit in gratissim9 atro loliginis succo tinct9, et spiritualiũ parentũ unici in aduersis presidij et perfugij, famę labem offundat, atq; in eũ contumeliosus sit, quo sine beatus fieri uix poterit. At parũ fidei nobis habete, nisi Deũ hoc uelle intellexeritis, quid hęc Christi uerba possunt? Qui uos spernit, me spernit. Diuus Chrysostom9 inquit: ouis es, pastorem noli discutere, ne eius quoque criminis reus tenearis, quod illum accusare præsumis. *Chrysostomus de sacerdotib.*

EX PLATONIS TIMAEO

Gryphus soluitur, cur hic à rerum conditore sapiens creatus sit, subtilioris ingenij, alter uerò insipiens, & obtusi ingenij.

Caput nonum.

QVAM.

Noster oculus ad alta nihil.

QVamuis Aristotelem dixisse nemo est qui neget, intellectũ nostrum in causis abditis perstrutandis tantum posse, quantum nicticoratis oculus in lumine solis, nihilominus tamen hunc Gryphum, nonnihil tenebricosum, quantum datur, uentillare placet, & hoc ex Platonis Thimæo. Gryphus sic habet, qui fiat quod hic sapiens, subtilioris ingenij & moribus præstantioribus compareat, alter uerô simplex incedat, obtusi ingenij & uirtutibus inciuilibus. Ad hæc igitur Plato loco prænlegato sic dicit, si una anima intellectiua perfectius quicquam operetur, áut perfectius intelligat quàm alia, id non esse ratione sui, quoniam omnes sint perfectionis eiusdem essentialiter, sed ratione melioris dispositiõis corporis uel organi. Ast cur meliorem dispositionem corpus uel organum habere credatur, inde uenire asserit, quod anima antequam corpori infundatur, omnia intelligat, & omnia cognoscat, ut quæ cum omni scientia

Gryphi cuiusdam præallegato.

Cur meliorem dispositionem corpus.

ẽtia ſit creata, & ex nulla re impedita, ſed ſtatim ac corporis mole grauetur, omnium quæ ſciuerit obliuiſcatur, & ſtellæ quæ huius corporis grauamini præſidet, naturã ſeu proprietatem imitetur. Quæ ſi benignior affulſerit, corpus ſapientius & ciuili- reddat, ſi durior, corpus inſipidius & agreſtius.

PLINIVM ERRARE QVANdo pulſum formicantem certum interitus ſignum dixit.

Caput decimum.

PVlſum formicantem (quem Rhaſis decimo ad Almanſorem pulſu infantis nuper editi, ſimilem tradit) certum ingruentis interitus ſignum confirmat Plinius libro ſecundo, capite ſeptimo, contra uulgarem omnium medicorũ aſſertionem: In ſubita enim uirtutis diſſolutione uel propter multam ſanguinis undecunque manantem, uel propter uentris effrenem profuſionem, idem formicans contingit pulſus, & tamen citra deſperationem, quoniam ex con- *Pulſum formicaus.*

Aromatica cōfortant. fortatione aromaticorũ frequẽter ad priorem regreditur statum patiens. Quod & Galenus libro sexto interiorũ subnotare uidetur, quando mulierem suffocatione matricis laborantem se uidisse scribit, in qua nullum pulsus sentire potuerit uestigium, unde uitã eius saltem ex lanæ carminatę ori adposito præsentire coactus est, flocculo, quam denuo idem reualuisse attestatur.

CVR HESIODVS HIEME VIros ueneris appetentiores dixerit, & fœminas æstate.

Caput undecimum.

Hesiodus uiros esse hieme ueneris appetentiores & mulieres æstate non citra rationem dixit, *Mulieres æstate salaciores.* philosophus enim scitissime causam problematum quarta sectione ostendit, dicens quia hoc tempore, hoc est hieme à uirga testes minime sunt elongati, et minus deorsum resideant, unde uirtus magis uniatur, & instrumenta ad spermatis eiectionem perfectius habilia disponantur, quàm æstate

ſtate, quando ui ſolis & æſtus hæc membra ſunt laxa, & ſpiritus per reſolutionem diminuti. Preterea & hoc uiris addit hieme, ut coitus robur preualeat, quia tunc in eis, qui à primo generationis principio calidi ſunt & ſicci, conſimilis complexio in mulieribus autem ſic habet. Siquidem in æſtate frigidum & humidum mulieris contemperatur calido & ſicco uiri. Vnde medium conſurgit aliquod, calidum quippe et humidum, quod maxime eſt ſpermatis generatiuum.

Aeſtas calida & ſicca addit & auget calorem.

Calidum et humidum ſperma facit.

QVO EXPERIMENTO HAE *quæ uirgines ſe eſſe profitentur, an ueræ uirgines ſint, notari queant, ut ex Magia naturali Baptiſtæ portæ Neapolitani.*

Caput duodecimum.

Liceat ſerijs & iocos quoque interponere, qui legentiũ animos alacriores reddãt, & aures remiſsiores nõ nihil pmulceãt. Expimentũ ſic eſt, Gagadis lapidis (qui frequens eſt nobis, quo globulos effingim9 in co-

Gagados lapis ad quid.

rollis precarijs ad numerãdas, seu explẽdas preces rasura, uel ipsa pila tundaẽ, & setaceo cribro transmissus, in tenuissimũ redigatur puluisculũ; inde ex aqua, uin'oue hauriatur, si cit illicò lotium, & retinere nequit, corruptæ uirginitatis indicium, eamq́ defloruisse prodit: si uiri non adhuc congressus, aut puerperium passa fuit, eam compescit, & arctius cohibendi datur facultas. Nec minus inualidè id manifestat, succinũ album, seu crystallum, quod electrum uocant, si in puluerem à ieiuno ex uino sorbeatur, nam si carnis maculam senserit, cõfestim mouet urinam. Idem suffitus operatur, si portulacę semen, uel personatæ folia, quam uocant nostrates lapatium, ardentibus prunis insperſa, ad suffimenta substituantur, & uirginitatis fumus proditor surgat, tunc infundibulo ali'oue instrumento patulo uuluæ ore sursum permeet, proijciet extemplo urinam & meiet, nec retinere ualet, si Veneream passa est labem: si Veneris ignara, fumum

Corruptæ uirginitatis indicium.

Electrũ uirginitatem prodit.

mum inuit recipit, urinam tenet, & uirginitas depræhenditur. Si quis autem ioci gratia non meiere solum, sed semen mulierem emittere uolet, hoc efficito: Agallochum, quod xiloaloe dicunt, serretur, uel precidatur, eiusq; serraturam uiuis carbonibus affatim inspergito, ac peruri curato, recipiat fumum mulier, ac uuluæ meatus subiens, effluet semen late, nec iniucundum erit specimen. *Agallochũ est xiloaloes.*

ANIMI PERTVRBATIONES *non esse uoluntarias, sed naturales.* Ex *Augustino, & quædam de Aristippo.*

Caput decimumtertium.

FAcessant cornua Stoæ aut Stoicæ sectæ philosophi, qui sapientum uultus & fortium uirorum animos nulla ægritudine, nullaq; formidine obnubilari posse asserunt. Siquidem assertionem eorũ magis gloriosam esse, quàm ueram cuiuis facilè constat. Sit enim quisq; sapiens, ut uelit, & fortis item, ad fulminis tamen ictum inhorrescit, ad maris im-

petuosas procellas expauescit, & ad belli tormentosum impetum uultus colorẽ alterat, & tremiscit, diuuũ Augustinum harum testem nulla exceptione dignum æstimamus, qui sic scribit: Satis liquet perturbationes in hominibus naturales, & non uoluntarias esse, & motus quosdam inconsultos ui quadam naturali & ingenita inferre sese hominum animis. Nec fortes ex omni parte inueniri apathes, Aristippus Cirenaicus diuo Augustino potest esse exemplo, quẽ cũ olim Corinthũ nauigaret, ideo Aelianus nono lib. sic pertimuisse scribit, ut & uultum & omnem sui corporis habitum in aliũ mutarit, quia inter nauigandum mare emerserat undabundum, procellosum, et turbinibus ualde excitatum, ubi philosophum unius tenoris & ex tetragono etiã in aduersissimis semper stetisse decuisset.

Perturbationes non in nostra potestate.

Nemo sine apathia.

Aristippus perterrefactus.

DEFENDITVR PLINIVS QVI
uelut erroneus senes pestilentiam non sentire scripsit.
Caput decimumquartum.

SE-

SEnes lue pestilẽtiali grassante mixtim cũ iuuenib. corripi diurnus euentus ostendit, taceã historiarũ testimonia satis iurata. Scribit enim tũ Liuius tũ Plutarchus quoq;, Furiũ Camillum longo senio, exactaq; ætate confectũ, hoc morbo perijsse. Sed ob hoc Plinium naturalis historiæ septimo lib. cap. 1, nõ à uero deuiasse arbitrandum censemus, quando scripsit senes pestilentiam non sentire, quoniam ita locutum arbitramur, ut intelligi uellet, id quod crebro & magna ex parte contingit.

Furius Camillus peste perijt.

Plinius defenditur.

QVID VERBVM SVBARE QVO *diuus Hieronimus secundo libro contra Iouianum usus est significet, & quem prouerbialiter subantem dicere poßimus.*

Caput decimumquintum.

APud diuum Hieronimũ libro secundo, contra Iouianum sic legitur. Restat ut Epicurum nostrũ subãtẽ in hortulis suis inter adolescẽtulas et mulierculas alloquamur, ubi subare (quãuis in codicib. Hieronimi

nimi quidam sudantem perperam le- gant) antiquissimo uocabulo dicuntur sues, cum libidinatur. Vnde quoque translatio facta est, in cætera animalia, ut docet Porphyrio: enarrans illud Horatianum: Iamque subando tenta cubilia tectaq; rumpit. Ex quo diuus Hieronymus uolens Iouinianum significare in coitum, & libidines ruere, Epicurum, qui summum bonum in uoluptate ponit, prouerbialiter subantem appellauit. Nos quoq;, quũ notare uolumus quempiam in cõsimilem rem pronũ, haud quaquam minus adagij loco dicere possumus, Hic Epicurus subans est.

Subare dicũtur sues.

Exponit Hieronimus.

Epicurus subãs quid.

PER QVINQVE SENSVS QVA- *si per quasdam fenestras uitiorum, ad animam esse introitum.*

Caput decimumsextum.

QVandoquidem diui Hieronimi palæstram obiter incidimus, operæpræcium opinamur, eiusdem scripta in medium adducere, quæ de quinq; sensibus libro secun-

ſecundo, ſexto capite profert, quando dicit, non poſſe ante Metropolim & arcem mentis oppugnari, niſi per portas eius hoſtilis exercitus irruerit. Hoſtilem autem exercitum idem ſcribit perturbationes, quæ animam pergrauant aſpectu, auditu, odoratu, ſapore & tactu. Si etenim Circenſib. delectetur quiſpiam, ſi Atletharum certamine, ſi mobilitate hiſtrionem, ſi formis mulierum, ſplendore gemmarum, ueſtium decore, & metallorum fulgore, cæteriſq; huiuſcemodi, per oculorum feneſtras animæ capitur libertas: & impletur illud propheticum, Mors intrauit per feneſtras ueſtras. Rurſum ſi auditus uario organorum cantu, et uocum flectionibus delenitur, & carmine poetarum & comediarum, mimorumq; urbanitatib. & ſtrophis, & quicquid per aures introiens uirilitatem mētis effœminat. Odoris autem ſuauitas & diuerſa thymiamata, & amomū, Cyphi, Oenante, muſcus, & peregrini muris pellicula, quę diſſolutis, et amatoribus, ut ne-

Hoſtilis exercitus animæ.

Per oculos anima capitur.

Auditus.

Odor animam illaqueat.

Auiditas ciborum auaritiæ est

Tactus uicinus insaniæ.

mo negat, cõueniunt. Porrò ciborũ auiditas quod auaritiæ mater sit, et animũ quasi quibusdam compedibus degrauatũ in terra retineat. Propter breuem gulæ uoluptatem terræ lustrantur & maria, & ut mulsum uinũ preciosusq́ꝫ cibus fauces nostras transeat totius uitę opera desudamus. Tactus autem alienorum corporũ & fœminarum appetentior appetitus, uicinus insaniæ est. Ob hunc sensum cupimus, irascimur, gestimus, inuidemus, æmulamur, solliciti sumus, & expleta uoluptate, per quandam plęnitudinem, rursus accendimur quærimusq́ꝫ facere, quod cùm fecerimus, iterum pœniteamus. Igitur cum per has portas, quasi quidam perturbationum uinei ad arcem nostræ mentis intrauerint, ubi erit libertas? ubi fortitudo eius? ubi de Deo cogitatio? Maximè cum tactus depingat sibi etiam præteritas uoluptates, & recordatione uitiorum cogat animam compati, & quodammodo exercere quod non agit.

LIENIS MAGNITVDINE ioci constare intemperantiam. Caput decimumseptimum.

PLinius & alij ioci intemperantiam lienis magnitudine non citra ratione constare opinantur. Scribit enim Cordubensis princeps decima quinta tertij, Lienis uirtute ab hepate omnem melancholici humoris cũ naturalis tũ accidentalis uim, naturali quodã anfractu prolici. Vnde nimirũ sanguis pueniat benignus, clarus, lucidus & copiosus, quem esse risus causam naturæ rerum periti tradunt, quoniam inde spirituum multitudinem & claritatem animam exhilarãtium oriri compertissimum habemus. Sicut quoque in ijs qui meracius uinum moderate degustarunt, experimur. Rident enim frontem desulcantes frequenter, quod inde sanguinis quædam illis successerit bonitas, spirituumq; decens colatorium Plinius libro undecimo capite trigesimoseptimo.

Ioci intemperãtia liene constat.

Sanguis lucidus causa ioci.

Moderate ebrij gaudent.

VN-

VNDE CERTAMEN GALlorum gallinaceorum origenem traxerit.

Caput decimumoctauum.

POst deuictos Persas, scribit Aelianus libro secundo, Athenienses legem posuisse, ut galli gallinacei quotannis uno die certamen in theatro inirent. Vnde uero initium seu occasionem sumpserit hæc lex, idem sic exponit. Cũ Themistocles ciuium exercitũ aduersus Barbaros educeret, gallos gallinaceos uidit pugnantes, neq; ille spectatorẽ se oscitãtem eius pugnę pbuit, sed tantũ exercitũ cohibens, inquit ad ipsos. Hij neque p patria, neq; p dijs familiarib. neq; uero p auitis heroib. periculum subeunt, neq; p gloria, neq; pro libertate, neq; pro liberis, sed tantũ ne alter ab altero superetur, aut alter alteri cedat. Quibus uerbis Atheniensium animos confirmauit, & sic quidem, ut auium certamen illis incitamentum ad uirtutem foret, & in memoriam sempiternam apud eos duraret.

Lex de gallis gallinaceis.

Egregia spectatio.

CVR

CVR THIMOTHEVS CONONIS *nis filius, Platonis frugalitatem laudârit.*

Caput decimumnonum.

THimotheus Cononis filius, dux Athenienſium, omiſsis oppiparis cœnis, & epulationibus imperatorijs aſſumptus, â Platone ad conuium Academicum, & frugali, muſicaq; cœna exceptus, reuerſus ad ſuos dixit: Qui cum Platone cœnãt, etiam poſtero die bene habent. Exinde Thimotheus uituperauit cœnas ſplendidas & oneroſas, quæ omne ſequentis diei gaudiũ & hilaritatem proſcinderent atq; præriperent. *Platonis cœna frugalis.*

EPAMINVNDAE SENTENTIA *tia de huius uitæ miſerijs.*

Caput uigeſimum.

LAudatur Epaminondæ dictum, qui cum tempore Lenctricæ cladis audiſſet, bonum quendam & fortiſsimum uirũ occubuiſſe, O Hercules inquit, quod ocium uir hic nactus eſt, ocium enim mors eſt, uita negocium, uniuerſa quippe uita noſtra *Epaminondæ dictum.* *Mors ociũ eſt, uita negocium.*

ut uelut turbulentissimis tempestatibus hinc atque illinc perpetuo iactetur. Quid aliud est in hoc mortali cœno quàm factiones? quàm seditiones? quàm discordiæ? quàm bella? quàm incendia? quàm deuastationes? quàm cædes? quid in hoc uitæ salo, & mentis, & corporis fluctus non patimur? quàm miserabilis humana conditio? quàm ridendi cogitatus nostri? quàm stulta consilia? quàm uanitatis plena sunt omnia? Nihil est certi, nihil constantis, nihil diuturni. Omnis spes nostra inanis est, omne uotum frustra. Hæc Guillo Bituricensis.

Vita humana misera.

FINIS LIBRI TERTII.

ΟΝΟΜΑΤΟΛΟΓΟΣ

ID EST NOMENCLATOR MONTIVM, SILVArum, *fontium, lacuum, fluminum, stagnorum & marium, admiratione inprimis dignorum ex optimis quibusque autoribus per Georgium pictorium Villinganum Doctorem medicum, iam primum in lucem publicatus.*

DE MONTIBVS CAput *primum.*

ATLAS, uetustissima fama celeberrimus mons est Mauritaniæ, ob suam immensam altitudinem columna cœli nominatus. Ab ea parte qua spectat oceanum, squalidus: qua Affricam, nemorosus: fontibus & fluminibus irriguus: omnium generum fructuum abundantissimus. Eius supremum culmen asserunt semper esse niuosum: Inferiores partes à serpentibus, Elephantibus & brutis maxime infestari. In eo per diem tantam esse taciturnitatem & silentium narrant, ut

ut non absq; diuinitatis occulta suspicione adeatur. Nocte uerò ad instar cæli crebris lucere luminibus, & resonare cantibus & tinnitibus cymbalorum, tibiarum, fistularum, & tympanorum fama habet. Hunc nonnulli Telamonem uocant.

ACROCERAVNEI, montes sunt Magnesiæ altissimi, uel ut quidam dicunt, montes sunt inter Armeniam & Hiberniam, sic dicti, quod fulminibus sepissime infestentur. Vnde quoque flammas euomere dicuntur.

ATO, inter altissimos totius orbis montes altissimus Macedoniæ mons est, in uertice summo arcem tenet. Acraothon cuius incolæ dimidio plus quam cæteri homines, Solino teste, uiuunt.

BEBLVS, mons est campaniæ ignem, uelut Ethna & flammas exspuens.

BETIS, in Armenia mons est, in cuius uertice propter excellentem altitudinem arbitrati sunt ueteres, multos

tos tempore diluuij saluatos, nec desunt qui dicanr ibidem archam appulisse Noe; & diu pôst ostensam ab incolis.

CONATVS, citerioris Hispaniẹ mons est excelsus, cuius, ut aiũt, in uertice lacus profunditatis inperscrutabilis habetur, colore niger. De eo miranda referuntur ab incolis. Dicũt enim si quis lapidem aut aliquid durum in eum proiecerit, confestim tempestatem oriri, eiusque in abdito specu palatium esse dæmonibus.

CARMELVS, Phœnicum mõs, oleis, arbustis, uinetisq; conspicuus, harenas trahens ad uitrum cristalli instar conficiendũ habiles.

CASIVS, mons est Syriæ, haud longe ab Antiochia. In eo narrant, quarta noctis uigilia in orientem Solis globum ingentem uideri per tenebras: & sic paruo corporis flexu surgẽtem: Solem inde profundissimam noctem.

CHIMERA, mons est Ciliciæ apud Phaselitas Carinam à Lycia di-

ſcriminis. Cuius ſummitates perpetuis flagrant flammis, quæ augentur aqua ſuperinfuſa, Terra uerò iniecta aut fimo extinguntur.

CINTHIVS, mons eſt in Delo, famoſus Apollinis natiuitate. Huius tam grandem magnitudinẽ perhibẽt in umbra ſua, ut Aegęi maris ambitum totã integat.

CLIMAX, Aethiopiæ mons eſt, ſecus rubrum mare, in quo fœminæ prolixis barbis inhabitãt, uenationibus habiles, quæ Pardis & tygribus pro nauibus utuntur.

COPHANTVS, Bactrianorum mons eſt, nocte flammas è uertice eijciens.

COREB mons eſt regionis, Madian iuxta ſinum Arabiæ, hic in ſacris habetur, ob crebram ſummi Dei apparitionem.

CORITVS, Cyliciæ mons eſt, inſigni ſpecu memorandus, qui in ſummo montis uertice amplo ſatis hiatu patet, & in profundum demiſſus, quanto magis demittitur, tanto am-

amplior efficitur, & lucis clarior, intuentib. sic admirabilis, ut mentes admiratione consternat. Sed primo accedētes cymbalorū sonus ualdè perterret, qui progressu euanescit.

DOLOROSVS, Scotiæ mons est, horribili lamentantium stridore terrificus.

DODONA, mons est Chaoniæ, in quo & Syluanus eiusdē nominis: in qua quercus uident, ex quib. colūbæ querentibus responsa proferunt.

ERIX, Siciliæ mons est, cuius in summitate Ericinę Veneris templum fuit, in quo ab Aenea Anchises tumulatus est.

EPOPON, mons pyrecusarum est, in sinu Capano, ex quo cū flammæ emicuissent, in processu, campestri solo æquatus est.

ERMON, mons Armorreorum ultra Iordanē fluuiū, cacumen huius tanti est frigoris, ut ex eo syrio flagrāte astro ad nobilium delitias glacies deferatur, & niues.

ETHNA, mons in medio Siciliæ

eſt, orbi toti fama celeberrimus, ignem euomens globatim.

HEPHAESTIAE, montes in Lycia, tœda flammãte tacti flagrant, adeò ut lapides quoq; in ipſis aquis ardeant, alitur'que ignis ille pluuijs,

IDA, mons eſt Phrigiæ, non procul ab Illone, & Helles pontiaco, ſupereminens mari, in quo ſolem Orientem longe aliter quàm in alijs terris conſpici habet fama. Nam in huius apice, â medio noctis paſsim ignes emicant plurimi, qui noctem in diem eunte in unam coeunt flammam, & denuò globus emergit rotundus, qui Sol eſt, recens ſe manifeſtans.

IMMETVS, mons eſt inter cæteros Atticæ regionis montes pulchritudinis principatum obtinens. Nam floribus nitet, Timo abundat, & optimo melle. In eo naſcitur Cariſia herba, quam mulieres, ut ardentius appetantur à uiris, brachijs alligare conſueuerunt.

IN-

INNARIMES, mons insulæ Prochytæ, hic quia à perpetuo igne interius consumptus erat, denuò terræmotu aduentante in mare cecidit, & aliam, iterũ in cumulum exaggeratus, insulam fecit.

ISAMVS, mons est Pœniam ab India seperans, in quo nascuntur animalia Menopen nominata, boui similia, quibus pręgrandes comæ à collo pendent, & usq; in oculos à ceruice.

HADEGRIN, Noruegiæ mons ad meridionalem plagam, clara luce dæmones in aereo corpore ostendens.

HORRISONVS, Thuringię mõs, Siluanos alit, & Satyros qui per noctem tumultuantur.

HECHELBERG, mons est Noruegiæ omnium formidulosissimus. Quoniam inferni speciem præ se fert, quando ex eo eiulantium lachrimabiles uoces & clamores audiuntur, & fermè per totum miliare. Hunc circumuolant uultures & corui nigerrimi, perterrefaciendo acces-

ſum prohibentes. Duo exin fontes manant, unus intractabili frigidita-te, alter intenſiſsimo calore intollera-bilis. Et cætera elementa longe ex-cellentes.

HALESIVS mõs eſt, Mantineæ huius ſortis, ut qui ingrederetur a-qua aſperſus, confeſtim amitteret ui-tum, & in breui uiſo amiſſo, animam efflaret.

LATERNVS, Cariæ mons, incolas ab ſcorpionis ictu ſua na-tura defendit, & aduenas ea ſorte priuat.

MAVL, mons eſt Britanniæ, in cuius radice lacus eſt, aquis ſuis adeo animalia feſſa reſtaurans, ut nullo ui-deantur attrita labore.

MOLVS, mons eſt Mœoniæ, qui prius Tmolus dicebatur, ex eo Pacto lus effluit fluuius, aureas harenas tra hens.

MVLO, mons eſt, in quo homi-nes auerſis pedibus habitant, octo di gitos in ſingulis pedibus habentes.

OLIMPVS, mons eſt altiſsimus Mace-

Macedoniæ, is quidem uerticem in cœlum adeo tollit, ut nubes cognoſcatur argumento excedere. Nã characteribus literarũ uerticẽ ſignabant cinericijs incolę, ut anno ſequenti redeũtes notarent, an cinis integer adhuc foret, ex quo ibi nec uentos efflaſſe, nec aues uolaſſe, præterito anno ſenſerunt, nec pluuias cecidiſſe, aut alteras fuiſſe mutationes.

OLYSIPPO, mons eſt Hiſpanię, is hoc memoratu dignum habet, ut equas in eo ex Fauonio concipere faciat, quem et equos uelociſsimos reddere teſtantur incolæ.

OROMENVS, mõs apud Indos eſt natiui ſalis, in quo lapidicinarũ ritu ſal effoditur. Vnde uectigal Indis maius emergit, quàm uel ex auro, argento, uel Margaritis.

PIERIA, Macedoniæ mõs eſt, cui maximũ auri pondus ab antiquis Imperatoribus impoſitum eſſe fama tenet, ob quam rem in imo quatuor locis apertus, aurum effoditur.

POLENE, mons Archadiæ eſt,

circa quem, Eustathio teste, lapides reperiuntur, Asterius, Lychnitis, ignis flammam referens, & Selenites qui cum luna crescit & decrescit.

SMARAGDON, mons est Aethiopiæ, mari supereminens rubro, qui surgente sole flammas emittit, per horas quinq;.

TAGER, mons est in hispania, Olispo propinquus, in quo equæ sunt, quę statuto anni tēpore ex uento concipiunt Fauonio.

VESVVIVS, mons est Campaniæ, amœnissimis agris incolitur, excepto cacumine, quod magna ex parte planiciem habet, sed infructuosam & cinere scatentem, cauernosamque, præseferentē antra plena adustis lapidibus, ut facilis coniectura sit, ea loca quondam arsisse, sed defecisse flammas, statim ac materia ignis cessauit.

VRANIVS, mons est uersus Calcedonem siluis omnimodis, atq; uersicoloribus uariatus floribus, ut ex eis uiatoribus & incolis plurimū odo-

odoris obueniat. Et quod longẽ ma ius eſt, in eo fontẽ olei aſſerunt, cedri ni corticis odorem referentem. Cui uolentem appropinquare nudum eſ-ſe oportet. Ex quo ſi hauriatur, iterũ creſcit. Præterea penes hunc olei fon tem lapidem in gentis magnitudinis ortum dicunt, ut eum æſtate flammã emittere, hieme autem ijs ex partibus unde exhalauerat ignis, aquę ſca turigines apparere, quæ frigidæ admodum ſint, ut glaciem referant, idq; per æſtatem & hiemem eueniat.

ZAPAORTENVS, mons in Parthia eſt, multum amœnus & na tura loci adeò munitus, ut inexpugnabilis uideatur.

DE SYLVIS MIRAculoſis.

ALBVNEA, Hetruſcorum famoſiſsima ſylua fuit, in qua, etſi tetri odoris fons eſſet, non obſtitit, quin ad eam omnis Italiæ multitudo, uetuſto more decepta, pro reſponſis concurreret. Erat enim ſeu in

fonte,seu arboris trunco spiritus aliquis immundus, qui deceptis orantibus responsa daret ambigua.

ARISIA, Hetruscorum est sylua, penes quã, dum Valerius Publicola consul Romanorum,aduersus Hetruscos bellum pro Tarquinijs pulsis gerens, in aciẽ descensurus esset, repperit é sylua prodeuntem ingentem uocem, atque dicentem uno plus Hetrusci cadent. Quod post obtentam uictoriam à Valerio uerum fuisse,compertum est.

BACENIS, Germaniæ sylua est, infinitæ magnitudinis, Cheruscos diuidens à Sueuis, & quasi natiui muri loco, alternis eorũ aduersus se incursionibus obstaculum est.

DODONA,Epiri sylua,in quam columbas de cœlo descendere fama tenet,& quercubus insidere,ut quæ rentibus responsa edant.

DE FONTIBVS
miraculosis.

ACI-

ACIDALVS, agri Venuſini fons in Campania, ægris oculis mederi conſuetus.

AGRIA, Pauſania teſte, in Lycęo Archadię mõte fons eſt, huius ſortis, ut, ſi regionis ſiccitas frugum minitatur interitum, ſacris peractis, & hoſtijs immolatis, cœlum in nubes condenſet, & pluuias faciat.

AGNO, fons eſt in Licęo, q quercus ramo nõ ita in profundũ demiſſo, per ſacerdotem agitatus, uapores & caliginẽ eijcit, quę mox in nubẽ coacta, Archadibus pluuiam præſtat.

ALISSVS, iuxta Archadiã fons eſt, qui lauãtes in eo à rabioſi, ſi canis morſu liberat.

ALIACMON, Macedoniæ fons eſt, quem ſi pecora guſtauerint candida, ſtatim nigreſcunt.

ATHAMAN, fons eſt, qui luna creſcente, ligna mirifice accendere ſolet.

ANDRI, fons eſt, uino ſtatis diebus ſcaturiens.

ARETHVSA, fons eſt Siciliæ, quem

quem in quinquennio translocari fama habet.

AXIVS, quoque Macedoniæ fons est, cuius pecora nigra, candida facit.

ASMANICVS fons est, circa Tiana plurimum mirabilis. Nam, ut fertur, aquę eius ex subterraneis meatibus frigidissimæ in fontem ueniunt, in quo illicò feruent, & ex astantibus incolis, his qui pro re aliqua recte iurauerunt, suauis potui & dulcis est, deierantibus uerò aduersa: eorum oculos, pedes, manusq; ledens, hydropisim faciens, & depilationis turpitudinē. Nec est læsis abire possibile, donec periurium suum confiteantur, istis quorum in prępiudicium deierarunt.

ARABIA, fontem habet, quem tanta ui exilire narrant, ut nullum non impactum respuat.

ARMENIAE, quidam fons est, qui pisces nigros alit, gustantibus mortiferos.

ASTYRA, fons est in Lesbo, aquam

quam nigram ſcaturiens.

BOETIAE, duo fontes uiſuntur iuxta Trophonium flumen, quorum alter memoriam, alter obliuionem miro modo aufert.

CAMINON, fons eſt calidas aquas habens citra feruorem, quas ſi uino miſcueris, triduo potionis calorem ſeruant.

GHARADVS, ex quo ſi animalia guſtauerint, maſculos pariunt.

CHII, fons in inſula Chio, à qua denominatur, ex huius aqua, ſi quis potauerit, hebes efficitur.

CICONES, fontem habent qui potannibus uiſcera ſaxea reddit, & res tactas in marmora mutat.

CRATIS, fons eſt Sibaris, capillos electro & auro ſimiles tingens.

CLITORIVS, Oenophilos abſtemios reddit.

CERO, oues ex ſe bibentes, ſi albicant, nigras facit.

CILITIAE fons, Theophraſto autore, oleo fluit.

CYRIZAE, fons Cupidinis uocatur, ex quo potantes amplius amare Venerea nequeunt.

CICERONIS, fons haud longe à Puteolis, calidas euomens aquas, quæ ægris oculis plurimum conferunt.

CYRANEAE, fontem habent, cuius aquas si quis inspexerit, omnia quæ cupit intuetur.

CLANIVS, fons Cāpaniæ apud Acerras, quem aiunt incolæ, cū uenerit, pestem præsagire.

CLITVMNVS, Vmbriæ fons, qui maximos boues alit.

CRANEON, fons est, citra feruorem calidus, qui uino permixtus triduo suum calorem retinet ut Camínon, de quo supra dictum est.

DEBRIS, fons est apud Mangle, (quod est oppidum Garamāticum) miræ cōditionis. Nā eius aqua à meridiæ usque in mediam noctem feruentissimæ sunt: à media nocte uerò in meridiēm usque, econtrà frigidissimæ.

GNIDIVS fons, in ſpacio octo dierum terram iniectam lapideſcere facit.

EXAMBEVS, paruus fons eſt apud Callopodas, qui Scythę ſunt, hic amaras adeò emittit aquas, ut Hypano fluuio Scytharum permixtę, totum fluuium, qui dulcis alias fuerat, amariſsimum faciat.

IOB, fons in India eſt, qui, ut aiunt, colorem mutat quater in anno, in puluerulentum ſanguineum, uiridem atque limpidum, ternis menſibus unumquemq; conſeruans.

IOVIS, fons in Dodone, duplici de cauſa eſt mirabilis. Nam cum frigidus ſit, ſi immergantur faces ardentes, illas more aliorũ extinguit, extinctas aũt iterũ accendit. Præterea ſemper in meridie deficit, cum circa medium noctis exundet nimium.

IN PERPARENIS, fons eſt, qui quacunque irrigat lapidem, facit terram.

IN EVRIMENIS fons eſt, in quo coronæ metallicæ lapides fiunt.

HAN-

HANNON, ad ortum solis calescit, ad Occasum frigescit.

HEBRYS, fons Aethiopiæ, bibentes Lymphatos reddit.

LERNEVS, fons Archadiæ est, cuius aquæ fieri abortum non permittunt.

LENA, fons est Corinthi, circa quam stant columnæ tempore æstiuo frigora eijcientes.

LEBETHRIS, fons est iux.a coronam lacte fluens.

LEBEDON, fons est Eubœæ, in quo saxa in altitudinem crescunt.

LINCESTIVS, ebrios potantes reddit.

LINVS, Archadiæ fons est, impraegnatas ab infortunio partus defendens.

LEVCOGEI, fontes inter Puteolos & Neapolim, oculis & uulneribus medentur.

LYCOS, in Idia fons est, cuius aqua lucernam accendit.

MELLE, fons est in Esciotò, cuius

ius aquam si biberint oues albę, nigrescunt.

MOLVS, fons est in insula Delo, quem aiunt eodem tempore cum Nilo crescere & decrescere.

NONACRIS, Archadiæ fons est, qui propter frigus lapidescit.

NAVLOCHVS, Imbri est promontoriũ, ad Notũ uentũ tendẽs, cui fons adhæret animalium mascula eunuchos faciens, fœminea uerò usq; adeò inebrians, ut soporem illis inducat.

NAXVS, fontem habet, ex quo dulce uinum fluit.

NEPTVNVS, fons fuit supra Anxurem, ex quo, qui biberant, occidebantur, unde destructus nunc cernitur.

SELEMNVS, fons, cuius aqua à nimantibus dicitur conferre ad amoris remedium.

PHOENEVS, Archadiæ fons, hic nocte potus nocet, die uerò prodest.

PATENSIVM, littus templum,

plum habet Cereris, in quo fons est, qui ægrotantibus, uel salutem, uel mortem prædicere solet.

SIBARIS, bobus nigredinem inducit.

STIX, fons Arcadiæ, cuius aqua potantes interimit.

SACER fons, in Epiro frigidissimus est, & spectatæ diuersitatis. Nam si in eum ardentem facem demerseris extinguitur, & extinctas inflammat, dicitur & Iouis fons.

SORACTEN, Varro asserit fontẽ latitudine quatuor pedum, quem Sole oriẽte exũdare feruẽti similẽ dicit, auesq; ex eo gustantes necare.

SARSVLA, Narbonensis prouinciæ fons est, non dulcibus aquis defluens, sed salsioribus, quàm mare habet.

STALA fons est, in radicibus montis Syon, non iugibus aquis effluens, sed horis certis & diebus aliquibus ebullit.

SOLIS fons, in Cyrenaica regione est, in medio nemoris, quod Am-

Ammonius dicitur, qui habita consideratione ad mutationes eiusdem, mirabilis est, equidem sole surgente aiunt emanare aquas tepidas, meridie frigidas, die in uesperam inclinante tepefieri, nocte autem intempesta feruescere, & in tepiditatem redire denuo.

TVNGRI ciuitas Galliæ, fontem habet ferruginei saporis, qui corpora purgat, tertianas tollit, calculorum'que uitia emendat. Huius aqua igni admota turbida fit, & inposterum rubescit.

TARNARICI, Cantabriæ fontes, in augurio habentur.

THESSALA Tempe, fontem habent, in quo æs ac ferrum eroditur.

TESLATVS fons est, conceptus mulieribus præstans.

TINA, fons est apud Colophoniam, qui potus, oracula reddere facit miranda.

ZAME fons est in Africa, ex cuius aqua, si quis biberit, canoram uocem assequitur.

ZEA insula, Varrone teste, fontem habet, qui hebetes facit.

DE LACVBVS.

ALBANVS, lacus est in Albano monte, haud longe ab urbe, ex quo uaticinia quandoque Romanis data sunt.

ALCE, lacus est, per Peucidanum in India, in quo omnia immersa fluitant, etiam lapides.

AMSANTVS, lacus est apud Lucanos, ex quo tam lætalis exhalat uapor, ut uolantes desuper aues necentur, eo suscepto.

ANAVS, lacus est in Asia, qui circumnascente absinthio inficitur.

ANETICVS, lacus Aegyptiorum est, circa quem papyrus nascitur, ex qua primæ chartæ factæ sunt.

ANIVS, lacus est, Puteolis uicinus, cuius fundus nullo artificio reperiri potest.

ANIVS, alter ad Austriam tendens,

dens, silicibus plenus, iuxta quem Iunio aduentante mense, serpentes conglomerantur, qui se in eum præcipitant uel demergunt. Nec est qui unquam exeuntem uiderit aliquem.

AETHIOPIA lacum habet, quo perfusa corpora uelut oleo pinguescunt.

AFFRICA lacum habet, canoras uoces reddentem.

ITALIA lacum habet, qui bibentibus aquam ipsius uini tædium inducit.

ARETHVSA Armeniæ maioris lacus est, in quem impetuoso cursu Tygris intrans, non aliter quàm si contineatur proprijs ripis, nulla in parte miscetur lacui. Quinimò seruato alueo, in partem exit oppositam, semper quicquid ingeritur, secum trahens, quod aquarum testatur dissimilitudo, & id, quod piscium genus unum, lacus alit: sed Tygris plurima, ex quibus nunquam à piscatoribus aliquis in aquis lacus

repertus eſt. Sic nec ex ſpecie ſi-la quæ in lacu naſcitur, nunquam in aquis tranſcurrentis Tigris, ullus inuentus, uiſus, aut captus eſt. Tanta ſeruat diligentia quiſque ſuos.

ASANIVS lacus, cuius aquæ in ſummitate ſunt dulces, atque potabiles, ſed ſi ad profundiores acceſſeris, uitioſas potantibus comperies.

ASPHALTIS lacus eſt Syriæ, in ea prouincia quæ iam Pentapolis uocata eſt, multum mirabilis, quoniam ex uiuentum genere nihil ſuſcipit. Expertus id eſt Veſpaſianus, qui iuſsit in eum quoſdam nandi ignaros & morti damnatos proijci, qui, & ſi iactu merſi ſint, tanquam à uehementiſsimo ſpiritu ad ſuperiora uiuentes impulſi ſunt. Sic nec aues aſſuetas mergi ſuſcipit. Quæ uita carent abſorbet omnia, ut ſi ponas ad ardentem lucernam uiuente lumine innatat, eo mortuo con-

confestim mergitur. Aquæ eius amaræ & fastidiosæ gustui, ingentes bituminis globos ferunt, quo agente, nullis uentis agitari potest lacus. Præterea nauigationis impatiens est, cum nihil mortuum patiatur, quin sorbeat ea: Præterquæ bitumine illustrentur. Est tamen lauationibus ægrotantium utilis, medetur'que multis morbis, hunc quidam mare mortuum nominant. Et quod mirabile est, & memoratu dignissimum: Sunt iuxta lacum campi, qui hortos habent, fructus producentes amœnissimos, & adeò, ut qui uiderit, facile trahitur in desiderium commedendi. Verùm si aliquis inde carpserit, fatiscunt illicò & in cinerem resoluitur. Non procul quondam colligebatur balsamum. Cuius frutices Cleopatra Aegypti regina exstirpatos ad unum omnes in Aegyptum transtulit, ibi'que plantari iussit,

qui permanent etiam in hodiernum diem.

ASPHALTITES, Iudææ lacus, bitumine fluit.

AVERNVS, Cãpaniæ lacus est, in sinu Baleno, qui piscium fertilis est paruorum et nigrorum, qui comesti interimunt.

BENACVS, lacus est Galliæ Cisalpinæ, arenas trahens aureas.

BRIGANTINVS, lacus in agro Rhetico, murenas alit & mustelas.

CLITORIVS, lacus Italiæ est, qui abstemios reddit.

CROBLITORIA, lacus est, ex quo nõ solum qui biberint, sed etiam qui ex eis lauerint, moriuntur.

CVMMINIVS, lacus est apud Hetruscos, cuius originẽ talem esse fama habet: aliquãdo ad hos populos Herculẽ peruenisse narrãt, qui ut ostẽderet suam fortitudinẽ, defixit in terrã uectem ferreum, quem cũ nullus poterat extrahere, ipsum Hercules extraxit, & confestim aqua sequuta est, quæ lacum hunc fecit.

ELE-

ELECTRIDES, lacus eſt Syriæ, in quo electrum naſcitur.

FVRIALIS, lacus eſt Boetiæ, inſani generator amoris. Nam dicunt, qui ex eo biberit, in tantum libidinis ardore intendi, ut fere agi furijs uideatur. Vnde & nomen Furialis ſortitus eſt.

LVCRINVS, lacus Campaniæ, in eo captum aiunt Barbonem ſeu Triglam, quam Aſinius Celer Romanus, ſeptem milibus numûm mercatus ſit, uel octo, ut Plinius habet.

LVMIAE, lacus eſt, apud Babylonam plurimum liquidi bituminis euomens, quo creditur, quondam à Semiramide Aſſyriorũ regina & teſtaceo latere, Babyloniam omnem muris inſtauratam.

LVNAE, lacus eſt, Athamoniæ tenuia accendens ligna: ex huius aqua, ſi quis biberit, aut in inſaniam labitur, aut in ſoporem ſoluitur.

MALEFICVS, lacus Scotiffei est, quem etiam insanum uocant; in die amarus est ac salsus, nocte uerò serpentes albos nouem cubitorum eijcit in terram.

MANDVRIAE lacus, est in Salentinis, qui aquis exhaustis non minuitur, infusis item non augetur.

SALENTINVS, lacus est Salentinorum iuxta Anduriam oppidum, hic ad margines usq; plenus est, neq; exhaustus minuitur, neq; super infusis augetur aquis.

SCAPHAGIOLVS modicus lacus est, in Appennino, inter agrum Pisernensem & Mutinensem multum miraculosus. Nam ut omnes testantur accolæ, si quis sponte seu fortuito lapidem uel rem aliam quæ aquas moueat in eum proijciat, repente in nubes aer cogitur, & tanta uentorum tempestas oritur, ut nonnunquam uicinæ ualidissimæ quercus, fagiq; ueteres aut truncentur, aut radicitus euellatur.

SERIPHVS lacus est, in quo ranæ non coaxant, quum faciant, si in alium locum deportentur.

SICENDIVS, Thessaliæ lacus est, in quo item ranæ sunt elingues minime coaxantes.

TARENTINVS lacus, est apud Tarentum, qui æstiuo tempore siccatur in salem.

TOLOSENSIS lacus est, Tolasæ ciuitati propinquus, & ab ea denominatus, in quē ciuitatis incolæ aruspicum suasu peste oppresſi omne quod habuerunt, aurum iniecerunt, & liberati sunt.

TRAGODITIS lacus est, qui ter in die amarus, & totidem dulcis sentitur.

VELINVS, lacus est, iuxta agrum Nesulanum, in quem si lignum inieceris cortice obducitur lapideo.

VENERIS lacus in Syria est, iuxta Heropolim, ex quo uocātibus pisces obueniunt, auro ornati, qui orta

bian-

hiantica præbent. Vt inde aurum manibus extrahatur.

DE FLVMINIBVS.

ACHATES, fluuius est, in q̃ lapides reperiũtur, qui à flumine suum nomen trahant.

ACESINVS, fluuius est Persiæ, magnus & nauigabilis, circa quem ferunt arundines nasci tantæ magnitudinis, ut singula eorum internodia incolis præstent nauigia.

APHRODISIVS, fluuius est in Pyrea, reddens mulieres steriles.

ANAVRVS, Thessaliæ fluuius est, qui neq; auram, neque nebulam emittit.

ALPHEVS, fluuius est, qui sub terram euanescit, & alibi rursus erumpit.

ALSA, fluuius est superioris Alsatiæ, qui prope oppidum Ensishaim se in terram abscondit, & iuxta pagum Regishaim iterum fluit.

ARABIS, fluuius est, qui Chelophagos potat, hoc est, homines qui testudinibus uescuntur, & piscium corijs uestiuntur.

ARIMASPES fluuius, aureas arenas trahit.

ASANA, Mauritaniæ fluuius est, ex Atlante scaturiens, gustu salsus, Crocodilos atque Hyppopotamos nutriens.

ASTVRES, quando campos irrigant ut pabulum reddant, oues lac nigrum præbent, si inde pascantur.

AVFIDVS, Apuliæ fluuius est, ex Hirpinis exiens montibus, apud quem Hannibal uictor ex occisorum manibus nobilium tria collegit, annulorum millia.

ANXS, Annedorum fluuius est, cuius ex aqua si pecora bibant, nigros pariunt fœtus.

BANNA, fluuius est Hyberniæ, in quo olim piscis repertus est formam Salmonis habens, tantæ magnitudinis, ut nullo modo integrè

in marginem trahi potuerit.

BIBLIVS, fluuius Hispaniæ est, cuius aquæ acerrimi uigoris sunt, adeò ut nullum telum approbant incolæ, nisi quod in eundem merserunt.

BORISTHENES, fluuius Scytharũ est, quũ cæteri Scytharũ fluuij turbidi fluant, solus hic clarus atq; potabilis labitur, pabula læta alens, & pisces optimi saporis, quibus nulla insunt ossa.

BRAGADA, fluuius Affricæ est, apud quem M. Atilius regulus serpentem longitudinis centum & uiginti pedum conuocato exercitu, lapidibus obrui fecit.

CEPHISVS, Boetiæ flumen est, faciens ex auibus nigri coloris rubeas, ex candidis nigras.

CHERATI, Indiæ fluuius est, qui pisciculos producit, errantes per aridam, & demum in fluuium redeuntes.

CHALIBS, Hispaniæ fluuius est, in cuius aqua, si temperetur ferrum

rum longe acrius huius aquæ uiolentia redditur, quâm sua anteà fuerat natura, & adeò ut nullam approbent Hispani telum ni sumpserit ex calybe temperamentum.

CHERIVS, fluuius est Eniæ regionis, ex quo si potent oues nigræ, albæ fiunt.

CERRETORIVM, est inter Pistorensem agrum & Lucensem, qui de decennio in decennium non determinato tempore, sed fortuitò & dũ minus ab incolis expectatur, tam grandem lapidem ingenti strepitu in siccum ejicit, ut qui uiderint, obstupescant.

CIDNI aquæ podagricis medentur.

CINIBS, Arabiæ fluuius, gemmarum fertilis.

CLITVMNVS, Vmbriæ fluuius est, boues albos producens, unde Romani magnas hostias Ioui immolaturi, ad hunc locum pro albis tauris mittebant.

CRATDE, fluuius Calabriæ, qui

qui pecoribus duriores pilos & subflauos reddit.

CROCONVS, Falentinorum fluuius, in quem si lignum inieceris cortice obducitur lapideo.

ELSA, fluuius est Tusciæ, in agro Florentino, si quid circa initium eius inieceris, per breue dierum spacium lapideo cortice obducitur.

ERICINNVMAE, Bœotiæ fluuius est, memoriam summopere confortans.

ERINVS, fluuius Lydiæ arenas fert aureas.

ESICIVS, fluuius Hispaniæ est, hic primo dulces aquas dedit, nunc amaras fundit.

FASIS, Colchorum fluuius, in quo uirga nascitur, quam Leucophillon nominant, quæ si thalamis adhibeatur, matrimonia pudica facit & casta.

GANGES, Indiæ prægrandis fluuius, qui, Plinio teste, anguillas nutrit trecentûm pedûm longitudine.

GARGARVS, fluuius est, in insu-

insula quam ichhyophagi inhabitant, barbas ad genua usque nutrientes & pisces crudes comedentes, & formicas habentes catulos magnitudine æquantes.

IDASPES, gemmarum fœcundissimus fluuius.

INDVM, flumen duos habet fontes quorum alter ferrum attrahit, alter respicit.

IPANIS, Scythiæ fluuius, in quo animalia quædam nascuntur muscis maiora alis & quatuor pedibus ut quadrupedes & aues uideantur, in unicum saltem uiuentes diem.

MEANDER, Non procul à Marsia fluuius, in quo lapis reperitur, quem per antiphrasim Euphronon uocant, eius fortis, ut si eum quis secum deferat in insaniam hunc uertat uehementem.

MELAS, Sartræ fluuius, quem si greges potauerint candidi statim nigrescunt.

NELEVS, item fluuius albas oues nigro tingit.

NILVS Aegypti fluuius mulieres non solum fœcundas facit, sed quæ diu sterilitate damnatæ fuerunt ad conceptum disponit.

NOVANIVS, fluuius est trans Appenninum conditionis inauditæ. Nam æstiuis solstitijs pleno fluit alueo, & Bruma siccatur.

ODONA, fluuius Indorum est in cuius ripis arundines crescunt tantę magnitudinis ut uix unam triginta homines ferre posſint.

PACTOLVS, fluuius est aurifer.

POLICARMVS, fluuius est in quo herba gignitur plurimum cœcitati conferens.

PONTVS, fluuius est in Mordis non multum distans hic lapides producit igne ut ligna cremandos, hos si percusseris extinguuntur, si aqua perfuderis ad incendium magis inflammantur, tetrum habẽt odorem asphalto persimilem, adeoq; abominandum, ut nulla sit auis aut serpentum species quæ his ardentibus loco manere posſit.

RAN-

RANDACES, fluuius est minoris Asiæ in cuius ripis nascuntur serpentes uenenosissimi, qui sole feruente in hunc fluuium immerguntur, ubi frigefacti patulo hiatu in altum euolant, habent enim alas.

SILARIS, fluuius est iuxta Surrētum etiam folia iniecta in lapides uertens.

SABARIS, fluuius est Calabriæ aqua bobus albicantibus nigredinem facit.

SARNVS, fluuius est Calabrię in cuius aquas si quis paleas, ligna, fustes, seu frondes iniecerit paucis diebus lapideo obducuntur cortice.

STRAGA, fluuius Persarum est adeo congelascens frigore, ut more soli di saxi uiam præstet euntibus.

STIX, iuxta Nouacrum Archadiæ fons est qui epotus cōfestim interimit.

TAGVS, Hispaniæ fluuius aurifer.

TICINVS, Galliæ fluuius aurifer.

VEBAR, fluuius est apud extremos Indos penes quem maximi nutriuntur Elephantes.

DE PALVDIBVS ET *ſtagnis.*

ACHERVSIA, Campaniæ eſt palus quæ æſtate funditus areſcit, & hyeme abundantiſsima eſt aquarum.

ALCIONES, paludis Nero profundum multis funibus inuenire non potuit.

ASIA, palus eſt Lidia auium aquaticarum ut grues ſunt cycgni, & holores, fœcundiſsima.

AVERINGVM, ſtagnum eſt Auerigę regionis, hoc in eo miraculum eſt, ſi contingat aliquem per ſtagnum naue uehi qui aliquid ignominioſum in ſtagnũ dixerit, repente ſtagni aquas turbari, & tanta moueri tempeſtate ut demergatur & periclitetur ualde.

CELAVNIVM, ſtagnum eſt Siciliæ tam fœtido odore ut omnes aduẽtantes abigat.

FIDEM, ſtagnũ eſt apud Indos cuius in aquis quantumcunq; leue ſit non natat ſed mergitur omne.

GELO-

GELONIVM, stagnũ est adeo fœtẽs ut neminẽ sibi in proximo patiatur.

LERNARCHADIAE, palus hydrã septẽ capitibus serpentem nutrit.

MAREOTIS, palus est apud quam uuæ nascuntur albæ, famosæ, à loco Mareotides appellatæ.

NVTHVL, stagnum est inferioris Mauritaniæ in quo alebethæ pisces, coratica syluri, atq; crocodili nascũtur, qui nusquam præter in Nilo reperiuntur.

RAPHARVM, stagnũ est apud Lydiam in quo nigri capiuntur pisces.

REATINA, palus est Italiæ cuius aqua ungulæ deaurantur iumentorũ.

SIDAN, Indiæ stagnum in quo penitus nihil innatat, sed penitus omnia sorbentur.

STIX, palus est Africæ quam limosam aiunt plurimum & papiris refertã, adeo ut difficillimum sit ad insulã quã circuiuit nomine Bathas transire, hanc enim Stygem uocant quòd tristitiem transeuntibus offerat.

TRITON, palus est in Thracia in quam si quis se merserit in aciẽ uertitur.

IN HANC PHILOLOGIAM ET NOMENCVLATOREM COPIOSISSIMUS INDEX.

Al

D

Malefi-

P

Q

R

FINIS.

APPENDIX PHILOLOGIAE AC ORDINE LIBER Quartus.

Q. CVRTIVS DE ADVLATORE, quem Anaxilas uermem dixit, Cynici de eodem opinio, Senecæ parœnesis, Adulatores esse polypos & Protheos, Psomolaces qui, & Psomocolaphi, aduersusq; adulatorum uenenum remedium.

Caput I.

DVLATOREM perpetuum esse malũ, regum opes citius euertens quàm hostes Q. Curtiũ in Alexandri historia legimus, & Anaxilam uermem, uiuos homines corrodentem. Quo factum scimus, Cynicum ex tripode locutum, melius esse ad coruos quem redigi, quàm adulatoribus exponi. Dum illi morticina

tantum consectentur, hi autem uiuos, bonosq; hiatu pestifero excarnificent. Senecę paranęsim dum laudamus hæc item adponimus, quãdo adulatoribus non latus applicandum docet, quòd artifices sint captandum superiores. Et Basilij magni doxam, quando in lib. de poetarum lectione, scite admodum & docte adulatores polypos nominat, quòd semet in omnem habitum, polypi piscis instar, uertere sciant assentando, quidam Protheos appellitãt quòd se in horas ad quæuis obiecta mutent, Plutarchus nullũ esse perniciosius autumat quã Psomolaces quod est eos, qui panis buccellæ gratia obuianti blãdiuntur, aut Psomocolaphos qui patinæ ratione se plagis affici non uerẽtur. Nam festinantius iuuentutem in præcipitium agunt quàm uel alius casus quispiam. Aduersus tamen hanc adulationis Chymeram Seneca hoc eclygma remedio esse ostendit, Nolle à quouis laudari.

AVREIS MALLEIS AVLICOS *emolliendos, Orphea fidibus crudelißima animalia leniſſe, ſed aulicos muneribus eblandiendos, dum lupis ſint crudeliores ſi multas proles habeãt.*

Cap. II.

ADulatorum aliqualem mentionem fecimus, unde in tranſcurſu adnotanda quoque conſentanea uidentur, quæ Polybius Romanæ hiſtoriæ ſcriptor de Aulę quibuſdam proceribus, qui hos quàm proxime accedunt, quinto libro habet. Quando Orphea Thraciũ, Lynces, Tygrides & leones crudeliſsima animalium, cytharæ ſono placaſſe docet. Et ſaltem aureis & argenteis malleis aulicos emolliendos ſcribit, Innuens pro Apollinis Pythij oraculo, apud eos muneribus nõ cãtu aut fidib. ludendũ. Qui autor tales lupis pares quoq; aſsimulat, philoſophũ adducẽs quãdo animaliũ octauo lupos ſi plures catulos habeant eſſe ferociores ſcribit, uelut etiã aulicis inhæreat,

ſi multæ prolis ſint parentes. Vndique enim quæſitum eant, ut corradãt & catulos ad honores per corraſa eleuent. Candidatos quoque regem accedentes raucos, ut luporum eſt, & quaſi mutos, ſi hos priores uiderint, tacere faciant, donec os munere illis ſublinias, charitatis officio excluſo.

ASSIDVE CONTEMPLATIONI, *remißio quandoq; interponenda ne langueſcat animus.*

Caput III.

CAſsianus Scytha ſeptimo collectionum libro frequenti contemplationi & ſtudio diui Iohannis Apoſtoli & euangeliſtæ interponendam probat exemplo requiem, iuuenẽ enim quendam ab humero arcum baiulantem, euangeliſtam, qui perdicem in delicijs uacuo tempore habebat, interrogaſſe ſcribit, quid ipſe tantus uir, adeo uulgarem auiculam blandiendo demulceret, cum grauiora exequenda ſciret. Cui ſanctus retulerit, cur tu arcũ

ex humero pendentem non semper tensum circumfers? ad quæ iuuenis responderit. Ne iugi curuationis ui, neruus mollescat & arcus laxior fiat. Vnde sanctus recte quidem. Nam & ego ne animus meus assiduo labore euirescat, sic auiculæ cultu requiem quero, Pulchra sunt hæc & commode ab euangelista prolata, quoniam nec agricolarum quenquam tam stolidi ingenij arbitramur, ut non agello suo alterna uice annorum quoque requiem cõcedat, quo sese remissione annua in fertiliorem messem recolligat. Apud Nasonem Phedra ad Hippolitum pari tenore cecinit:

Arcus & arma tuæ tibi sunt imitanda Dianæ
Si nunquam cesses tendere mollis erit.

SENVM CONSILIA MAIORIS *habenda præpotentibus, quàm assentatorum melle: illita uerba, Xerxis exemplo docetur.*
Cap. IIII.

SCribit Trogus Pompeius, quem Iustinus in epithomen redegit ter-

 tio

tio libro historiarum Xerxem regem Persarum Græcis aliquando bellum indicere uoluisse. Vbi gnatonice quidam ex aulicis ô rex dixerit nuncium tuum non expectabunt Græci, sed ad primum aduentum terga dabunt. Alius item ô rex, uerendum est ne uacuas reperturus sis urbes, si uim tuam rescíuerint hostes, habebat enim in expeditionem septuaginta millia peditum ex regno, & triginta exterarum gentium, ac centum milia nauiū. Tertius angusta classibus maria futura dixit terramque pro castris peditum nimis arctam, ut non memorem quod campos equitilus defuturos quartus eblanditus est, cœlo sagittis non sufficiente, Per quæ omnia sibi uisus est se Deum esse, ac citra consiliū & laborem Grecos superaturum. Accesserit autem regē eundum idem Trogus scribit, Damagatus homo sincerus & regi a cōsilijs sine fuco, diuersum à præfatis occinens, senex & multarū rerū scius qui dixerit ô rex nemo est qui te non copioso exercitu armatum opinetur. Classium enim Iliades

des habes, equitum myrmecias peditumq; examina, & belli neruum. Id tamen esse tibi persuasum uelim, etiam uim magnam clauo hoc est regimine & consilio uacuam non esse stabilem, sed perire nisi regatur. Tāta hominum diuersitas legibus & consilijs astringi nequit. Quæ Damageti monita rex ob audiens cum Græcis in harenam condescendit, & uictus harena cessit, dum pluris aulicorum blanditias quam sincerum senis consilium habuit.

DE VARIO SEPELIENDI *ritu & Anaxagoræ responso.*

Cap. V.

ANimaduertere licet ex quorundam historijs multiplices hominum prisco seculo à nostro usu abhorrentes fuisse sepeliendi ritus. Quidam enim ut Alexander ab Alexandro testatur, corpora suorum exanimata domi aromatibus illita summo studio seruabant, alij bestijs &

uolucribus dilaceranda obijciebant, conijcientes magis amicum quàm si uermibus escam obtulissent, Massagetas diuus Hieronymus contra Iouinianum scribens amicorum corpora, si animam efflassent dissecata in mensa comedisse docet, haud aliter conijcientes quàm si tali modo magnum amicitiæ concelebrassent symbolum. Cui ritui Arthemisia subscripsit Cariæ regina, coniugalis amoris exemplum intercūcta celeberrimum, mortuo enim marito corpus in cinerem redegit, quem poculis suis immiscuit, et bibit, se nihil maius præstare ualuisse rata, quam si hoc modo defuncto sui corporis dedisset hospicium. Diogenes nullam corporis sui curam habuit, parum enim referre dixit an tumulo contegatur seu coruis esca sit euasurus. Hæc Cicero libro primo Tuscula. quæstionum, ubi quosdam etiam generosorum canum aluos sufficientes mortuis sarcophagos dixisse legimus. Circa hæc, responsum Anaxagoræ quoque prætereundum minimè censemus qui omne sepultu-

ræ ge-

ræ genus nihili habuit. Interrogatus enim an se mortuo corpus suum in patriam deduci cuperet sepeliendum, respondit à nostra religione alienus, sua nihil interesse ubi corporis sarcinam deponat, quando tantundem undique sit uiæ ad inferos. Nos dicimus nihil interesse ubi quis corporis molem relinquat si cœli spectemus tramitem.

SPECVLO QVI FVERINT *usi & ob quas causas.*

Cap. VI.

QVintum Hortensium, M. Varra de agricultura tertio libro, ut insolentior in publicum iret speculo usum scribit, ut qui tam curioso uestitu incedere consueuerit, ut rugas non sorte sed de industria locatas nodo artifice astringere curarit. Caligulam item speculi adminiculo uultũ suum ad omnem terroris & formidinis habitum composuisse Tranquillus docet. Ast Seneca multo usum speculi decentiorem ostendit. Etiam Socrati,

Lertio testeap probatū. Quippe ut homo si in speculo se contemplatus fuerit, in se recedat, & cogitet forma quantum uides, corpori tuo abest, sed uirtute hanc compensabis, formosus es infamiam ergo uitare labor erit, iuuenis es, Florem igitur iuuentutis discendo & fortia audendo complebis. Senectute grauaris indecora idcirco carnis depones & mortis tibi cura erit. Demosthenem Græcæ eloquentię principem speculo item usum historiæ habent ut declamando ad decentiam os fingeret. Sed Flauianus Constantinopolitanus uir in Græcis literis exercitatus, Platonem quoque speculum sępius inspexisse scribit, ut uidelicet ex eius intuitu quantum sua frequens peregrinatio, studij feruor, temporis acumen, & processus ætatis de suo naturali statu sibi ademissent, quo diligentius corpori suo fatigato in posterum indulgeret.

POETIS ET PHILOSOPHIS *paupertatem non fuiſſe probro exemplis oſtenditur.*

Cap. VII.

QVis maior apud Græcos extitit Homero, quẽ inopem adeo fuiſſe Bocatius ſcribit ut illi capto oculis uix ſumptus ſupereſſent quo duci puero expenderet? Huius tamen paupertas ſummo ornatu tandem excepta eſt. Superato enim Dario potentiſsimo Perſarum rege ab Alexandro capſula aurea reperta eſt artificio & ſumptu precioſa, ad Homeri ſcripta inter regis theſauros conſeruata. Quis item inter Latinos, Vergilio lutifiguli gnato, cedro dignior aut palma extitiſſe fertur? Cui non amplius in bonis fuit Mantuæ apud uicũm Anden quàm patrius agellus non ſine litigio poſſeſſus, qui nihilominus ĩ Octauiani Ceſaris tũc uniuerſum orbẽ dominãtis ſumma gratia & familiaritate uixit. Neq; id Sarſinati Plauto notam incuſsit quod bonorum fortunæ uix alius pauperior extitit, Dum ut honeſte famem

cibis ſepeliret, ad molas manuarias pretio in die fatigatus laborauit noctes in comedijs ſcribendis inſomnes agens. Nam lauro uictorum & triumphantũ ſymbolo honoratus eſt. Neque Ennio laudis & honoris quicquam ademptũ eſt, Licet tenui admodum re uixerit ut in Auentino unius ancillulæ obſequio frueretur. Siquidem cum diem obijſſet, corpus Scipiones, quibus in delicijs fuerat, ſuo uoluere ſepulchro integi. Non aſpernantes Brunduſini hominis cineres, Corneliorum miſceri cineribus, ut ne commemorem Valeriũ Flaccum Patauinum, qui uili prædio diues, in quo muſas ſuas tractauit, & omnium iudicio admirandus habitus eſt & celebris. Et uelut poetis non uitu perio fuit paupertas, ſic in philoſophis laudabilis extitit. Neminem enim Alexandro Macedone chariorem fuiſſe Diogene ac magis familiarem hiſtoriæ habent, Licet ſaltem conſarcinato ex multis palliolo, Laertio teſte, frigoris iniuriam depelleret & peram pro ſuo panario geſtaret, radicibus & holuſculis ui-

lis uictitans & caua manu uice poculi bibens, Dolioq́ uersatili palo alligato incumbẽs, cuius ingressum æstate uersus septentrionẽ uertebat, hyeme uersus meridiem, Democritus suas opulentias uelut bonę mẽtis onera abiecit, Pitaco Mitylenæo Croesus aurea munera obtulit, quę studiose repudiauit se satis opulentum inquiens. Hunc tamẽ Mitelenæi ob excellentis ingenij acumen, in tanto habuere honore, ut principatũ illi donauerint quem illis, statutis quibusdam & ordinibus ampliatũ, reddidit, Phereciden Syrium exiguis bonis gaudentem quamuis ob incuriã inopiamq́ morbo pediculari læsus animam efflasset. Hunc tamen Magnesij magnifice sepelientes multum honorarunt. Quanti Mnesarchi annulorum sculptoris filium, Aristippo Cyrineo teste, Crotoniati fecerint uel id argumento est quod hunc Pythagoram nominarunt, quod ueritatem perinde ut Pythius loqueretur. Sic ergo palam fit poetas & philosophos, quia rerum inopes fuere, non uiliores habendos,

quia

quia sic non ob ignauiam sed innocentiam suam extitere.

PHILOSOPHOS NON ESSE Apathes pro Stoicorum sententia, sed affectus & perturbationes esse naturales & quædam de Aristippo. Cap. VIII.

STOicorum magniloquentia philosophos Apathes hoc est sic impassibiles esse confessa est, ut serenitatē uultus in philosopho nulla ægritudine, nullaq; formidine obnubilatam uidere possimus. Cynicum Diogenem pro archetypo adducētes, qui glaciem niuemq; hyeme, ardentes harenas æstate, nudis pedibus iocabundus & ridens calcasse fertur, & philosophum Palemonem Academicum rabidissimorum in se canum morsus nihili facientem. Nec non Anaxarchidem Abderitem qui à Nicrocreōte Cyri tyranno iussus est in saxū cōcauū conijci, ferreisq; malleis cedi, Vbi philosophus pœnā corporis negligēs, Tūde, tūde dixerit,

xerit, Anaxarchidis uasculum Anaxarchum non terres. Ad quæ tyrannus illi linguam præcidi iusserit, quā philosophus mordicus in faciem iussoris conspuerit. Hic certe Stoicorū asserta magis gloriosa quàm uera duxerim, quū etiam constantissimi uiri aduersus fulminantis fortunæ ictus expallescāt, ad tonitrua fulgetra & terrę motus cōcutiantur, & ad maris undabundi procellas inhorreant. Citius diui Augustini assertis inhæserim qui perturbationes in philosophis & alijs, naturales esse & non uoluntarias scribit, Id quod etiam uerum esse in Aristippo Cyrenaico cōpertum habemus. Qui cum olim nauigaret mare procellosum & uiolētum, nauigiumq; quo uehebatur, turbinibus crebrioribus iactaretur, cepit coloris & uultus turbatione moueri, ac pallescere, ac ubi feruor ille maris deferbuit & tranquillitas redijt. Quidam mollior philosophū affatus est qui eodem nauigio erat uectus, uelut illudens, quid hoc est inquit philosophe, quod tu in isto naufragij periculo

timuisti

timuisti expallescens, eum ego non timuerim, quem Aristippus responsione elegantissima remuneratus est, Dicens non eandem causam esse sibi atq; illi quoniam is quidem non esset multum. sollicitus pro anima nequissimi nebulonis. Ipsum autem pro Aristippi probi philosophi anima timuisse. Ex quibus infertur diuum Augustinum probe dixisse perturbationes esse naturales & non uoluntarias.

ANIMALIBVS SORTEM INesse uaticinandi, formicas sepedes Apuleio dici, & ruricolas, Easdem seruum quendam & draconem morsibus necasse, & earum pedum attritum silices absumi.
Cap. IX.

NAturam in re nulla deficientem animalibus quoque uaticinandi sortem dedisse nemo est qui ambigat. Nam eius rei testem nulla exceptione dignum habemus. Aelianũ primo

primo historiarum, qui muros incolis ruinosæ domus præsagium ostendere docet, quando inhabitatam relinquāt altam quærentes non ruinosam, Et formicas futuram famem, si præter solitū grana in suas cauernulas colligant. Quandoquidem autē de formicis breuem attentauimus pragmatiam, non absurdum uidetur ostendisse quòd Apuleius eleganti uocabulo eas Sepedes à numero pedum nominat, seni pedes enim sunt, uelut alia animalia quæ annulta dicit Albertus, & nos insecta, Aristoteles ἐύτομα, Epitheta eas præfatus Apuleius septimo libro de Aureo asino ruricolas appellitat, quasi ruris cultrices, qui & seruum quendam morsibus interemptum dōcet, Sicut Tranquillus etiam Draconem. Tiberio familiarem, pari sorte animā dedisse scribit, Vbi notandum, hæc non ueritatis limites transire, dum earum itinere silices præduri sunt, attritos ex naturalibus constet, nullisq; animalibus maiores inesse uires pro sua proportione compertum habemus, & quæ morsu
 onera

onera se maiora portent.

PRIMATVM NON SANGVINI *debere sed meritis & uirtuti.*

Cap. X.

Ostendunt Elij pertinacis Romanorum imperatoris uerba, quæ Polibius quarto lib. decimotertio capite ex Helinandi historijs citat, primatum quippe inter ciues non sanguini, sed meritis & uirtuti conferendum, Elius enim Pertinax cum ex senatore imperator esset à senatu creatus, obsecrante senatu ut filium suum Augustum Cæsarem uocaret. Respondit, satis mihi est quòd ego prçter meritum regno. Primatus enim non sanguini debetur, sed uirtuti, & meritis, Inutiliter etiam num regnat qui rex nascitur. Pro culdubio dicebat isti parentis exuunt officiũ, qui filios suos importabili mole superiecta extinguunt. Nam suffocare hoc est non promouere, quoniam uirtutibus exercendi sunt prius antequam eligentur.

EXEMPLO OSTENDITVR, *quod Boetius habet de Lucretij Romani filio, non esse palmariũ si parentes ad puerorum suorum conniueant uitia.*

Cap. XI.

HAbet Boetius Seuerinus uir cõsularis historiam, de Lucretij Romani deperdito filio, memoratu non usq; adeo indignam, potissimum, quando cunctis qui filios suos bonæ frugis cupiũt futuros, speculum est cristallo perlucidius. Historia hæc est, Lucretius uir Romanus filium habuit à primis annis ob patris indulgentiam Samiorum flores, quòd dicitur, luxuriando inebriando & ludendo, colligentem. Hic ob capitale delictum carceri includitur, ac diutius seruatur, donec patris sui omnium facultatum substantia redimitur ac liberatur, qui liber malorum quæ fecerat non immemor, ea continuat assuetus. Vnde patre amplius nihil habente iterum incarceratur, & iudicis sententia capitis damnatur, ac educitur. Interim tamen patrem ad se uocat simulans quid

ſibi archani inſtillaturum in aurem, ac ſic in patris faciẽ ruens, illi naſum mordicus reſecat, dicens pater ſi rudẽ meã ætatem acriter corrigendo admonuiſſes, iam adultionem non ſuſpendio deſtinatum exſors naſo cerneres. Inquit philoſophus octauo Ethicorum, quẽadmodum parentes filijs cauſa habeantur eſſendi, ſic quoq; cauſa eſſe debeant bene & honeſte uiuendi, quibus philoſophi dictis Solonem cretam adieciſſe uidetur, quando legibus canit Plutarcho ſcribente, ne hi pueri ſuis parentibus alendi neceſſaria porrigerent, à quibus nulla doctrina in primis annis cicurati eſſent, à quibus item nulla admonitione perperam agendo moniti.

STVDIOSIS HABENDVS LIBRO-*rum delectus & librorum multitudini non incumbendum.*

Cap. XII.

MVltum intereſſe Seneca docet, ut ſtudioſus librorum quos legendum in manus ſumit delectum habeat, & diligentem quidem, Epiſtola enim quadrageſimaſexta ſic ſcribit,

ſcribit. Non refert quàm multos ſed quàm bonos ſtudioſus euoluat libros, Satius eſſe intelligens ex bonis honeſtum percepiſſe fructum, quàm ex malis inhoneſtã uoluptatem. Cui librorũ quoq; exundans diſplicet multitudo ſi legatur, hanc enim mente onerare non inſtituere, epiſtola ſecũda fatetur Alexandriæ decem librorum fuerunt milia, & Ptolemæus Philadelphus qui Democritem ſuæ bibliothecæ prefecit uiginti milibus gloriatus eſt, atque in breui ad quinquaginta ſe peruenturũ dixit, quos omnes ſi quis legere conetur, citius helleboro purgandum duxerim quam in creditum euaſurũ crediderim.

PHILOSOPHOS AD REM PVblicam gubernandam utiles.

Cap. XIII.

SVnt qui hanc rem publicam eſſe miſeram teſtantur, quæ philoſophorũ gubernaculo regatur, addducentes Dionyſij filium, Brutũ, Caſsium, Graccum, M. Antonium & ipſum quoque Ciceronem, qui omnes philoſophiæ

ſtuduerint, nihil ominus tyrannide quandoq; præcipiendo ſeuientes. Horum autem placita eximius ille philoſophorum princeps diuinus Plato apertiſsimis refellit exemplis quando ſcribit nullam bene gubernari rempublicam quę philoſophis careat. Socrate nimirum adſtipulante, qui niſi ciuitatib. philoſophi dominentur inquit, ĳs quies aberit & ſolis lumen, quibus ut facilius credatur ex Aeliani tertio hiſtoriarum libro exempla oſtēdemus ſatis lucida. Zeleucus enim Locrenſibus ſumma cum laude imperauit, Solon Athenienſibus, Bias & Thales Ioniæ, Chilon Lacedæmonĳs. Neque eſt qui laudem regimini Pitaci, qui Miteleneis præfuit detrahat, aut Cleoboli regimē in Rhodios uituperet. Nemo item Anaximandri imperium, Faceſſant igitur qui philoſophos regendum damnant quos tanta autoritas ſanxit, ut ſaltem congreſſu philoſophorum principes ſapere dicantur prouerbio.

QVA-

QVALITER DIOGENES IN *sua extrema paupertate se muris inopia consolatus sit.*

Cap. XIIII.

Diogenes Sinopensis desertus ab omnibus hominibus, solus relinquebatur, neque propter egestatem, quisquam sui rationem habebat, partim ob licentiam linguæ, & suæ uitæ morositatem, partim etiam ob sorditiem qua in dies utebatur, tristicia confectus est denuo, esuriens margines uel librorum extremitates manducans, quæ suppetebant, & nihil præterea ciborum. Mus accedens de cadentibus papyri frustulis etiam uescebatur, Vbi Diogenes, diligenter re perspecta, animo recepto ridibundus ait, Mus hic nihil indiget, Atheniensiũ lauticia. Et quid tu Diogenes ægre fers tecum Atheniensibus non cœnare? atq; sic oportunum gaudium ipse sibi conciliauit. Hæc pulchre tractat Aelianus 13. historiarum libro.

DE RIDICVLIS ET *absurdibus amoribus.* Cap. XV.

QVis est tam stupidus qui non hos amores & ob stultitiam ridendos & ob absurditatem uituperandos putet? Primũ Xerxis qui Platani amore grauiter capiebatur. Deinde cuiusdam adolescentis Atheniensis, summo loco nati, qui statuam Bonæ fortunæ ad Prytaneum stantem deperibat, & sæpe in complexus eius se insinuans œstroq; percitus, propter cupiditatem, in senatũ ueniebat enixè rogans ut sibi eam liceret emere. At cum nihil efficeret multis regijs sortis & corallis imagine coronata, oblato sacrificio, profusis innumeralibus lachrymis mortem sibi ipsi consciuit.

CVIVSDAM SYRACVSANAE *mulieris docetur exemplo nulla metus ratione ueritatem obticendam.* Cap. XVI.

OMnibus Syracusanis expetentibus Dionysij tyranni mortem nimium crudelitate furentis, Mulier

lier quædam eiusdem regionis multũ senio grauata, ab incolis dissentiens cor dicitus à dijs precabatur. Dionysium superstitem diutius, & incolumem per mansurum. Vt autem multę regum aures sunt mulieris uota ad regem deferuntur, qui ualde admiratus unde hãc immeritam sibi donaret beneuolentiã, uocans eam ad se ut huius causam disquireret, quæ tyranni, non uerita grauem iram, dixit ô rex cum puella fueram paucorum annorum, & regem haberemus ualde tauricum, pari consensu mortem optabamus eiusdem, sed eo interfecto, deterior succesit quem item ferocientem ægrè tulimus, & tertium nacti sumus peiorem multò. Timeo ergo, ne si tu abesses, licet summa in subditos grassaris seuitia, subsequens, te crudelitate uincat. Ex hoc mulieris responsa deprehenditur maluisse ueteris ostensa ueritate mori, quam hac obnubilata mendaciter uiuere.

ALEXANDRI NEQVAM ASSERta de P. Vergilio Marone.

Caput XVII.

SCribit Alexander Nequam in libro de rerũ naturis ſatis abſurda de P. Vergilio Marone, ſed auditu non admodum iniocunda. Quippe quod Neapolim aliquando magna ſanguiſugarũ copia moleſtata ſit. Vbi poeta auream ſanguiſugam in puteũ quendam deiecerit, cuius ſorte omnes ſanguiſugæ uniuerſim euanuerint, q̃ tamen poſt longam annorum ſeriem puteo expurgata, & aurea ſanguiſuga exempta recreuerint Neapolim moleſtantes, donec auream ſanguiſugam puteo iterũ immerſerint. Idq; ſua qua floruerit necromantia contigiſſe. Necnon ꝙ palatium Romæ ædificarit ſupra modũ celebre in cuius pinnulis ſingularum regionũ circũiacentium icones ex ligno celauerit, tenentes ſingulæ in manibus campanam, ea arte compoſitam, ut ſi una earum, Romanorum maieſtati obniti ſtatuiſſet, huius iconis campana ſonaret, atque uertici huius palatij cataphractum

phractum equo æneo insidententẽ imposuerit hasta in eam regionem uibrantem, ut Romani facilius sibi ab hac cauerent pparatasq; insidias declinarent. Quæsitus deniq; idem uates quãdiu a dijs conseruandũ illud nobile esset palatiũ qui responderit, stabit usq; dũ uirgo paritura est filium, q̃d audientes Romani, crediderint ęternitatis opus futurum, sed hac nocte ruinam dederit qua uirgo Maria saluatorem Christum Iesum peperit.

QVID COMPLVRES PHILOSOPHI *dixerint in funebri pompa Alexandri Macedonis.*

Cap. XVIII.

SCribit Alphonsus Hispalensis in libro suo de prudẽtia mortuo Alexãdro plures lugendum conuenisse philosophos. Qui cum uiderint aureum illi ad paratum sarcophagum, dixerit unus heri Alexander ex auro sibi fecit thesaurũ hodie thesaurus est auro. Alius, heri mũdi ambitus Alexãdro nõ fuit sufficiens hodie moles terræ octo pedũ Alexandrum integit, qua nolens

uolens

uolens contentatur. Tertius, heri imperabat Alexander cunctis, hodie non est, etiam de infima plebe tunicatus, qui hunc uereatur, & illi non imperet. Quartus, heri multos liberauit Alexāder à morte, hodie non est quisquam qui eum liberet, Quintus, heri ducebat Alexāder suū exercitū, hodie ducitur idē sepeliendū, Sextus, heri premebat terrā, nūc terra premit Alexāder. Quibus philosophorum dictis sapienter admonemur ne ridenti fortunæ nimium fidamus, dum res humanas in Alexandro sic labiles fuisse cernimus.

GENTIVM ET POPVLOrum diuersos esse mores.

Cap. XIX.

ET gentium quarundam ex Aeliani quarto libro adposuisse mores non dissonum uidetur. Leucanorum enim lex sic habet. Si sub occasum solis uenerit peregrinus, uoluerit que sub tectum alicuius diuertere, & is hominem nō susceperit, mulctetur, & pœnas luat in hospitalitatis graues, Dardanenses Illyrides ter solummodo per u-

n uer-

niuersam uitam se lauare consueuerũt, post partum, cum nuptias ineunt, & cum morte obierunt, Indi ad usurã, pecuniam non locant, neque accipiũt. Sed neque fas est hominem Indum aut iniuriam inferre aut pati. Proinde neq; syngraphum neq; depositum faciunt, Sardoi lex quoque fecit ut filij parentes iam senio confectos fustibus cederent & interemptos sepelirent, absurdum arbitrantes esse, si delirus senex ulterius in uiuis ageret, eo quod sæpissime in fraudem peccatumq; impellatur corpus senectute grandæua maceratum. Apud eosdem eiusmodi lex erat, ut pœnas ignauiæ & socordiæ cõstituerent. E qui ocio se uiueret, eum rationem reddere oportebat, & unde uiueret ostendere. Assyrij uirgines suas coniugio maturas in ciuitatem aliquam conducunt, atque uenum proponunt, & quam quisque emerit, eam sponsam abducit. Biblij in uia, si in aliquid inciderint, nihil tollunt quod nõ reposuerunt, Non enim hoc inuentũ, sed furtum arbitrantur esse, Berbicæ
omnes

omnes ſeptuageſimum annum egreſſos interficiunt, uiros mactando, mulieres uerò ſtrangulando. Colchi mortuos ſuos in pellibus ſepeliũt, & inſutos ex arboribus ſuſpendunt. Lydis mons erat, ut mulieres antequam cum maritis concumberent, corpus proſtituerẽt. Cum autem ſemel laxatæ fuiſſent, deinde omni tempore continentes eſſent. Quæ uerò poſtea cum alio rẽ habuiſſet ea ſine uenia et miſericordia plectebatur.

DE PLATONIS PHILOSOPHI MORTE.
Cap. XX.

Platonem ob uerecũdiam exhalaſſe animam quidam minus uerè ꝙ ridiculoſe ſcribunt, ſcribunt enim Platoni littora maris obambulanti, piſcatores ænigmatis uice quæſtionem propoſuiſſe ut uiro cui nihil lateret, quam cum neſciuerit in tantam delatus ſit uerecundiam, ut marceſcens animam dederit. Quæſtio autem talis erat. In denſis ſyluis uenamur, bis quinque catellis, quod capimus amittimus,

quod

quod non capimus seruamus. Vbi diuinus philosophus quæstionis thema piscationi, non pediculationi adaptans à scopo uelut interpres ignarus ab errarit. Polibius autem quòd annis decesserit octuaginta & uno completis uerissime scribit. Et Seneca huic succinit octauo libro epistolarum quinquagesima nona epistola. Additq; defuncto, Magos qui tunc forte Athenis fuerant, immolasse, amplioris esse sortis hunc quàm humanæ ratos, quòd consummasset perfectissimum numerum quē nouem nouies multiplicata componunt. Tullius eadem habet de senectute capite secundo.

PHILOLOGIÆ LIBER QVINTVS.

MELANTII GRAECI DI-*ctum ad Gorgiam, & quædam ex Herodoto de uxoribus.*

Cap. I.

VM inter Græcos dissidium esset ortũ, Gorgias Leontinus in concordiam eos trahere uolens sinuosum uolumẽ de concordia ad illos scripsit, unde Melantius Gorgiæ æmulus, sic inquit: totam inquit Græciam inter se dissidentem in concordiam trahere statuit, qui ne se, uxorem & ancillulam tres in una domo hactenus concordare potuit. Ancillulæ namque elegantia superabat uxoris decorem, quod eam ualdẽ molestabat. Vnde Gorgiam iniurijs lacescens, dissidio studebat, Sic ergo tutissimum uidetur in pedissequas uxo-

res ſepulchriores habeant, D. Hieronymus ſcribit grauiſsimum eſſe ſapienti hoc dubium, quippe an bonam uel malam ducere liceat. Vel inde quòd Herodotus mulierem cum ueſte deponere uerecundiam ſcribit.

EOS QVOQVE TIMERE, *quos multi timent Dionyſius Syracuſanus exemplo ſuo oſtendit.*

Cap. II.

Dionyſius Syracuſanus ſeſe metus aculeo quoq; percuti oſtendere uolēs, alicui qui hunc omnibus formidini eſſe dicebat, ſeq; neminem timere dixit, nudum in menſa ſedenti enſem ſuper caput de pilo pendere fecit, ut ſecuritatem aut felicitatem ſuam per hoc manifeſtare illi poſſet. Dixit enim, amice non times hunc fortuitum lapſum de pilo? qui reſpōdit, timeo maxime, Dionyſius contra, ſic omni hora enſis hoc eſt fortuitum periculum nunquam liber, pertimeſco. De eo ſimiliter hiſtorię habent, quod uſq; adeo tonſoris nouaculam timuerit ut ardentis

carbonis medio barbam adusserit, tonsoris fugiens rasuram. De Alexandro simile Tullius secundo officiorum habet. Istum enim nunquam suæ uxoris cubiculum intrasse scribit nisi ex suis satellitem quendam præambulantem haberet, qui stricto ense muliebres perscrutasset arculas. Cui tamen parum timuisse profuit. Nam ab ea propter pellicatus suspicionē interfectus est, Massinissa item timorosus custodum abhorruit diligentiam ac canum fretus latratu securus dormiuit.

NON VESTIVM ORNATV FA-
mam aut laudem assequendam Demo-
sthenis probatur exemplo.

Cap. III.

DEmosthenes, antequam sua cunctis innotuit uirtus & eloquētia, purpura usus est, & lautiore uestitus nitore, sed istis uulgatim publicatis, forum tunicatus accessit, sic innuens populares hos saltem emere causidicos & aduocatos qui phylateria dilatent, & uestium splēdore cōspicui sint, ideo dicens. Abeat nunc pompa, mihi

enim

eũ satius duco, ex me non aliunde gloriã nancisci, q̃ suffragiũ emendicatũ ab extrinsecis dici potest. Virtutis titulo magis clarescit quisq;, quàm splendidissimo luxus nitore. Hæc Polyb. libro octauo cap. decimotertio.

INGENVOS PVEROS VIRTVTIS *causa ad labores assuefaciendos esse, imperatoris Octauiani docetur exẽplo.*
Cap. IIII.

NOn quenquam nisi diri laboris medio occalluerit uirtutem nancisci imperatoris Octauiani docetur exemplo. Hic enim, autor est Polybius octauo libro à pictis bacillis, q̃d dicitur, filios suos, etiam adoptiuos ad militares gradus instrui curauit, uel ut saltarent, uel cursu metam attingerent, seu missilibus telis iacularent, aut natantes, enatare perdiscerent, contis item & pugnis cæsim & punctim in hostes adultiores effecti, omni telorum genere, ut irruerent. Filias autem lanificio addicauit ne turpi ocio marcessent, aut si egestatis termino prementur arte manuaria se uirtuose

educarent, gyneconitis enim medio hæc neuit, altera pinxit acu, tertia polli ce fila traxit, aut lanam carminauit. Sciens prudẽtiſsimus imperator uirtutes ocio minime acquirendas, Cicero Lycurgi præcepiſſe leges ſecundo Tuſculanarum quæſtionum ſcribit, Iuuentutem uirtutibus à crepundijs ferme erudiendam quæ non ſomno uel turpi ocio ſed laborum frequentia, æſtu, algore, per ſaxa & ignes nanciſcantur, Ciceronis ſcriptis parum Senecæ diſſentiunt placita quando ſecundo libro de prudentia Lacedæmonijs uſitatiſsimũ fuiſſe perhibet ut ſubinde filios ſuos ad hortarent ne ad flagellorũ uibices animum ſubmittere uellent, ſed perſeueranter, ſi caſus obtuliſſet, humeros uulneribus non ſubtraherent, cauſam ſub ijcientes aſsiduitatem quippe contemptus periculorum, ad labores ſolidiſsima corporis membra parere, uelut hoc cernamus in nautis qui crebris naufragijs alacriores reddantur & militibus, qui dum periculum aliquotiens euaſerunt fortiores efficiantur, ſeu agricolis
quando

quando laborum aſsiduitate, ferendũ robuſtiores iugum reddantur.

QVANDO VARIETAS ET FERculorum luxus primum ceperit de quorundam principum frugalitate, & quorundam deperdita gulæ luxuria.

Cap. V.

ASiatica uictoria, ut refert Liuius libro nonō belli Macedonici, peregrinæ luxuriæ originem in urbem, & poſt modum in omnes exteras nationes deriuauit. Nam antea tam frequens lauticiarum non fuit ſtudium, ſed hac uictoria nacta epularum exoticarum mille ceperunt eſſe genera, ceperunt item coqui uiliſsimũ prius mancipium, in magna æſtimatione & pretio haberi, qui uarijs cibis helluonum & uapparum oculos paſcerent, ſaporibus palatum reficerent, & nares redolentibus diſtenderent odoribus. Vbi non immerito bonus ſtomachus ſibi à natura iniuriam illatam conqueri poſſet, ut qui oculis priuatus, palato, & na

ribus, per quæ ferculorum uarietates intueri, sapores gustare & odores olfacere posset, tantum asotis obediens ingerendo quæ uolunt, etiam ad tantam saturitatem, ut quamuis crebris ructibus se ad plenum farcinatum ostentat, tamen non cessat gulosorum curiositas plura ingerere, diuus Hieronymus in eos excandescit epistola nonagesimaquarta, infelices nominans qui maiorem famem habeant quàm uentrem, prisco seculo frugalitas non tantum philosophis, sed magnatibus quoque culta est Polyb. teste, Augustus enim Cæsar si panem secum habebat secundarium, paucos pisciculos & ficus se laute arbitratus est uixisse. Scipio Aemilianus inter eundum in publicum pane uesci solebat cibario, famem non aliter optimum esse obsonium ratus, quàm sitienti aqua potus nectareus, & amoris tentigine illecto mellitissima Venus ancilla, etiam informis, Ptolomeus rex per deserta militans Aegypti, pane subcinericio in casula oblato, nil illo pane iucundius unquam com-

medisse

mediſſe affirmauit, & ideo tempore iſto macrobios id eſt longæuos ætas tulit ſicut Plinius id pulchre in Prologo decimiquarti naturalis hiſtoriæ uerbis iſtis oſtendit. Quando uoluptas uiuere cœpit uita ipſa deſijt.

DE IIS QVI PRAETER DECOrum maximos ſed inanes ſumptus ad oſtentationem faciunt.

Cap. VI.

Legimus Neronem Auguſtũ ueſtem unam non bis induiſſe, piſcatum aureo rete, purpura & cocco funibus nexis uſum, & equio necdum ſolijs argenteis roboratum, domum itẽ non ſolum auro perlitam habuiſſe, ſed gemmis atq; unionum conchis tabulatam, Necnon populo ludis Circenſib. gemmas, margaritas aurum atq; argentum ſparſiſſe, Gaium Cæſarem hiſtorię habẽt barba quãdoq;, ſi in publicũ eũdũ fuerat, aurea uſum, & Iouis fuſcina ſeu Mercurij caduceo, Varius Heliogabalus aureã matulã ad corpis excremẽta

excipienda præſto habuit, gemmas ab optimis ſculptas artificib. in calceamẽtis portauit, & nunquã minoris cœnauit centũ ſeſtertijs, hoc eſt triginta argenti libris atq; ſexcẽtorũ ſcaurorũ capita multotiens ut ſaltem cerebellis uiuerent adpoſuit, perſæpe etiam tunicatos luporum & murenarum lactibus pauit. Poſt mortem Mitridatis Ponti regis in ſua regia inuenta legimus duo milia poculorum ex onochite lapide, equorum frena & phalleras nõ ſolum ex auro, ſed etiam gemmis. In armario Luculi Fato functi reperta ſunt quinque milia ueſtium ſcœnicarum, quod magna perditio fuit. Sed Ptolomei nec minor eſt, quando mille conuiuas totidem aureis poculis ſaginaſſe fertur, ſemper cum ferculis uaſa immutans. Silla quoque ſuperfluens adeo in apparandis cœnis fuit, ut uinum quadragenarium populo exhibuerit, & in condimẽtis omnis generis, ac dapibus ita redundauerit ut poſt ſaturatum populum magnam reliquiarum uim deijci in flumen iuſſerit, quod perdere fuit,

potius

potius quàm abundare. Aulus Vitellius epulas trifariam, interdum quadrifariam partitus est, in ientacula, prãdia, cœnas & commessationes, quibus omnibus ut satis esse posset, sæpius euomebat, singuli apparatus non minus quadringentis hominum millibus constabant. In cœna illa famosissima quã frater ei exhibuit, apposita dicuntur duo milia selectissimorum piscium, & septem auium. Allata etiam patina, immensæ magnitudinis, referta scaurorũ iecinoribus, phasianorum ac pauonũ cerebellis linguis phœnicopterum & murenarũ lactibus, quas à Carpathio mari & Freto Gaditano triremibus aduehendas curauerat. Cui sumptus isti futiles placent perditionis barathrum iure dicetur & ipsa perditio. Agathoclis citius frugalitati inherendum suaserim, qui fictilibus & samĳs usus est culullis in suis conuiuĳs. Et filĳ Vespasiani cuius conuiuia non fuerunt profusa nec sumptuosa, sed iocunditatis plena.

DE CICONIARVM PIETATE *in suos parentes.*

Cap. VII.

Extat lex pietatis magistra, quæ edicit ut liberi suos parentes alant, ac in necessarijs subleuent. Hanc itaque legem quam plerique etiam mortales negligunt, sola ciconia inter omnium animalium genera exprimit. Reliqua tantisper amant, agnoscuntq; parentes, dum egent illorum ad nutricationem opera, Vna ciconia parentes senecta defectas uicissim alit. Et ut Diuus Ambrosius in hexamero scribit, ꝓprijs pennis nudatos parentes suis plumis uestit, ac uolatus impotentes, suarum alarum fulcro subleuat ad uolandum. Ob hoc, autor est Suidas, antiquitus in regum summo sceptro ciconiæ figura ponebatur ac in imo Hippopotamus, ut ipso gestamine reges admonerentur, pietatem in primis colendã, & uiolentiam cohibendam. Est enim Hippopotamus animal uiolentum & crudele, atq; adeo impium, ut patre interfecto matrem ineat. Testis est Plutar

chus in commentario cui titulus utra animantia sint prudẽtiora, terrestria an aquatilia.

NATVRAM HOMINI POCVLVM dedisse quo utatur, sitiens ostendit Diogenes & paucula de eiusdem morte.

Capi VIII.

Diogenes quæ extra naturam erãt haud magni fecit Laertio teste, sed potissimũ hoc tempore quã do puerum iuxta fontem ex concaua manu aquam bibere uidit. Confestim n. scyphũ quẽ diutius in perula sua portauerat cũ obiurgatione sui, quia tã diu inutile pondus secum portasset pedib. calcans, infregit, Stultus inquiens ego sciphũ portans, quũ natura rerũ opifex manũ poculi loco tribuerit. De morte Diogenis alia scribit à Laertij dictis Satyrus Thyllus peripateticus, qui omniũ fermẽ philosophorum descripsit uitas. Sic enim habet, Cum Diogenes cũ suis amicis Agonem Olympicum inuisere statuisset febri correptus est in itinere. Vnde in crepidinem hoc est in prærupti saxi altitudinẽ sub arboris umbrã secessit,

ſeceſſit. Volentibus autem amicis eum iumēto uehi ſeu rheda, dixit abite queſo ſpectatumq; pergite, hæc nox aut me uictorem præſtabit, aut uictum. Si uicero ad Agonem ueniam, ſi febris me uicerit, ad infernum. Ibiq; per noctem eliſo gutture non tam mori ſe ait, quàm ſe febrem morte excludere.

M. VARRONIS DE VXORVM *ferendis contumelijs ſcite dictum, & paucula de Socrate.*

Cap. IX.

M. Varro in Satyra quæ Manipea inſcribitur uitium coniugis aut tollendum aut ferendum eſſe docet. Nam ſi maritus tollat, commodiorem inquit præſtat, ſi fert, ſe ipſum meliorem reddit. Huc ſimilia noctium Atticarum A. Gellius libro primo de Socrate ſcribit. Hic enim ab Alcibiade interrogatus q̄modo Xantippen admodum ſenilē & iurgioſam, quæ diu noctuq; muliebribus in eum graſſaret conuicijs in ædibus ferre poſſet, cur eam non eliminaret? Reſpondit

quia eius conuicia lucrum duco, quando enim domi talem perpetior ferre assuesco et exerceor ut cæterorum hominum foris quoque perpeti ualeam petulantiam & iniurias.

SOMNIORVM ALIQVOT EXempla quæ Galeno addiuinantia dicuntur.

Cap. X.

SOmnia addiuinantia Galenus ea uocat quæ rei somniatæ aliquod euentus symbolum ostendunt. Tale hoc fuit quando somniasse quendam scribit, crus alterum sibi lapideum factum, qui expergefactus ea corporis parte paralysim incidit. Et hoc quando Galenus bis per somnium admonitus est, cum diuturno dolore in ea parte infestabatur, qua septo transuerso iecur continuatur, ut arteriam quæ inter pollicem & indicem comparet aperiri curaret, qua aperta sanatus est. Item hoc cum Cæsar Augustus decumberet in castris, admonitus est à Philippo suo medico, qui per somnium uiderat illũ in taber-

in tabernaculo ab hostibus opprimi, Vnde se alio contulit, sequenti die M. Bruti milites ingressi taberncculum, lecticam eius multis uulneribus confoderunt, existimantes illum reperturos ibidem, quæ alea fefellit.

MALE AFFECTIS NON SEMPER *pharmaca adhibenda, cum illis quandoq; scriptis, si accepta uideantur, mederi queamus id Alphonsi regis Aragonum exemplo docetur.*

Cap. XI.

AEgrotabat rex Capuæ, & multi multa pro suo quisq; ingenio ac studio oblectamenta ac munera ægrè affecto regi cum excogitarent. Ego Alfonsus quoque ex Gaieta accersitus statim aduolaui, deferens & ipse mecum fomenta, & medelas meas, hoc est libellos quos ipsi quam maximè gratos intelligebam, præ cæteris tamen Quintum Curtiũ bonis (ut aiũt) auspicijs regi obtuli. Ex quo ille res gestas Alexandri à disertissimo uiro scriptas, ea hilaritate, ea auiditate ea deniq; fœlicita-

felicitate cepit audire, ut medici obstu pescerent. Eodem ipso die quo legere ceperamus, ægra omni ualetudine leuatus ac pene confirmatus euaserit. Itaque post habitis omnibus recreamentis, quotidie ternas facere lectiões perreximus, breuiq; librum absoluimus, ex quo eo die frequenter in medicos rex iocatus Auicennam uelut parabolanum parui facere, Curtium laudibus accumulare cepit.

IOCVS DE COECO SACERdotem illudente furem.

Cap. XII.

FVit Coloniæ cœcus quidã auarus & dolosus. Hic corrasã pecuniolam in parochiali ecclesia triginta argẽti minas, eo tempore quũ ecclesiã ab hominib. uacuã arbitrareť sub sede quadã infodit utpote qui nullã ꝓpriam domũ haberet, ita sibi persuasus, quòd omni die hanc sedem occupare uellet, ut certius hanc summã custodiret. Deceptus tamen opinione, Nam presbyter quidam fodientem notauit, qui statim cœco discedente pecuniã abstulit.

Vbi

Vbi altero die cæcus præfatam sedem occupat, thesaurioli locum disturbatū inuenit, & argentum furto sublatum, ductori silēter inquit sacerdotum com plures templum in dies obambulant tu, si quempiam eorum quando hic sedeo subridentem uideris me illico, ut hunc alloquar, admone, ductor paruit, & cuidam subridenti cœcum adduxit, qui sic exorsus est. Domine mi de uestra honestate ac uitæ sincerioris religione multa bona sæpius audiui, unde animo incidit, secreta mea præ cæteris manifestare uobis. Attendite ergo, sed curate prius ne quis colloquentes nos audiat, habeo hic sub illa sede triginta libras monetæ infossas quas nec hominum quisquam nouit, & alias item triginta habeo quas infosßis cras addere statui. Sed quia senex & capulo proximus sum. Rogo ut me mortuo illas sexaginta libras in uestrum usum recipiatis, atque pro salute animæ meæ, omnia quæ decent faciatis, ad quæ sacerdos gratias agens studiosißime se facturū, spe melioris furti promisit, ac cœco absente

sente confestim ablatas triginta minas in locum reposuit, ratus cœcum alias triginta etiam adpositurum, quas omnes simul rapere posset, de cœci nihil cogitans illusione. Sed cœcus in templo aliam sedem de qua ad pecuniam, ceu custos uidere poterat, occupauit. Vnde uidens sacerdotem fatuum, pecunias reposuisse & abeuntem notās, confestim suas libras de loco captat, & abit. Sacerdos autem sequenti die summam in duplo se rapturum opinatus, nihil inuenit, Sic cœcus coruum delusit hiantem.

DE SOMNIIS QVAE EX *humorum emergunt redundantia.*

Caput XIII.

ADscripsimus quæ somnia Galeno addiuinantia dicantur. Nunc Auicennæ adminiculo à singulis humorib. orientia ostendemus somnia. Et in primis symmetriæ humorum inditia obijcimus. Humorum enim æqualitas, iocunda somniat, permulcentia & spem inducentia optabilem, me-

lodías, conuiuia, & dignitates, ex spirituũ quippe serenitate. Vbi singulorũ humorum redundantia in corpore delinquit plectorico, somnia aliter se ostẽdunt: opinatur enim quis se moueri nõ posse, aut ingestabili onere grauari, seu linguæ esse impeditæ. Qui uerò subuolare se opinantur & perniciter quocunque rapi, prætenuibus humoribus abundare creduntur. Sanguinis principatum nimirum somnia produnt rubentia, sanguinis profluuium, commessationes, amores, cantus & saltationes, Aquarum uerò niuium, pluuiarum, fluminum, molendinorum, piscium, & nauigij ingenerant idola phlegmatis habere. Cum autem imagines concipiuntur ignium, citrini quid coloris, rixarum, diglodiantium, incendium bilis prævalet rubea. Sed atram bilem terrifica somnia monstrant, nigredinem, cimiteria, malos spiritus, mortuorum imagines, & luctuosas res. Ea non principis modo scripta confirmãt. Sed Auerrois quoque colligit quarto capite 15.

PASTOPHORI ET PASTOphoria quid apud autores significent, Ac Venus cur pastophoros Græco epitheto dicatur.

Cap. XIIII.

LApuleius libro undecimo Aurei asini locum tenebricosum habet, quando inquit, Cœtu pastophorum uelut in concionem uocato. Vbi uocabuli pastophorum, significatio, multis ignoratur. Huius ergo declarationem authorum suffragio huc pono. Nam pastophori sacerdotes sacrosancti Græca ditione nuncupantur, quasi thalamiferi qui in supplicationibus ferebant. Et Pastophoria horum sacerdotum domicilia, id est sacerdotum de quibus mentionem fieri apud scriptores ecclesiasticos potissimũ habetur. Nam 1. lib. Machabeorũ scriptũ legitur. Et uiderunt sanctificationem desertam, &

altare prophanatum, & portas exustas, & pastophoria diruta, Eusebius undecimo historiæ ecclesiasticæ, Extrema tanti ambitus spacia occupant pastophoria. Venus item Græco epitheto pastophoros quasi thalamifera nominata fertur.

DE LVGVBRI CYANIPPI PHARAcis Thessali filij & suæ uxoris Leucones, ex Parthenij Nicensis historijs euentu.

Cap. XV.

IN Thessalia Cyanippus filius Pharacis Thessali, in amorē ualde pulchræ puellę Leucones uenit, quam etiam à parentibus impetratam in uxorē duxit. Erat autem plurimū uenationi deditus. Ita ut per diē leones & apros insequeretur, noctu autem fatigatus penitus accederet puellā, adeo ut aliquādo neq; sermone cum ea habito, in profundum somnum deferretur. Vnde illa prę mœstitia & doloribus consilij inops facta, diligentiam adhibebat quo cognosceret, quid faceret tandem. Cyanippus, qui ita perpetua delectaretur

circa

circa montes cõuersatione, quare mox usq; in genua uestib. suffarcinata, clam ministris omnibus syluam ingreditur. Porro Cyanippi canes forte ceruũ insequebãtur, & quia ob longã uenationẽ ex mansuetis ferociores erant redditi, cum puellã olfecissent, eam inuaserũt, nemineq; prohibẽte totam dilaniarũt. Atq; ita ob amorem iuuenis hîc mortẽ sortita est, Cyanippus uerò superueniens, ac truncatã deprehendens Leuconem, magno dolore repletus est. Vocatisq; ad se ministris illam in extructum rogum imponit, & primum quidem canes simul ad rogum mactat, post uero uehementer puellam lamentatus se ipsum quoq; interficit. Hęc Parthenius Nicensis præfato libro cap. 10.

AVICENNAM, ALBERTVM MAgnum *& Theophrastum impudenter errasse in descriptione radicis mandragoræ*, Et qua arte illa man *dragora quam Agyrtæ & circumforanei in hominẽ figuratam & uitro inclusam, ut plebi sic imponant, ostendant conficiatur.*

Cap. XVI.

SCribit Plinius libro 8. cap. 22. non reperiri tam impudens mendacium

ut teste careat. Vbi firmiter credendum induxerim, Auicennam etiam sui mendacij quod de Mandragora habet contestantem sibi elegisse, quando Albertum citat cognomine Magnum, Cui quidam Theophrastum adijciunt, simul affirmantes Mandragoram radicem adeo hominis criniti representare imaginem, ut etiam sexus discrimen ostendat. Quamuis Dioscorides, Galenus & alij scribunt Mandragoram radices duas uel tres habere sibi inuicem implicitas, foris aut in superficie nigras intus rapæ instar candidas. Nullam hominis criniti facientes mentionem. Auicenna secundo cano. capite labrol, Theophrastus libro sexto de plantis. Dioscor. libro quarto capite septuagesimoquarto. Ne autem in Galenum, Dioscoridem, Montegnanam & alios huius farinæ doctos hæc præfatorum cudetur mendacij faba, quia diurnus euentus apud agyrtas radicem uitreatam hominis figuram representantem ostentat, sciendum est radicem esse acosi in talem iconem celatam, & hinc iterum

rum ad tempus certum terrę infossam, sic ut pili id est radices tenues & pilorum instar recrescant; est enim hæc radix per se pilosa. Sed mandragoram fingendi circulatorum, alium modum docet Baptista porta Neapolitanus secundo libro magiæ naturalis. Dicens Brioniæ radicem habeto ingentem, acutaq; scalpri acie fœminam aut uirum effingito, adiectis genitalibus, cum absolutam noueris, inguina uel pilorum loca stylo perforato, ibi milium uel aliud cōdito quo radiculas proijciens, pilos imitetur, breuiq; effossa scrobe, tam diu ibi sinito, quám diu & cortice quadā fuerit induta & radiculas proiecerit illas.

EXEMPLIS OSTENDITVR *quod terrena uoluptas uolubilis & statim casura sit.*

Cap. XVII.

EOrum quibus homines plurimū fauent, & quæ ab ijs perdite amātur, non est diuturna possessio. Sed momentanea sunt & caduca, potissimum si fortunæ uolubilis subijciuntur ludibrio. Quod uerum

esse per exempla eorum ostendemus qui apud homines dij fuerunt & per totam uitam omnia quæ terrena felicitas promittit consecuti sunt. Exemplũ est Iulius Cæsar qui per syrtes & multa pericula rerũ regni fasces assequutus est, & nondum plenis uelis in imperio nauigauit, cõiurationis tempestate exorta, tribus & uiginti plagis confossus animam dedit. Caius Caligula, in triennium usq; & decem menses regnans à suis necatur. Et Nero sextus imperator in tricesimo ætatis flore se ipsum suo pugione confodit Galba senex, imperij septimo mense in urbe ad lacũ Curtij traducitur & per Gregarium militẽ caput, quod toti orbi legem dederat, amittit, Ottho nonagesimoquinto imperij die mucrone se iugulat, Vitellius quo uix sumptuosior extiterat summa cum ignominia ex ædibus tractus, luto & stercore conspersus spatta mento supposita, ne præ pudore faciem inclinaret minutatim excarnificatus est. Domicianus ex optimo patre pessimus filius, anno imperij decimoquinto tanto

to tanto infelicior quanto eius potentia maior extitit per ſuos animam reponit, Antonius Commodus omnibus incommodus, duodecimo regiminis ſui ſtrangulatur. Helius quòd illiberalis eſſet & ſordidus, ſexto mēſe poſtquam regnare cœperat, palàm occiditur. Antonius Caracalla ſeptimo Imperij ſui anno, dum leuandæ ueſicæ gratia de equo deſcendiſſet à Parthis opprimitur. Heliogabalus homo flagiocíſsimus quarto regni anno tumultu militum enecatur. Decius Imperij ſecundo anno à Barbaris occiditur, cadauere eius nuſquam reperto. Valerianus qui cum Galieno regnauit, captus à Pacoro Parthorum rege, non ſtatim occiſus eſt, ſed ad diuturnam mortem reſeruatus Pacoro equum aſcendenti, pedum fuit ſcabellum uel ſuppedaneum. Et ſic merito quis cum Satyrico exclamare qoterit.

Ad generum Cereris ſine cede & ſanguine pauci
Deſcenduut reges, & ſicca morte tyranni.

Adpoſuimus hæc ut quiſq; meminerit breue & interciſum eſſe omne quod in

 hac

hac uita nos allicit, & ut intelligamus nullam uoluptatem esse sincerã. Quod etiam Homerus poeta clarissimus docet. Quando in limine Iouis duo esse dolia scribit unum mellis alterum fellis plenum, & singulis animabus e cœlo in corpora descendentibus ex utraq; dolio portionem dari.

CVR BONIS MALA SAEPENVmero eueniant philosophorum opinio & quid sit Pythagoræ palin genesia.

Cap. XVIII.

PLatonici quidam, in quorum elencho Plotinus habetur, cur boni flagellentur causam inquirentes ad Pythagorę palingenesiam recurrerunt qui ab aliquo dæmone persuasus se aliquando Euphorbium, aliquando pauonem fuisse putauerat. Existimauerunt ergo animas pluries in corporibus fuisse, & ꝑ unius uitæ meritis, pręmia in alia uita recipere. Et sic fieri ut quæ uni corpori iuncta peccauerint, in alterius coniunctione plectantur atq;

ita iuste potuerit pro Euphorbi scelere pati Pythagoras. Sed hanc Palingenesiam catholica ecclesia non audit, habet enim eam, quam Christus his uerbis expressit, oportet nos nasci denuo: quā admiratus Nicodemus. Quomodo homo iterum nasci queat, quum sit senex. Est autem palingenesia regeneratio, aut reditio post tempus, animarum in corpus pro opinione Pythagoræ.

CVR OVA IN VETERVM RE*ligione sacra fuerint. Qualis Columellæ & Aristotelis dissonantia in ouorum exclusione. & quæ bene aut minus nutriant oua.*

Cap. XIX.

IDeo religioni oua cōsecrata & in honore cunctis olim gentibus fuisse legimus, quòd capiēte omni mūdo tot animaliū naturas & genera, nullū fere est in q̄ nō ex ouo species aliqua nascat uolucres pasśim oua gignunt Aquatilia in mari pene infinita: in terrestrib. lacertę,

lacertæ, in ambiguis & quibus in terra, æque quàm in aqua, uictus est Crocodili. In bipedibus aues, in carentibus pedibus angues, In multipedibus Attelabi, sic ergo in religione ad placanda exorandaq; numina laus ouorũ increbuit. Sed gulę proceribus nondum satis cõstat quæ oua masculina sint & fœminina, hoc est quæ mares excludãt & quæ fœmellas Columella libro 9. cap. 5. Ea mares progignere docet quę oblonga sint & acuta, & fœminas quę rotunda sunt uel instar globuli sphærica. Nõ considerans q Philologus 6. lib. de animalium historia dicit oblonga & fastigio cacuminata fœminã edere & rotunda in orbiculum obtusa marem. Vbi tamen si mihi optio eligendi ueriorẽ opinionẽ adscriberetur, Columellæ ut uillaticę rei experto magis subscriberem. Nam sic meum non est hanc tantorum uirorum dissonantiã in symmetriã redigere ac lites ad certũ cõponere. Quia aũt in hãc de ouis incidimus pragmatiam non omittere libuit, quæ ex gallinarum ouis corpori humano nutriendum

dũ ſint habiliora. Et dicimus inter mollia, ſorbilia, & dura, cocturam ſaltem diſcrimen facere. Nam quantum ouo co cturę acceſſerit, tantũ in nutriendo uirium illi accreſcit. Sorbile eſt, quod co ctura concepto tantũ calore, uix denſari ceperit & liquidũ adhuc eſt, exiguas uel mediocres in nutriendo uires obtinet. Tenerum ſiue molle ampliore co ctura denſatum maioris nutricatus creditur, & quod igne duratum ut maſticatione indigeat, nutriendo præualet, ſi digeſtioni rectè obediuerit.

IOCVS PHILOXENI POETAE *ad conuiuium uocati.* Cap. XX.

PHiloxenus poeta quidã cum eſſet ad conuiuium uocatus & per hoſpitem ater adponeretur panis. Caue inquit hoſpes ne multos ne tam nigros adponas panes. Nam faceres tenebras, quum nigredinis ſit obſcurare, & atras tenebras inducere, albi uerò illuſtrare & lucẽ facere. Contigit itẽ ut ad iſtos panes nigriores quiſpiã adportaſſet, cui dixit umbras fers non panes ob maximam nigredinem.

FINIS LIBRI V.

MARSILII FICINI THEOLOGIAE PLATONICAE SCIENTISSIMI PHILOSOPHI

de Studiosorũ tuenda sanitate, ad Laurentium Medicen, liber, cum Georgij Pictorij Villingani Doctoris medici scholijs diligenter enarratus.

ISTIS ACCEDVNT EIVSDEM *Pictorij in septimum Plinij naturalis historiæ librum, enarrationes, non citra puluerem conscriptæ, cum rerum & uerborum copioso Indice.*

BASILEAE,

PER SIXTVM HENRICPETRI.

M. D. LXIX.

INTEGERRIMO, PRVDENTIQVE VIRO, DOMINO HEINRICHO PEtri, ciui & typographo Basiliensi peritissimo, domino & patrono suo omnibus modis obseruando, Georgius Pictorius Villinganus, apud Archiducalem curiam Ensishemij superioris Alsatiæ archiater.

S. D.

VIA hominem cęterorum animalium Finem, & gnomonē, ingentissimis naturę beneficijs decoratū, & solum rationis acumine prædițum ad contemplandum & agendum, esse plasmatum uel cœcis clarum est, (integerrime uir) Non abre dubitandum censuerim qualiter suo fini, seu plasmationi hic ac-

quiescere duxerit, qui neque sedu-
lus agere conatur, neque officio-
sè contemplari studet, Dum utro-
que neglecto, hominem exuere ho
minem pateat, & statuam fieri con
stet, fruges consumere natam, Id
quod & philosophus docet, quan
do naturam rerum solertissimam
opificem, nec minutulam rem fru-
stra & nõ ad aliquas actiones cre-
asse testatur. Circa quę, prudentis-
sime uir & patrone singularis, mihi
ultro citroq́; cogitanti incidit &
me hominem esse actionis & con-
templationis instrumentum, à na-
tura omnium perfectissima archi-
tectrice creatum, quod item ab ho
mine in rudem statuam degenera-
re facile posset, si turpi otio torpe-
ret, & diutius in uacua resideret
tonsoris umbra. Sic ergo Marsilij
Ficini philosophiæ Platonicæ uiri
omnibus

omnibus numeris absolutissimi, exdeliberatò De Studiosorũ tuenda ualetudine libellum, scholijs meis illustrandum in manus propterea sumpsi, ut per eum tibi, qui in huius philosophi uerba iurasti, rem gratam facerem, atque eo gratiorem, si hos meos labores huic libello additos, sub tuo auspicio in publicum prodire curarem, ac uel semel acceptorum à te beneficiorum memor, gratum me ostenderem. Tibi igitur hos adscribo, dedico, & tholis tuis ceu numini meo, suspẽdo. Tantùm superest, ut eos, quales quales accipis, porrectis ulnis in complexum auidè accipias. Vale patrone singularis, nos interim precabimur, ut diutius tuę functioni & ꝓdesse & præesse queas. Datæ Ensishemij, Anno incarna-

tionis uerbi ſeſquimilleſimo ſexa-
geſimonono, die menſis
Februarij uigeſi-
moſepti-
mo.

MARSILII FICINI THEOLOGIAE PLATONICAE SCIENTISSIMI PHILOSOphi, de Studiosorum tuenda sanitate, ad Laurentium Medicen, liber, cum Georgij Pictorij Villingani, Doctoris medici, scholijs diligenter enarratus.

DE NOVEM STVDIOSORVM *ducibus.* Cap. I.

QVICVNQVE iter illud asperum arduumque, & longum ingrediuntur, quod quidem uix tandem ad excelsum nouem Musarum templum assiduo labore perducit, nouem omnino itineris huius ducibus indigere uidentur. Quorum primi quidem tres in cœlo: tres sequentes in animo: postremi tres in terra nos ducunt. Principio, in cœlo Mercurius, ut inuestigando Musarum iter aggrediamur,

Nouem duces ad Musarum templum.

Mercurij officium.

uel impellit, uel adhortatur, Siquidem Mercurio tributum est inuestigationis omnis officium: Deinde Phœbus ipse & quærentes animos, & res quæsitas splendore uberrimo sic illustrat, ut perspicuè quod quærebatur à nobis inueniatur: Accedit gratiosissima Venus Gratiarum mater, atque almis omnino, lætisq́ radijs suis, rem omnem adeo cōdit & ornat, ut quicquid & instigante Mercurio quæsitum fuit, & monstrante Phœbo iam erat inuentum, mirifica quadam & salutari uenustate Veneris circumfusum, delectet semper & prosit. Sequuntur tres itineris huius duces in animo, uidelicet uoluntas ardens & stabilis: acumen ingenij: memoria tenax. Tres in terra postremi sunt, prudentissimus pater familias: probatissimus præceptor: & medicus peritissimus, Absque his nouem ducibus nemo ad ipsum nouem musarum templum peruenire uel potuit, uel poterit unquam. Cæteros quidem duces ab initio nobis præcipuè Deus omnipotens naturaq́ tribuerunt, tres uerò postremos nostra adhi-

Phœbi munus & Veneris.

Tres duces in animo et tres in terra.

adhibet diligentia, Sed præcepta officiáque quæ ad patremfamilias, & quæ ad preceptorem circa literarum studia pertinent, antiqui plures sapientesq́ tractauerunt, præcipuè Plato noster, & sæpe aliàs, & in libris de Republica, ac de Legibus diligentissimè, Deinde Aristoteles in politicis, Plutarchus quoque & Quintilianus egregiè, Solus autem literarum studiosis hactenus deest Medicus aliquis, qui manum euntibus porrigat, salutaribusq́ consilijs, atque medicinis adiuuet eos, quos neque cœlum, neque animus, neque paterfamiliâs præceptór'ue destituit. Ego igitur sortem eorum laboriosissimam miseratus, qui difficile Mineruæ, minuentis neruos, iter agunt, Primus, tanquam medicus, debilibus & ualetudinarijs adsum, sed utinam facultate tam integra quâm propitia uoluntate. Surgite iam adolescentes Deo d[illegible]ce alacres, surgite iuuenes atque uiri, quos ardentius Mineruæ studium nimium eneruat. Accedite libenter ad medicum, qui uobis ad instituti uestri perfectionem, monstrante Deo

Minerua quia neruos minuat.

atque fauente consilia remediaq; salutaria largitur.

SCHOLIA.

Quicunq; iter illud asperum arduumq;.) Hoc iter *Prodicus sophista, cuius Suidas meminit, Herculem calcasse docet, quando hunc adolescentem adhuc duo uidisse itinera, atque addubitasse scribit, utrum caperet. Vnum quippe uoluptatis, alterum uirtutis, ubi inter ambigendum duas quoque uiderit matronas, unam ad sinistram, itineris occupantem initium, quam confestim Malitiam esse intellexerit, exactißime ornatam, fluentem delitijs, & post se omnium uoluptatum trahentem examen, pollicitantemq;, si suum ascenderet iter, se daturam, omnia sua quæ uideret:* Et *alteram stantem ad dexteram in capite alterius itineris, incultam, torue tuentem, callosis manibus, & lacera ueste, quam Virtutem arbitratus sit, quæ nihil promiserit uoluptatis, aut quietis, sed improbos labores, anxietates, angustias, terrâ mariq; capessendas.* Tamen *si itineris sui uerticem attigerit, Deum fieri, & æterna beatitudine fruiturum. Cui auscultârit* Hercules et *iter salebrosum & arduum ascenderit, deliciosa relicta.*

Duas uias Hercules uidit.

Quod quidem uix tandem.) Per longum *temporis tractum ad excelsum uirtutis phanum perueniendum esse* Hesiodus *quoque his uerbis elegantißime ostendit:*

Hesiodus de uirtutis uia.

Omnino uitium facile est contingere cuiuis

Est

Est uia ad id breuis, & uicina in sede moratur:
Contrà, uirtutem sudoribus undiq; Diui
Præsepsere, & longus ad hanc, perq; ardua, callis,
Asper & est, primùm, sed ubi alta cacumina uictor
Contigeris, iam fit facilis, licet ardua dudum.

Ab his Propertius quarto libro parum declinat dicens: *Propertius de hac uia.*

Magnum iter ascendo, sed dat mihi gloria uires,
Non iuuat ex facili lecta corona iugo.

Ad excelsum nouem Musarum templum.) Nouem Musas Iouis et Mnemosines filias, ut Hesiodo placet, in Heliconis altißimi Boetiæ montis uertice templum habuisse non temere uel citra rationem poetæ hactenus sunt fabulati, potißimùm quando nemini ad doctrinæ, cui præsident Musæ, apicem pateat aditus, nisi ascensum nitenti per aßiduum laborem & multa discrimina rerum, affeclis nouem comitantibus. Clio siquidem harum prima cogitationem discendi figurat, nam Cleos, Achiua uoce famam significat, Nullus enim scientiam quærit nisi famæ suæ consideret dignitatem: Secunda Euterpe, delectationem innuens, quòd primum sit scientiam quærere, secundum delectari, quod quæsitum est: Tertia Melpomene, meditationem faciens permanere, ut primum sit uelle, secũdum desiderare quod uelis, tertium instare meditando ad id quod desideras: Quarta Thalia, id est capacitas, ut capias cui instas: Quinta Polymnia, multam memoriam faciens eorum quæ cæperis: Sexta Erato, quæ inueniens simile interpreta-

Musæ cuius filiæ.
Musæ doctrinarum præsides.
Clio.
Cleos, id est fama.
Euterpe.
Melpomene.
Thalia.
Polymnia.
Erato.

pretatur, dum post scientiam & memoriam iustum est ut simile aliquid de nostro inueniamus: Septima Terpsichore, *delectationem instructionis addens: Octaua* Vrania, *hoc est cœlestis, quoniam post dijudicationem cœlestia eligimus: Et nona* Calliope, *quæ est optimæ uocis ratio. siquidem consentaneum ducimus id rectè profert quod electum duxeris.*

Terpsichore. Vrania. Calliope.

Aßiduo labore perducit.) Et iter istud labore aßiduo calcandum philosophus uerbis nonnihil uelatis ostendit, quando scientiæ arborem radices amaras, & fructum dulcißimum, persici instar habere dixit, cuius dulcedini, nucleus subsit multum amarus.

Scientiæ arbores radices amaras.

Mercurio tributum est inuesti.) Inuestigationis prouincia hinc Mercurio, planetæ alato, contributa uidetur, quoniam celer est & agilis, ut qui ignauia aut socordia nihil perficiat, deorum nuncius existens, circulum suum die septimo perficiens, quem Iuppiter duodecim, et Saturnus uigintiquatuor annis perficiat, sub huius constellatione enati, Venere & Gratijs consentientibus, omnis generis doctrinarum capaces efficiuntur.

Mercurius cur deorũ nuncius. Mercurij constellat doctos efficit.

Venus gratiarum mater.) Quicquid Mercurius doctrinarum inuestigati dederit, & Phœbus radijs suis mentibus illuminati obiecerit, hoc Veneris influentia, Gratijs filiabus suis bene consentientibus, sic uenustat & pulchrum reddit, ut gratum efficiatur cunctis & delectet. Nisi enim hoc, quod Venus lepore, & uerborum lenocinio exornat, & Gratiæ omnis elegantiæ

Venus influentia uenustat.

præst:

præsides gratum reddant, ingratũ cunctis habebitur. Tantam enim uim Gratijs pagani habebant, ut quicquid cunctis acceptum, gratum, uoluptatisq; plenum erat, hoc Gratijs bene uolentibus auspicatum dixerint. Vnde Plato Xenocratem, qui perpetuo serij, ac seueri uultus erat, admonuit ut Gratijs sacrificaret, quarum beneficio frontem hilarius exporrigeret, A. Gellius homines à Gratijs alienos hispida aure, ac planè nullius eruditionis, ac iudicij, qui bona studia, ut Lucretius inquit, Gratiarum uis. Xenocrates seuerus. Homines à Gratijs rudes.

Intellecta prius quàm sint contempta relinquunt.

Voluntas ardens & stabilis.) Voluntas ardens & stabilis, id est animus stabilis ascensum anhelans, qui nisi feruidus adsit, & fauente cœlo prodeat, nec gradũ uel minutulum ascendes, id quod Naso ad Atticum secundo his uerbis ostendit

Omnia deficiunt, animus tamen omnia uincit Animus omnia uincit.

Ille etiam uires corpus habere facit.

Et Flaccus in arte:

Tu nihil inuita dices faciesúe Minerua.

Acumen ingenij.) Acumen ingenij, per aeris potißimum, quem incolimus, puritatem aut temperiem, seu per cibum, quo uescimur, ad mentis acumen habilem, hoc est subtilioris chili potentem. Tametsi quoq; in elementis symbolum quandoq; compareat, dum biliosi agiliores & felicioris ad intelligendũ plerunq; ingenij habeantur.

Memoria tenax.) Illis tenacem & promptam esse

Quibus memoriae percipiendi & retinendi memoriam, rerum peritiores astruunt, quibus à primis duabus cerebri operationibus, hoc est à sensu communi & ratiocinatione, per cerebri cauum, uia, quam uermem uocant, sic patula est, minimeq;, uel caliginis, uel turbulentiae, impedimento arctata, ut spiritus animales tenuiores & puriores per eam in puppim usq;, ubi memorandi recta officina habetur, transmeare queant, Cyrum regem Persarum beneficio patentis uiae, singulis sui populosi exercitus militibus nomina dedisse Guido Bituricensis scribit, Et Plinius Carneadem, non dißimili beneficio, sic tenacis fuisse memoriae, ut libros omnes quos in quadam bibliotheca lectitauerat, confestim memoriter recitando ad minimam iotam reddiderit. Contrà, quibus angusta haec uia seu arcta fuerit, uapore uel caligine impedita, quòd hij parum aut nihil percipiant, nihilq; perceptorum retineant. Sic Clausio Sabino contigisse historiae narrant. Tam enim impeditae fuisse memoriae hunc literis mandatum iuuenio, ut ne Vlyßis, nec Achillis, nec Priami nomen, quos ut se ipsum nouerat, persaepe nominare potuerit.

Quibus memoriae tenax. *Vermis uia cerebri.* *In puppi memorandi officina.* *Qui memoria floruerint.* *Qui labilis memoriae.*

Prudentißimus paterfamilias.) Is paterfamilias dicitur qui in familia primus est, & in aedibus dominium habet. Sed is prudentißimus censetur, qui quae à parentibus accepit, maiora efficit & auget.

Paterfamilias qui.

Probatißimus praeceptor.) Plutarcho in libro de liberis educandis hic probatißimus est, qui simul & dicere & facere docet, ad diui Gregorij fermè paraenesim,

Probatißimus praeceptor qui.

sim, quæ est, Aut non doce aut uita ac re ipsa doce, ne una quidem trahas, altera uerò manu retrahas, Quintilianus istum probatißimum arbitratur, qui suorum discipulorum prouentum proprium æstimat, quem laboris studium non fatigat, qui interroganti discipulo non tediose respondet, bonos laudare non cessat, medios leuiter increpat, & duros à studendi proposito nimia austeritate non deterret. Cicero scripsit neminē præceptorib. reddere posse æquiualens, sed de istis nō est locutus quibus morum abest probitas, qui peripatetico ritu hinc inde, cœtu puerorum deserto, uagantur, qui conuiuia in multam usq; noctem, obscœna cantillantes, protrahunt. Nam hos Rhodoginus zophorodorpides nominat non præceptores, neque de istis qui inter pueros docendi laborem sequestrant, & uincendi cupiditate in alea consenescunt, seu omnem suā operam sagittandi arti impendunt, aut sic ferarum desiderio per montes & deuia uenantur, ut quandoque non sui tantum sint immemores, sed puerorum quoq;, uelut læthargo capti, obliuiscantur, tales enim præfatus autor epithimodipnos appellitat, A. Gellius Cornelio Frontoni primas in præceptoris munere adscripsit, ut quem nunquam accesserit, dicens, quin doctior ab eo recesserit, præceptorem probatißimum bonis esse moribus debere historiæ impendio docent, quando Alexandrū Leonidis sui præceptoris curuum ceruicis inflexum imitatum, habent, & Platonis familiares Platonis gibbum, discipulosq; Aristotelis, sui præceptoris balbuciem.

Cicero de præceptoribus.

Zophorodorpides.

Epithimodipni

Alexander præceptorem suum imitatus est.

Probatiß. medicus quis. Medicus peritißimus.) Hunc peritißimum dicimus, qui accedente fortuna nihil sine ratione, nihilq; sine consilio circa suos patientes agit, Homerus talem cæteris anteferendum arbitratur Illiados λ libro, Celsus eadem per eadem tractat, & hunc peritißimum asserit, qui uitam uon cedem molitur. Sed Diogenes huic herbam cõcedit, qui eos curandos suscipit, de quorum salute cæteri desperarunt, Tyrius autem Platonicus hunc pollice commendat utroque, qui & per philosophiæ præcepta, cupiditates animi, quas Stoici animi Animi pathemata. pathemata dicunt, feliciter curat, & corporis male habentis ulcera, herbulis quibusdam ratione obseruata tollit.

Salutaribusq; consilijs.) Hoc arduum iter ascendere affectans, medico inprimis se committat animum fideliter curanti, consilijs id est philosophiæ præceptis, quorum Flaccus in hæc uerba ad Mæcenatem meminit:

Sunt uerba & uoces quibus hunc lenire dolorem
Poßis, & magnam morbi deponere partem.

Et qui corpus sic in uictus ratione moderetur, ne fessum in medio itineris succumbat.

Surgite iam adolescentes.) Per hæc uerba cuiusuis ætatis studiosos intelligi uult. Adolescentia. Nam Adolescentia quæ calet & humida est, in annum fermè trigesimum Iuuentus. perdurat, Iuuentus calida & sicca in quadragesimum, Virilitas. Virilitas quam senium frigidum & humidum hoc loco intelligit, in ultimam uitæ coronidem.

QVAM

QVAM DILIGENS HABENDA SIT *cura cerebri, cordis, stomachi, & spiritus.* Cap. II.

Principiò, quantam cursores crurum, athlætæ brachiorum, musici uocis curam habere solent, tantam saltem literarum studiosos, cerebri & cordis, iecinorisq; & stomachi oportet habere rationem, imò uerò tanto maiorem, quanto & membra hæc prestantiora quam illa sunt, & hij frequentius, atque ad potiora, his membris, quam illi illis utuntur. Præterea, solers quilibet artifex instrumenta sua diligentissimè curat, peniculos pictor, malleos incudesq; faber ærarius, miles equos & arma, uenator canes & aues, citharam citharœdus, & sua quisque similiter, Soli uerò Musarum sacerdotes, soli summi boni ueritatisq; uenatores, tam negligentes (proh nefas) tamq; infortunati sunt, ut instrumentum illud, quo mundum uniuersum metiri quodammodo & capere possunt, negligere penitus uidentur. Instrumentum eiusmodi spiritus ipse est, qui apud medicos uapor quidam san- *Spiritus quid.*

guinis

guinis purus, subtilis, calidus, et lucidus definitur. Atque ab ipso cordis calore, ex subtiliori sanguine procreatus uolat ad cerebrum, ibiq; animus ipso ad sensus tam interiores quàm exteriores exercendos assiduè utitur. Quamobrem sanguis spiritui seruit, spiritus sensibus, sensus deniq; rationi, Sanguis aũt à uirtute naturali quę in iecinore stomacho que uiget, efficit. Tenuissima sanguinis pars fluit in cordis fontem, ubi uitalis uiget uirtus, inde creati spiritus, cerebri, et (ut ita dixerim) Palladis arces ascendũt, in quibus animalis, id est sentiendi mouendiq;, uis dominatur, Itaque talis plurimùm fermè contemplatio est, quale sensus ipsius obsequium: talis autem sensus, qualis & spiritus: spiritus uerò talis, qualis & sanguis. Et tres illæ uires quas diximus, naturalis scilicet, uitalis, & animalis, tales, ut sunt, à quibus, per quas, & in quib. spiritus ipsi concipiuntur, nascuntur & fouentur.

Vnde sanguis.

Virtus uitalis in corde.

Virtus naturalis in iecinore stomachoq;.

Spiritus animalis in cerebro.

SCHOLIA.

Præstantiora quàm illa sunt.) Cerebri motum & sensum homini offerentis præstantiam, tantam Platonici

nici crediderunt, ut non ueriti sint cerebrum nostræ animæ principale habitaculum nominare, & propter memoriam, sapientiæ sedem. Ex quo tandem contigit Palladem sapientiæ & armorum deam, summa ratione ex Iouis cerebro à ueteribus enatam dixisse. Et cor medium corporis occupans, caloris quandam scaturiginem, quæ ad uaria munera per omnium membrorū canales, spiritus, qui operationis sunt instrumentum, diffundat, iecur Platonici amoris sedem aut concupiscentiæ domicilium arbitrabantur, atq; hinc Titium apud inferos, qui concupiscentia peccauerat, adhuc iecore puniri affirmant, id quod Poeta sexto Aeneidos quoque ostendit. Sed causa est quod iecoris rationem Marsilius studiosis maximè inculcat, quòd Galenus hoc principale membrum nominat, fontem & scaturiginem naturalis potentiæ, Plato concoctionis cibariæ artificem, & quòd Hippocrates cum tota medicorum schola potissimùm acceptum refert hepati, si uita nobis contingat optabilis & salutaris, ut quod membrū sit sanguinem, ex quo homo uiuit, generans, & uenarum principium.

Cerebrum principale habitaculū

Spiritus operationū instrumēt.

Iecur concupiscentiæ sedes.

Iecoris habenda ratio

Atque ad potiora.) Trium præfatorum principalium membrorum iuuamenti facta est mentio, sed stomachi, quem patrem familias uel optimum humani corporis œconomum rectè post Galenum dixeris, quoque rationem habendam studiosis præcipit, potissimùm, quando eodem quarto de utilit. partic. octauo capite referente, stomachus omnes in se uirtutes natura-

Gal. 4. de util. partic. cap. 8.

les contineat, atque organum sit digestionis, & minister uiscerum ac uenarum: quarto de accid. & morbo sept. capite.

Stomachus minister uiscerum.

Apud medicos.) *Galenum quippe libro tertio uirtutem naturalium, cap. decimo quarto.*

Sanguis spiritui seruit.) *Habet enim se spiritus ad sanguinem, ut scintilla ad ignem.*

Talis spiritus qualis sanguis.) *Hinc medici quibus uescare cibis ad sensus & mentis aciem interesse plurimum coniectant.*

LITERATOS PITVITAE ET ATRAE *bili obnoxios esse.*

Cap. III.

NOn solum uero membra illa, uiresq; & spiritus homines literarũ cupidi curare diligentissime debent, uerum etiam pituitam semper & atram bilem non aliter quam nauigantes Scyllam atque Charibdim cautissime euitare iubentur. Quantum enim reliquo corpore ociosi sunt, tantum cerebro ac mente negociosi, Inde pituitam, quod Graeci phlegma, hinc atrã bilem, quam ijdem melancholiam uocant, gignere compelluntur. Illa quidem ingenium saepe obtundit & suffocat, haec uero, si

Phlegma et atra bilis fugienda.

rò, si nimium abundauerit, flagraueritue, assidua cura, crebrisque deliramentis uexat, animum iudiciumque perturbat, ut non immerito dici possit literatos fore precipuè sanos, nisi pituita molesta esset: & lætissimos sapientissimosque omnium, nisi bilis atræ uitio uel mœrore sæpe uel interdum desipere cogerentur.

SCHOLIA.

Non aliter quam nauig.) *Quid Scylla & Charibdis sint, uberius scribit Erasmus, quàm quòd hoc loco declaratione indigeant.*

Reliquo corpore ociosi.) *Licet partibus corporis ignobilioribus studiosi quiescant, cerebro tamen & mente contemplando negociantur. Hinc Philosophus eo longius à Mercurio, literarum principe, nos deuiare censet, quo propius Iouem gubernationis & imperij dominum accesserimus. Id quod alijs uerbis præsens autor in quadam epistola ad Hermolaum Barbaram effert, quãdo inquit, Negotiosa uita literarum ocium aufert uacuæ mentis opus.* *Mercurius longius à Ioue sit.*

Illa quidem ingenium.) *Si pituita quam Græci phlegma uocant, per nimiam mentis contemplationem excreuerit obtundit, suffocat, & uniuerso corpori grauedinem inducit, debito enim modo fluens, sanguis fit, corpus nutriens. Vnde Auicenna docet, si phlegma copiosius naturale dominetur, effici posse ut diu-* *Pituita si nimium obtundit.* *Phlegma si... mẽ suffer...*

tius

tius homo absque cibo uitam degat, quia sanguis sit di minutè coctus, & in alimentum corpori succedat.

Melancholia quid.

Hæc uerò si nimium abundauerit.) Melancholia, quæ, Auicenna teste, cogitationum est mutatio & æstimationum: à cursu naturali ad corruptionem & timorem seductio: spiritum animalem syluestrem faciens, si in studioso nimium abundauerit: assidua cura, crebrisq; deliramentis uexat, animum iudiciumq; perturbans, Sicut Galenus id graphicè libro tertio, sexto capite, de locis affectis, ostendit. Hic non moueant nos quæ Aristoteles dicit, Quippe quoscunque in quauis facultate præstantes melancholicos esse, De physica enim melancholia, hoc est, naturali, loquitur, non de adusta causa, quæ sine aliorum humorum admixtione dominatur. Cur naturalis eius sit potentiæ, Item Marsilius in libro decimotertio de immortalitate animorum, capite secundo, disputat. Id enim ob eam causam arbitratur euenire, quoniam humoris melancholici natura, terræ sequatur qualitatem, quæ nunquam latè, ut cætera elementa, se diffundat, sed arctius in se ipsam contrahatur.

Præstantes uiri melancholici.

Melancholia physica naturalis.

Melancholia terræ qualitatem

Nisi pituita molesta.) Imitatur Flaccum, qui primo epistolarum ad Mecœnatem sapientem uno minorem Ioue dixit, liberum, diuitem, honoratum, pulchrum, & Regum Regem, si illi pituita non sit molesta.

QVOT

QVOT SINT CAVSAE QVIBVS *literati melancholici ſint uel fiant.*
Cap. IIII.

VT autem literati ſint melancholici tres potiſſimùm cauſarum ſpecies faciunt, prima cœleſtis: ſecunda, naturalis: Tertia, eſt humana, Cœleſtis, quoniam Mercurius, qui, ut doctrinas inueſtigemus, inuitat, & Saturnus, qui efficit, ut in doctrinis inueſtigandis perſeueremus: inuentasq́; ſeruemus, frigidi quodammodo ſicciq́; ab aſtronomis eſſe dicuntur, uel, ſi fortè Mercurius non frigidus, fit tamen ſępe ſolis propinquitate ſiccißimus, qualis eſt natura apud medicos melancholica, eandemq́; naturam Mercurius ipſe & Saturnus literarum ſtudioſis, eorum'ue ſectatoribus impertiunt ab initio, ac ſeruant augentq́; quotidie. Naturalis autem cauſa eſſe uidetur, quòd ad ſcientias præſertim difficiles conſequendas, neceſſe eſt, animum ab externis ad interna tanquã à circumferentia quadã ad centrum ſeſe recipere, atq; dum ſpeculatur in ipſo

Tres cauſæ ſunt melancholiæ.

Qualitas Saturni & Mercur.

Quid ſcientias acquirere neceſſe.

(ut ita dixerim) hominis centro stabilissime permanere. Ad centrum uerò à circumferētia se colligere, figiq; in centro, maximè ipsius terræ est proprium, cui quidem atra bilis persimilis est. Igitur atra bilis animum, ut se & colligat in unum, & sistat in uno contempleturq;, assiduè prouocat. Atque ipsa mundi centro similis, ad centrum rerum singularum, cogit inuestigandum, euehitq; ad altissima quæque comprehendenda, quandoquidem cum Saturno maximè congruit altissimo Planetarum. Contemplatio quoque ipsa uicissim assidua quadam collectione, & quasi compressione, naturam atræ bili per similem contrahit. Humana uerò ea ex nobis causa est. Quoniam frequens agitatio mentis cerebrum uehementer exsiccat, igitur humore magna ex parte consumpto (quod caloris naturalis pabulum est) calor quoque plurimum solet extingui, unde natura cerebri sicca frigidaq; euadit, quæ quidem terrestris & melancholica qualitas nominatur. Præterea ob frequentissimum inquisitionis motum, spiritus

Atræ bilis proprium.

Saturni altißimus planetarum.

Causa humana.

Humor caloris naturalis pabulum.

Qualitas quæ melancholica.

ſpiritus quoque moti, continuè reſol-uuntur. Reſolutos autem ſpiritus ex ſubtiliore ſanguine inſtaurari neceſſarium eſt. Quapropter ſubtilibus clarioribusq; ſanguinis partibus ſæpe conſumptis, reliquus ſanguis neceſſariò deciſus redditur & ſiccus & ater. Accedit ad hæc quòd natura in contemplatione, cerebro prorſus cordique intenta, ſtomachum heparq; deſtituit. Quare alimentis præſertim uel uberioribus uel durioribus malè concoctis, ſanguis inde frigidus craſſusq; & niger efficit. Demum nimio membrorum ocio neque ſuperflua excernuntur, neque glutinoſi, tenaces fuſcique uapores exhalant. Hæc omnia melancholicum ſpiritum, mœſtumque & pauidum animum efficere ſolẽt. Siquidem interiores tenebræ multo magis quàm exteriores occupant animum atque terrent, Maximè uerò, literatorum omnium, hi atra bile premuntur, qui ſedulo philoſophiæ ſtudio dediti mentem à corpore corporeiſque ſeuocant, incorporeiſque coniungunt, tum, quia difficilius admodum opus maiori

Tenebræ interiores mœrorum faciunt.

Literati melancholici.

quoq; indiget mentis intentione, tum, quia quatenus mentem incorporeæ ueritati coniungunt, eatenus à corpore disiungere compelluntur. Hinc corpus eorum nonnunquam quasi semianimum redditur atque melancholicum. Quod quidem Plato noster in Timæo significat, dicens, animum diuina sępissimè & & intensissimè contemplantem alimentis eiusmodi adeò adolescere, potentémque euadere, ut corpus suum supra quam natura corporis patiatur exuperet ipsúmq; uehementioribus agitationibus suis aliquando uel effugiat quodammodo, uel nonnunquam quasi dissoluere uideatur.

Plato de intensa contẽplatione.

SCHOLIA.

Vel si fortè Mercurius.) Mercurium in qualitatibus utrisque, propter Veneris congressum, æqualem, astrorum periti narrant. Sed Marsilius ex Iouis uicinitate in passiua qualitate siccissimum fieri docet, qualem atram quoq; bilem esse prædicant.

Impertiunt ab initio.) Saturnum & Mercurium literarum studiosis in prima conceptionis hora, melancholiam infundere notam est, perniciem quidem si adusta fuerit, & sapientiam, si physica naturalis. Hinc

Græci elegantißimo prouerbio Saturnum & Mercurium iunctos hoc est dominium & sapientiam, magna & præclara expedire posse fatentur. *Dominium et sapientia magna poſſunt.*

Ab externis ad interna.) *Per hæc non omnia ingenia esse accommodata disciplinis Marsilius ostendit, Sed tantum ea quæ animum ab externis ad interna tanquã à circũferentia ad centrum applicãt. Quod Græci eleganti prouerbio uerum esse indicant. Dicentes non è quouis ligno Mercurium fieri posse. Carneadem laboriosum sapientiæ militem, animum sic ab externis ad interna coegisse aiunt, ut animo tantum uita frui diceretur, corpore exilio gaudens. Et Plato philosophis respublicas commisit regendas. Ast complures diuersum occinunt, dicentes respublicas infelices à philosophis gubernatas, utrumque Catonem obijcientes Brutum, Caßium, Gracchum. M. Antonium & Ciceronem, ideo saltem quòd internis magis studuerint quàm externis.* *Non è quouis ligno Mercurius. Carneades corpore exul. Philosophi rebus publicis inutiles.*

Igitur atra bilis.) *Eadem Marsilius tractat libro decimotertio, de immortalitate animorum capite secundo.*

Frequens agitatio mentis.) *Hinc Senecam mentis agitationi relaxationem interponendam præcepisse legimus, uel ideo, quòd ocio, animi quandoque uigorem excitari constet, & omnem tristitiam quæ continuatione pertinacis studij inducitur, feriarum hilaritatem discuti palam sit libro primo declarationum ad Nouatum.*

Calor quoque plurimum.) Quemadmodum calor, si humor nimium exundat, suffocatur, sic item, si humoris pabulo careat, extinguitur. Velut id pulchrè quarta primi Auicenna tractat.

Calor humido exundãte suffocatur.

Natura cerebri frigid. &c.) Penitus à sua natura li crasi deficiens, quum frigidum & humidum esse debeat.

Mœstum pauidumq; animum effic.) Nam Melancholiam ingenerant, ab omni sequestratam aliorum humorum admixtione. Cuius genuinum est pactiorẽ & tenebras interiores, quæ exterioribus magis terrent inijcere.

Mentem à corpore.) Sicut de Carneade philosopho legimus.

CVR MELANCHOLICI INGENIOsi sint, & qui horum sint eiusmodi aut secus.

Cap. V.

HActenus quam ob causam Musarum sacerdotes melancholici uel sint ab initio, uel studio fiant, rationibus primo cœlestibus, secundo naturalibus, tertio humanis ostendisse satis sit. Quod quidem confirmat in libro Problematũ Aristotelis. Omnes enim inquit, uiros in quauis facultate prestãtes

tes melancholicos extitiſſe. Qua in re Platonicum illud quod in libro de ſcientia ſcribitur, confirmauit, ingenioſos, uidelicet plurimum concitatos furioſósque eſſe ſolere. Democritus quoq; nullos, inquit, uiros ingenio magnos, præter illos qui in furore quodam perciti ſunt, eſſe unquã poſſe. Quod quidem Plato noſter in Phœdro probare uidetur, dicens poeticas fores fruſtra abſque furore pulſari. Etſi diuinum furorem hic forte intelligi uult, tamen neq; furor eiuſmodi apud Phyſicos, aliis unquam ullis præterquam melancholicis incitatur. Deinceps uerò aſsignandæ à nobis rationes ſunt, quare Democritus & Plato & Ariſtoteles aſſerant melancholicos nonnullos interdum adeo ingenio cunctos excellere, ut non humani, ſed diuini potius uideantur. Aſſeuerant id Democritus, Plato, & Ariſtoteles, abſque dubio, rationem uerò tantæ rei haud ſatis explicare uidentur. Audendum tamen (monſtrante Deo) cauſas indagare: Melancholia, id eſt atra bilis, eſt duplex, Altera quidem naturalis à me-

Præcellentis ingenij melancholici.

Platonicũ prouerbiũ.

Atra bilis duplex eſt.

Melanch. quæ naturalis. dicis appellatur, Altera uerò adustione contingit. Naturalis illa nihil est aliud quàm densior quædam siccior'que pars *Quæ adusta.* sanguinis. Adusta uerò in species quatuor distribuitur. Aut enim naturalis melancholiæ, aut sanguinis purioris, aut bilis, aut salsæ pituitæ combustione concipitur. Quæcunque adustione nascitur, iudicio & sapientiæ nocet, nempe dum humor illi accenditur atque ardet, concitatos furentes'que facere solet, *Mania furor est.* quam Græci maniam nuncupant nos uerò furorem, At quando iam extingui tur subtilirioribus clarioribusq; partibus resolutis, solâque restante fuligine tetra, studiosos reddit & stupidos. Quē habitum melancholiam propriè & a- *Amentia.* mentiam uecordiamq; appellant. Sola igitur atra bilis illa, quam dicimus naturalem ad iudicium sapientiamq; nobis conducit. Neque tamen semper, sanè si sola sit, atra nimium densáque mole ob- *Cauda est Vergiliani carminis.* fuscat spiritus, terret animum, obtundit ingeniū, si uerò pituitæ simplici misceatur, quū frigidus obstiterit circum præcordia sanguis, crassa quadam frigiditate se-

te segniciem adducit, atque torporem, atque ut densissimæ cuiusque materiæ natura est, quando eiusmodi melancholia frigescit, ad summum frigiditatis intenditur. Quo in statu nihil speratur, timentur omnia, tedet cœli conuexa tueri. Si bilis atra uel simplex, uel mixta putrescit, quartanam gignit febrem, lienis tumores & multa generis eiusdem, Vbi nimis exuberat, siue sola sit, siue coniuncta pituitæ, spiritus crassiores facit, atque frigidiores continuò, afficit animum tedio, mentis aciem hebetat, nec salit arcadico circum præcordia sanguis. Oportet autem atram bilem neque tam paucam esse, ut sanguis bilis, & spiritus quasi freno careant, unde instabile ingeniũ, labilemq́ue memoriam esse contingat, neque tam multam ut nimio pondere prægrauati domitare atque egere calcaribus uideamur. Proinde necessariũ est, omnino eam esse, quo ad eius natura patitur, subtilissimam, Si enim tenuata pro natura sua maxime fuerit, poterit forsitan absque noxa etiam esse multa, atque etiam tanta ut æquare bilem sal-

Atra bilis quartanam

Carmē Vergilianũ est.

tem pondere uideatur. Abundet igitur atra bilis, sed tenuissima, non careat humore subtilioris pituitæ circumfuso, neque arescat prorsus durissimaq́ue euadat. Nõ tamen misceatur omnino pituitæ, præsertim frigidiori uel multæ, ne frigescat. Sed bili sanguiníque adeô misceatur, ut corpus unum conficiatur cum tribus, dupla sanguinis, ad reliqua duo proportione compositum. Vbi octo sanguinis partes, duæ bilis, & duæ iterũ atrę bilis, proportiones existant. Accendatur aliquantulum à nobis, accensáque fulgeat non uratur, ne, quemadmodum solet materia durior, dum feruet nimium uehementius urat & concitet, dum uerô refrigescit similiter frigescat ad summũ. Bilis enim atra ferri instar quando multum ad frigus intenditur, friget ad summum, quando contra ad calidum ualde declinat, calet ad summum. Neque mirum uideri debet atram bilem accendi posse facile, atque accensam uehementius urere, Siquidem uidemus calcem illi similem aqua perfusam feruere statim atque exurere. Tantam ad utrumque

Melanch. non sit absque pituita

Concuperatio.

que extremum melancholia uim habet, unitate quadam ſtabilis fixæ que naturæ. Quæ quidem extremitas cæteris humoribus non contingit. Summè quidem calens ſummam præſtat audaciam, imò ferocitati, extremè uerò frigens timorem ignauiamq; extremam. *Magnus calor audaciã frigus timorem.* Medijs uerò inter frigus caloremq; gradibus infecta uariè uarios producit affectus, non aliter quàm merum præcipuè potens bibentibus ad ebrietatem uel eam paulo liberius affectus uarios inferre ſolet. Igitur oportunè temperata ſit atra bilis oportet. Quæ cum ita moderata eſt, ut diximus & bili ſanguiniq; permixta, quia & natura ſicca eſt, & cõditione quantum ipſius natura patitur tenuiſsima, facile ab illis accenditur, quia ſolida eſt atque tenaciſsima, accenſa ſemel diutiſsimè flagrat, quia tenaciſsime ſiccitatis unitate potentiſsima eſt, uehementius incaleſcit. Quemadmodum lignum in paleis ſi utraque accendantur, magis diutiusq; calent & lucẽt, Atqui à diuturno uehementiq; calore fulgor ingens motusque uehemens & diuturnus

diuturnus proficiſcuntur. Huc tendit illud Heracliti lux ſicca, anima ſapientiſſima.

SCHOLIA.

In quauis facultate præſtan.) Per quamuis facultatem, philoſophiam eſſentialem politicam actiuam ſeu moralem, poeſim & mechanicas artes quarum ſeptem notæ ſunt, ut lanificium eſt, armatura, nauigatio, agricultura, theorica, paſtoralis & medicina, intelligit.

Concitatos furioſosq́ue.) Furore diuino, uelut Plato id quoque in Phedro graphice docet, quando in hæc uerba inquit, Nullus unquam licet diligentiſſimus, & omnibus artibus eruditus, excelluit ingenio, niſi huic feruentior acceſſerit animi concitatio, quam ſentimus quando eſt Deus in nobis, agitante caleſcimus illo, impetus ille ſacræ ſemina mentis habet.

Naturalis à medicis.) Seu hippoſtaſiua calore tẽperato generata.

Altera aduſtione conting.) Si calor ab æqualitate digreditur, clarè oſtenduntur hæc apud Auicennam prima primi cap. ſecund.

Quam Græci maniam.) Mania furoris ſpecies eſt, longuiori tempore durans cum triſtitia & rabie ſine febre inducta.

Quem habitum.) De hoc habitu Galenus de locis affectis tertio libro, ſexto cap. abundè ſcribit.

Frigi-

Frigidus obstiterit circum.) Carmen hoc Vergilianum est, in quo sanguinem frigidum dicit qui calidus complexione est & humidus, simile facit tertio Aeneidos,

Gelidusq; coit formidine sanguis.

Tedet cœli conuexa tueri.) *Verba Maronis sunt.*

Nec salit Arcadico circum præcordia.) *& illa poetica sunt.*

Vnde instabile ingenium labilemq; memo.) *Si humor melancholicus cerebrum anterius & posterius inficiat spiritus confundens claros, & radijs solaribus operando similes, imaginatio & memoria læduntur, uelut Galenus id clarè libro quarto interiorum secundo capite per hominem quendam ostendit, qui uasa uitrea & puerum de fenestra in terram proijciebat, immemor uasa infringi & casu puerum oblædi.*

Et concitet.) *In furorem aut maniam.*

Calcem illi similem.) *In qualitatibus, sicut ex Dioscoridis id quoque libris colligitur quinto equidem & sexto.*

Summe calens summam audat.) *Qui corporis potos compactiores & multum unitos habent, interius calent & audacia ferocitateq; gaudent. Nam calorem interiorem uirilitatis motorem rerum periti narrant. Ex qua re & canes admodum audaces & feroces aiunt, quòd cor habeāt exile & adeo compactum quòd calor spirituum organum exhalare non queat.*

Merum affectus uarios.) *Propterea ebrietatem*

deam

deam supparo fingunt indutam, quatuor animalium faciebus acu picto, Leonis quippe quòd ebrius ferocitet & in quemuis cornupetat. Lupi quod poti uoraces sint et luporum instar ullulatus edant. Simiæ dum quæque uisa imitari conantur, & porci. Nam temulentos potißimùm assatos fieri constat, ter concesta quater euomentes.

Illud Heracliti.) De eo *Diogenes Laertius in exemplis philosophorum libro nono.*

QVO PACTO ATRA BILIS *ingeniosos efficiat.* Cap. VI.

QVæret fortè quiſpiam quale ſit corpus illud humoris eiuſmodi ex tribus illis humoribus ea qua diximus proportione conflatum? Tale eſt fermè colore, quale aurum eſſe uidemus, ſed aliquantum uergit ad purpuram, & quando tàm naturali calore quā̄ uel corporis uel animi motum accenditur? fermè non aliter quàm ignitum rubē̄s aurum, purpureo mixtum calet & lucet, atque uelut iris trahit uarios flagrante corde colores. Quęret aliquis iterum quo nam pacto humor eiuſmodi conducat ingenio. Nempe ſpiritus

ex hoc humore creati, primo quidem subtiles sunt, non aliter quàm aqua illa quam & uitę seu uitis aquam nominãt, & ardentem, quoties ex crassiori mero, quadam destillatione, ad ignem, ut fieri solet, exprimitur. Spiritus enim sub angustioribus atræ bilis eiusmodi compressis meatibus, uehementiore ob unitatem calore, maximè tenuantur, percꝫ actiores meatus expressi, subtiliores erumpunt, deinde calidiores similiter, atque eadem ratione lucidiores, tertio, motu agiles actione uehementissimi, quarto, solido stabilique humore iugiter emanantes, actioni diutissimè seruiunt. Tali autem animus noster obsequio fretus indagat uehementer perseuerat, inuestigando diutius, facile, quęcuncꝫ inuestigauerit inuenit, clarè perspicit, syncerè dijudicat ac diu retinet iudicata. Adde quòd quemadmodum in superioribus significauimus animus instrumento siue incitamento eiusmodi, quod centro mundi quodammodo cõgruit, atque (ut ita dixerim) in suum cẽtrum animum colligit, semper rerum omnium

Quomodo melancholia ingenia conducat.

omnium & centra petit & penetralia penetrat. Congruit insuper cum Mercurio atque Saturno quorum alter omnium planetarum altissimus, inuestigãtem euehit ad altissima. Hinc philosophi singulares euadunt, præsertim cùm animus sic ab externis motibus atque corpore proprio se uocatus, & quam proximis diuinis, & diuinorum instrumentum efficiatur. Vnde diuinis influxibus oraculisq; ex alto repletus, noua quædam inusitataq; semper excogitat, & futura prædicit. Quod non solùm Democritus atque Plato affirmant, sed etiam Aristoteles in Problematum libro & Auicenna in libro diuinorum & in libro de anima confitentur. Quorsum hæc de atræ bilis humore tam multa? ut meminerimus quantum atra bilis, imò candida bilis eiusmodi quærenda & nutrienda est tanquam optima, tantum illam quæ contra se habet, ut diximus, tanquam pessimam esse uitandam. Adeo enim dira res est ut à malo dæmone eius impetus instigari Strapio dixerit & Auicẽna sapiens nõ negarit.

SCHOLIA.

Atque uelut iris.) *Quidam rerum naturalium studiosi aerem uniformem persæpe esse dicunt, inde que tres oriri colores. Quidam sese euari autem unde quatuor emergant qui ab elementis trahantur, ut ex igni rubens sit in summo, ex terra uiridis in imo, ex aere lacteus, & ex aqua cœruleus.* Hincq; Homerum iridem πολυώνυμον ὕδωρ, *id est multi nominis aquam dixisse referunt.* *Iris ex quibus calores habeat.* *Iris multi nominis aqua.*

Quam uitæ seruitis aquam.) *Aquam uitæ simplicem intelligit ex craßiori mero id est fece destillatam.*

Ob unitatem calore.) *Nam uirtutem unitam fortiorem* Mesne *docet se ipsa dispersa.*

Quod centro mundi.) *Centrum mundi* Apuleius *in cosmographia cardinem mundi hoc est centrum terræ dixit.* *Centrum mundi.*

In problematum libro.) *Libro trigesimo,* Problemate *primo.*

Imò candida bilis.) *Id est optabilis & bona.* Nam Pythagoras *ea quæ candida fuerant seu alba ad boni naturam, quæ nigra uel atra ad mali naturam pertinere dixit.*

Tantum illam quæ contra.) *Solam adustam uel innaturalem.*

Serapio dixerit & Auicen.) *Serapio tractatu primo cap. 21. &* Auicenna *prima tertij tract. 4.*

QVINQVE PRAECIPVE STVDIOſorum hoſtes pituita, atra bilis, coitus, ſatietas & matutinus ſomnus.

Cap. VII.

VT autem redeamus illuc unde iam longius digreſsi ſumus longiſsima uia eſt quæ ad ueritatem ſapientiámque perducit, grauibus terræq; marisq; plena laboribus. Quicunque igitur hoc iter aggrediuntur, ut Poeta quiſpiam diceret. Sæpe terra mariq; periclitantur, Siue enim mare nauigent, continuè inter fluctus, id eſt humores duos, pituitam ſcilicet & noxiam illam melancholiam, quaſi inter Scyllam Charibdímq; iactantur. Siue terra (ut ita dixerim) iter agant tria monſtra protinus ſeſe illis obijciunt, primum terrena Venus, ſecundum Bacchus & Ceres, Tertium nocturna Hecate frequenter opponit. Ergo Apollo ab æthere & Neptunus ab æquore, & à terra Hercules ſæpe uocandi, ut monſtra eiuſmodi Palladi inimica iaculis Apollo transfigat, Neptunus tridente domet, claua Hercules contudat & laceret. Primum quidem

Qui dij ſtudioſos utuntur.

dem monſtrũ eſt Venereus coitus, præſertim ſi uel paulum uires exceſſerit, ſubito namque exhaurit ſpiritus, præſertim ſubtiliores, cerebrumq́ debilitat, labefactat ſtomachum, atque præcordia, quo malo nihil ingenio aduerſis eſſe poteſt. Cur nam Hippocrates coitum comitiali morbo ſimilem iudicauit? niſi quia mentem quę ſacra eſt præcellit, tantumq́ obeſt ut Auicenna in libro de animalibus dixerit. Si quid ſpermatis ſupra quàm natura tolleret coitu profluat, obeſſe magis, quàm ſi quadragies tantundem ſanguinis emanarit, ut non iniuria priſci, Muſas atque Mineruam uirgines eſſe uoluerint. Huc Platonicum illud ſpectat cùm Venus Muſis minitaretur, niſi ſacra Venerea colerent, ſe contra illas ſuum filium armaturam. Reſponderunt Muſę, Marti, ô Venus talia minitare. Tuus enim inter nos Cupido non uolat. Denique natura nullum ſenſum longius quàm tactum ab intelligentia ſegregauit. Secundũ monſtrum eſt uini cibiq́ ſacietas. Quippe ſi uinum nimium uel nimis calidum uehemensq́

Venus id eſt coitus immoderatus nocet.

Mens ſacra eſt.

Muſæ cur uirgines.

Longinqor ſenſus tactus.

hemensq́ fuerit, caput ipsum humoribus pessimis fumisq́ implebit. Mitto quòd insanos ebrietas facit. Cibus uerò nimius primum quidem ad stomachū, in ipso coquendo omnem naturæ uim reuocat. Quo sit ut capiti simul speculationiq́ intendere nequeant. Deinde inepte coctus multis & crassis uaporibus humoribusq́, aciem mentis obtundit. Quinetiam si satis coquatur, tamen, ut Galenus ait, animus adipe, & sanguine suffocatus, cœleste aliquid peruidere non potest. Tertium deniq́ monstrum est, ad multam noctem, præsertim post cœnam frequentius uigilare. Vnde etiā post ortum solis dormire cogaris. Quoniam uerò in hoc errant falluntur q́ studiosi permulti, idcirco quantum ingenio noceat latius explicabo atque rationes septem præcipuas afferam, Primam ab ipso cœlo. Secundam ab elementis, Tertiā ab humoribus. Quartam ab ordine rerum. Quintā à natura stomachi. Sextam à spiritibus. Septimā à phantasia deductas. Principio tres Planetæ quemadmodum in superioribus dicebamus,

Ebrietas insanos facit.

Repletio hostis studiosorum.

Vigiliæ unde oderatæ studiosorū monstrum.

Tres Planetæ contemplationi fauent.

bamus, contemplationi & eloquentiæ maximè fauent Sol, Venus, & Mercurius. Hi uerò paribus fermè paſsibus cōcurrentes, aduentante nocte nos fugiunt, die uerò uel propinquante, uel iam ſurgente reſurgunt, nóſque reuiſunt. Poſt uerò Solis ortum in plagam cœli duodecimam, quæ carceri tenebríſque ab aſtronomis aſsignatur repentè traduntur. Ergo non qui uel nocte quando nos fugiunt, uel die poſt Solis ortũ, quando carceris tenebrarumq́ intrãt, ſed qui uel propemodum petentibus ortum, uel iam ſurgentibus ad contemplandum, ſcribendûmque ipſi quoque conſurgant, ij ſoli acutiſsimè ſpeculantur, & eloquentiſsimè inuenta ſua ſcribunt atque component. Ratio ſecunda ſcilicet ab elementis eſt talis, oriente ſole mouetur aer, tenuaturq́ & claret, occidente uerò contra. Sanguis autem & ſpiritus, motum qualitatemq́, adeo circumfuſi, naturáque ſimilis ſequi neceſſario compellũtur. Tertia ratio quæ ab humoribus deducitur, eſt eiuſmodi. In aurora mouetur ſanguis, & regnat, mo-

Tempus habile ſtudendum.

Aurora muſis amica.

tûque tenuatur, calescit & claret, spiritus uerò sanguinem sequi imitarique solent. Verùm accedente nocte, uel melancholia illa crassior & frigidior atque pituita dominantur quæ spiritus ad speculandum ineptissimos proculdubio reddunt. Quarta ratio quæ trahitur ab ordine rerum, hęc erit: Dies uigilię, nox somno tributa est. Quoniam quum sol uel ad hæmisphæriũ nostrum accedit, uel super ipsum incedit, radijs suis meatus corporis aperit, atq; à centro ad circumferentiam humores spiritusq; dilatat, quod quidem ad uigiliam actionesque excitat & conducit. Contra uerò quando recedit omnia coarctantur, q̃d naturali quodam ordine inuitat ad somnum, maximè post tertiam aut quartam noctis partem. Quisquis igitur manę quidem dormitat, quando Sol mundusq; excitat, ad multam uerò noctem uigilat, quando natura dormire iam & à laboribus quiescere iubet, hic absque dubio quum ordinum uersi tum sibi ipsi repugnat, tum contrarijs [illegible]bus perturbatur, atque dis[illegible]tur. Sanē

dum

dum ab uniuerſo mouetur ad extima, ipſe ſeſe mouet ad intima; atque contra, dum ab uniuerſo ad intima trahitur, ipſe ſe interim retrahit ad externa. Ergo peruerſo ordine moribusq; contrarijs, tum corpus totum, tum ſpiritus, ingeniumq; prorſus labefactatur. Quinto loco à natura ſtomachi in hunc modum argumentamur. Stomachus diuturna diurni aeris actione apertis potis admodum dilatatur, euolantibusq; ſpiritibus tandem ualde debilitatur. Igitur ſubeunte nocte nouam ſpirituum copiam exigit qua foueatur. Quapropter quicunque eo tempore contemplationes longas, & difficiles inchoat ipſos ad caput ſpiritus retrahere nititur. Hi uerò diſtracti neque ſtomacho ſatis neque capiti faciunt. Maximè uerò nocet ſi poſt cœnam lucubrantes, diu eiuſmodi ſtudijs attentius incumbamus. Pluribus enim tunc ad coquendum cibum ſpiritibus multoq; calore ſtomachus indiget. Hęc uerò duo lucubratione ſtudioq; tali diuertuntur ad caput. Quo fit ut neque cerebro neq; ſtomacho ſuppetant. Ad-

de quòd caput ob eiuſmodi motũ craſſioribus cibi repletur uaporibus, atque cibus in ſtomacho à calore & ſpiritum deſtitutus, crudeſcit et putret. unde rurſus caput oppletatque lædit. Denique matutinis horis quando ſurgẽdum eſt, ut excrementis omnibus ſomno retentis, ſingula membra purgentur, tunc id quod peſsimum eſt, qui nocte lucubrãdo cõcoctionem penitus interruperat, idem dormiendo manè, excrementorũ expulſionem diutius impedire compellitur. Quod quidem tam ingenio quàm corpori medici omnes obeſſe quàmplurimum arbitrantur. Merito ergo qui nocte contra naturam pro die atque conuerſo, die rurſus pro nocte utuntur, tanquam noctuæ, quæ etiam in hoc uel inuiti noctuas imitantur, ut quemadmodum illis ſub ſolis lumine caligant oculi, ita & in ĳs mentis acies ſub ueritatis ſplendore caliget. Sexto loco à ſpiritibus idem ita probatur. Spiritus fatigatione diurna preſertim ſubtiliſsimi quique denique reſoluuntur. Nocte igitur pauci craſsiq́ ſuperſunt, literarum ſtudĳs

Saburiam diutius retinere nocet.

diis ineptiſsimi, ut non aliter mancis ho
rum fretum alis ingeniũ uolare poſsit;
quàm ueſpertiliones atque bubones.
Contra uerò poſt ſomnũ mane ſpiritib.
recreatis, membrisq; adeò cor robora-
tis ut minimo ſpirituum adminiculo e-
geant, multi ſubtilesq; ſpiritus adſunt,
qui cerebro ſeruiant, atque expeditius
obſequi poſſunt, in membris fouendis
regendisq; parum admodum occupa-
ti. Poſtremo ſeptima ratio ſic à phanta-
ſiæ natura deducitur, phantaſia ſiue ima
ginatio, ſeu quouis alio nomine nuncu
panda uidetur, multis, longis, contrariis
in uigilando imaginibus, cogitationi-
bus, curisq; diſtrahitur atque turbatur.
Quæ quidem diſtractio perturbatioq;
ſequenti contemplationi tranquillam
ſerenamq; mentem penitus poſtulanti,
nimium contraria eſt. Sola uerò noctur
na quiete, agitatio illa ſedatur tãdem at
que pacatur. Igitur accedente quidem
nocte ſemper turbata mente, recedente
uerò, ut plurimum mente tranquilla, ad
ſtudia nos conferimus. Quicunque ue
rò mente nimium agitata, res ipſas iudi-

 care

care conantur, ij non aliter quàm illi qui uertiginem patiuntur omnia uerti putant (ut Plato inquit) quum ipsi uertantur. Quamobrem scite Aristoles in oeconomicis iubet ante lucem surgere, asseritq; id ad corporis sanitatem & ad philosophiæ studia prodesse quamplurimùm. Sed hoc ita accipiendum est, ut cita & modica cœna matutinam cruditatem diligentissimè deuitemus. Denique sacer ille uates Dauid omnipotentis tuba Dei, nunquam dicit uespere, sed mane semper atq; diluculo, in Deū suum canendum se cithara psalmísque surgere. Surgere quidem mente ea hora omnino debemus, mox etiam corpore, si modo commodo id fieri posit.

Platonis dictum.

Ante lucem surgendum

Canon.

SCHOLIA.

Si uel paulum excesserit.) *Sic enim cerebrum rationis conclauę præ omnibus exsiccat* Hippocrates *scribit in libro dę morbis qui interius oriuntur.*

Cur Hippocrates.) *In libro de aere & aqua, hanç item sententiam Macrobius libro tertio Saturnaliorū allegat octauo capite.*

Cerebrum

Mentem quæ sacra est.) *Propter cerebrum quod est prudentiæ fons, sicut apud Hippocratem legimus*

sacrum mēbrum.

in libro

in libro de sacro morbo.

Virgines esse uoluerunt.) Quod est à coitu immunes & puras.

Natura nullum sensum longius.) Propterea Macrobius ex tactum sensum, si id uoluptatem uergat, fœdißimum secundo Saturnal. dixit.

Insanos ebrietas facit.) Rectè igitur Augustinus ebrietatem flagitiorum matrem appellat, culparum materiam, radicem criminum, originem uitiorum, turbationem capitis, subuersionem sensuum, tempestatem linguæ, procellas corporis, amißionem temporis, insaniam uoluntariam, ignominiosum languorem, turpitudinem morum, dedecus uitæ, honestatis infamiam, & animæ corruptelam. Ebrietas quid.

Omnem naturæ uim.) Potißimùm uerò calorem naturalem qui ueræ concoctionis singulare instrumentum est. Calor concoctionis instrumentū.

Adipe & sanguine suffocatus.) Ad hoc Hieronymi dictum. Plenus uenter non gignit sensum tenuem.

In aurora mouetur sanguis.) Potißimùm post mediam noctem hora prima, secunda & tertia.

Accedente nocte melancholia & pituita.) Post meridiem hora prima, secunda & tertia melancholia, & hinc à tertia ad nonam usque pituita.

Dies uigiliæ, nox somno tributa.) Et ita sentit Hippocrates secundo pronost. cap. undecimo, quando inquit somnus naturalis non effugiat noctem & non impediat diem. Somnus naturalis.

Sibi ipsi repugnat.) Hinc Erasmus musis Aurorã sacram dixit.

Stomachus organum digest. *Multo calore stomachus ad coquend.)* Stomachus mediante calore organum digestionis Galeno habetur libro quarto, de utilit. partic. capite octauo, & minister uiscerum & uenarum libro quarto, de accidend. & morbo cap. 6.

QVAE SIT HORA INCHOANDIS studijs oportunior, quisúe continuandi modus. Cap. VIII.

EX ijs quæ in superioribus disputata sunt, fermè iam satis constat opportunè nostra nos studia exordiri uel statim oriente sole, uel hora una saltem, uel duabus ad summum ante solis exortum. Sed antequam è lecto surgas, per frica parum per suauiterq́ palmis corpus totum primo, deinde caput unguibus, sed id paulo leuius: Hac in re Hippocrates admoneat. Nam frictione, *Hippocrc. de frictione* inquit, si uehemens sit durari corpus, si leuis molliri, si multa minui, si modica impleri. Quum è lecto surrexeris noli subitæ lectioni meditationique incumbere.

bere. Sed ſaltem horæ dimidium cuili- bet ex purgationi concedito, mox medi tationi accingere diligenter, quam ad horam circiter unam pro uiribus proro gabis. Deinde remittes parum per in- tentionem mentis, atque interim ebur- neo pectine diligenter & moderare pe- ctes caput, à fronte ceruicem uerſus quadragies pectine ducto. Tum cerui- cem panno aſperiori perfrica. Demum reuerſus ad meditandum duas inſuper horas, aut ſaltem horam unam ſtudio dedicato. Produci uerò nonnunquam ſtudia poſſunt, ſed aliquanta interdum intermiſsione facta, ad horam uſq; me ridianam. Quinetiam interdum, quam uis raro, niſi cibum interim cogamur aſ ſumere, poſt meridiem circiter horas duas. Sol enim circa ortum potens eſt, potens & in medio cœlo. In plaga quo- que illa cœli quæ medium proximè ſe- quitur, quam nonam aſtronomi uocãt, & ſapientiæ domum. Sol maximè gau- det. Quoniam uerò Poetę omnes Phœ bum Muſarũ ſcientiarumq; ducem eſ ſe uolunt, meritò ſi quid altius ex cogi- tandum

Modus ſtu- dendi.

Sol quando potens.

Phœbus mu- ſarum dux.

tandum est his horis potissimum cogitetur. Si musæ quærendæ horis iisdem, Phœbo duce quęrantur. Reliqui enim horæ, ueteribus, alienisq; legendis potius quàm nouis proprijsq; excogitandis accommodatæ uidentur. Semper autem meminisse debemus qualibet hora semel saltem, paulisper remittendam esse mentis intentionem. Quum enim ob intentionem huiusmodi spiritus resoluantur, merito si nunquam cesses, tendere, lentus eris. Dum laboras animo interim corpore quiesce. Mala est defatigatio corporis, peior animi, utriusque simul pessima, oppositis. Hominem motibus simul distrahẽs uitámque disperdens. Denique haud ulterius meditatio recedat quam uoluptas, potius uera citra.

Carmẽ pentham.

SCHOLIA.

Nam frictioni inquit.) De frictione in hæc uerba princeps tertia primi tract. tert. scribit, frictio dura extendit, mollis laxat, multa macrescere facit & temperata ingrossat.

Cuilibet expurgationi) Expurgationi mentis à saburra, uesicæ à locio, narium à mucore & ori à materia

teria pituitosa uel saliuosa.

Pectine eburneo) *Pectine ex ebore propterea inquit quia Phœbus elephanti præsidet qui scientiarum ueris antistes habetur. Sed ex uerò ebore factum præcipit, quod à uirtute speciuoca pectinando caput roborat, uerum ebur Plinius libro octauo indicat tertio capite.* *Phœbus elephanti præsidet.*

Panno asperior) *excitandum memoriam.*

Si nunquam cesses tendere, lentus eris.) *Quod caret alterna requie durabile non est.*

VITANDAE PITVITAE *præcepta.*

Cap. IX.

OPerepræcium fore uidetur, quæ noxia literatis esse diximus repetere breuiter, atque remedia singulis adhibere. Ergo ne pituita nimis augeatur, exercitatione quotidie stomacho fermè uacuo his utendum, nunquam tamen laboriosa, ne acuti spiritus dissoluantur. Excrementa diligentissimè ab omnibus membris experganda. Sordes â corporis torius cute, capitis præcipuè, tum lotione, tum frictione, penitus abstergendæ. Vitanda alimẽta *Eexercitium ualet.*

frigida

Quæ literatis uitanda. frigida nimium, atque nisi obstiterit atra bilis, etiã humida, & omnino quæ pinguia, uirulenta uiscosa, uncta, glutinosaq́ sint, uel quæ facile putrescere soleant. Si stomachus, uel natura uel ætate sit frigidus, aut dimittendus omnino aut certe minuendus aquæ potus. Moderatus cibus sit oportet, sed potio moderatior. Habitatio alta â graui nubiloq́ aere remotissima, tum ignis tum calidi odoris usu humiditas expellenda, prohibendum frigus à capite, maximè uerò ceruice, atque pedibus, multum enim obest ingenio. Prodest moderatus *Quæ aromata studiosis conuen.* usus aromatum in frigidioribus epulis, nucis muscatæ præsertim & cinnamomi & croci, zingiberis, quoque conditi mane, stomacho uacuo, quod sensibus etiam & memoriæ maximè prodest.

SCHOLIA.

Exercitio qualiter Antonius usus. *Exercitatione quotidie utendum) Antoninum imperatorem Galenus libro sexto de regim. sanitatis exercitio sic usum scribit, ut breuissimis diebus sole occidente palæstram ingrederetur, longissimis autem, hora nona uel decima, sanitatem considerans, inambularet. Nos in nostro tuendæ sanitatis libro ad generosum*

ſum comitem ab Helffeſtain *de exercitio ſic ſcripſimus:*

Augens innatum recreat quod certe calorem
Et gratam noſtris uiribus addit opem.
Ante cibos igitur moderatis greßibus uti
Conuenit, à menſa, ſed iuuat ipſa quies.
Ambula poſt cœnam ſole ingrediente leonem
Elige Vulcanum capra intente polo.

Ne acuti ſpiritus.) id eſt ſubtiliores.

Obſtiterit atra bilis.) quæ frigida & ſicca eſt humectationis indiga.

Potio moderatior.) Nam *facilius eſt repleri potu quàm cibo ſecundo* Aphorſ. Hippoc. 11.

QVA RATIONE VITANDA *ſit atra bilis.*

Cap. X.

PEſsimam uerò illam quam in ſuperioribus deteſtabamur atram bilem, hæc augent. Craſſum turbidumq́ uinum, præcipuè nigrum, cibi duri, ſicci, ſalſi, aues, acuti, ueteres, uſti, aſsi, fruti, carnes bouis & leporis, caſeus uetus, ſalſamenta, legumina, præcipuè faba, lenticula, melangia, eruta, Braſsica ſynapis, radicula, allium, cepa, porrũ, *Atræ bilis quæ generatura.*

mora, cariotæ: & quæcunque calefaciunt uel frigefaciunt, simulatq; desiccāt, & omnia nigra. Ira, timor, misericordia, dolor, ocium, solitudo, & quæcunque uisum est olfactum, auditumq; offendunt, omnium uerò maximè tenebræ. Præterea exiccatio corporis nimia, siue longis nata uigilijs, siue multa mentis agitatione uel cura, seu frequenti coitu, usuq; rerum calidarum multum atq; siccarum, seu moderata quadam deiectione atque purgatione, uel exercitatione laboriosa, uel inedia, siti, calore, uel sicciore uento, uel frigore. Quum uerò bilis atra semper siccissima sit, frigida quoque, licet non æquè, huic certè resistendum est, rebus quidem modicè calidis, humidis uerò quàm maximè, cibis elixis, assiduè qui coquantur facile & subtilem gignat sanguinem absque clarissimum. Sed interim ut stomachi & pituitæ habeatur ratio, perinde ut bilis atræ, epulæ cinamomo ut croco & sandalis condiantur. Conferunt semina peponis, atque cucumeris atque pinei nuclei abluti. Conueniunt carnes

Quæ studiosis utilia.

auium

auium et pullorum gallinaceorum, quadrupedumúe lactentium, oua sorbilia maximè, & ex membris animalium cerebellum; dulcia mala, pira, persica; pepones, pruna damascena atque similia; cucurbita rite cocta, herbæ huminæ, nō uiscosæ. Cerasea uerò, ficus, uuas minime laudo. Nauseam uerò atque satietatem ualde detestor. Nihil autem aduersus hanc pestem ualentius est quàm leue uinum, clarum, suaue, ad spiritus præ cæteris perspicuos generandos aptissimum. Nam ut Platoni & Aristoteli placet humor, hoc uino non aliter mollitur atquè dulcescit & claret quàm uel lupini aqua perfusi, uel ferrum flammis accensum. Verùm quantum eius usus spiritibus & ingenio prodest, tantum nocet abusus. Præterea infundere aurum uel argentum maximè ignitum, eorúmque folia in poculis uel in ipso iure prodesse consentaneum est, atq; aureo uel argenteo uasculo bibere, ciboscq; sumere. Item perutile est si sæpe stomacho uacuo liquiritiæ succus deglutiatur. Succus quoque punici pomi dulcis, atque

Cerasa & uuas non laudat.

Quod nimium prosit.

Aurum & argentum ualent.

Succus liquirit.

dulcis arancei. Conducunt non mediocriter suaues odores, temperati maximè, at si regnat frigus ad calidum declinantes, sin dominetur calor, uergentes ad frigidum. Temperandi igitur sunt ex rosis, uiolis, myrto, cãphora, sandalis, aqua rosacea, quę frigida sunt. Rursus ex cinnamomo, citro, aranceo, gariophylis, menhta, melissa, croco, ligno aloe ambra, musco, quæ calida, Verni flores prosunt in primis & folia citri, siue arancei odoraq́ poma, sed maximè uinum. Odores eiusmodi prout cuique premit, & naribus hauriendi sunt & pectori atque stomacho admouendi. Odores uerò calidos multumq́ siccos si soli fuerint & continui non probamus. Tenendus ore hyacinthus qui animum uehementer exhilarat, Hierobotana quoque id est sclarea syluestris tum cibo, tum odore confert. Buglossa rursus, borago, melissa, horumq́ trium aqua. Rursus lactucæ, endiuia, uua passula, lac amygdalinum, mensę familiarissimę esse deberet. Fugiendus aer aut feruens aut glacialis nimium aut nubibus. Sed

aer temperatus serenusq; liberrimè admittendus Mercurius, Pythagoras, Plato iubent dissonãtem, animum uel mœrentem, cythara cantuq; tam constanti quàm continno componere simulatq; erigere. Dauid autem poeta sacer psalterio psalmisq; Saulem ab insania liberabat. Ego etiam, si modo infima licet componere summis, quantum aduersus atræ bilis amaritudinem dulcedo lyræ cantusq; ualeat, domi frequenter experior. Laudamus frequentem aspectum aquæ nitidæ, uiridis, rubeiùe coloris, hortorum nemorumq; usum, deambulatioñe secus flumina, perq; amœna prata suauem equitationem quoque, gestationem, nauigationémque lenem ualde probamus. Sed uarietatem inprimis faciles que occupationes, diuersaq; negocia non molesta, asiduam hominum gratiosorum consuetudinem.

Mœror cithara mulcendus.

Saul ab insania cantu liberatus.

SCHOLIA.

Tenendus ore hiacintus.) *Quia Iouialis est, tristitiem edulcans. Velut smaragdus, Beallus, quoq; saphiras & iaspis uiridis.*

Hiacinthus zonialis est

Hierobothanum quoque.) De hierobothano sic Plinius scribit. Nulla herba Romanæ nobilitatis plus habet quà Hierobothanũ, quam peristerion multi uocant, nos Verbenacam Plinius lib. 25. cap. 9.

Clinia & Achilles cithara usi. Animum mœrentem cithara.) Hinc clinia Pythagorius, cum intelligeret se tedio molestari temporis, chordis cytharæ aptatis pulsare cepit. Et Achilles ardua molestaq; negocia, cantando ueterum res gestas, lenire consueuit.

Dauid poeta Saul) quod 3. Regum legitur.

Equitatio stomacho grata. Equitation. gestat. nauigat.) Equitationem temperatam Plinius stomacho & coxis utilem dicit. Gestationem perlectos pensiles Aesclepiades ægrotis commodo esse uoluit, & nauigationem pthisicis.

DE CVRATIONE stomachi.

Cap. XI.

SEquitur ut curam stomachi quàm diligenter habeamus, ne nauseam cruditatemq; adducat unquam sacietas, caputq; offendat. Bis cibus sumendus est, & modicus & leuis, cinnamomo, mace, nuce muscata moderata conditus. Semper tamen siccus cibus pondere alimẽta mollita, potumq; exu

peret,

peret, nisi forte atræ bilis siccitatem admodum uereamur. Famem (si commode fieri potest) cibus, sitim potus exspectet. Auiditas utriusque supersit mensę, fastidium & saturitas procul absint. Abstinendum ab ijs quæ ob nimiam humiditatem uel uirulentam & unctam, uiscosam'que materiam stomachum relaxando debilitant, uel etiam frigida aut calidissima sunt, aut propter duritiam ægre coquuntur. Et quæ talia sunt, ut diu post mensam palato saporem reddant molestiorem, siue inflent, siue caput multis uaporibus impleant, ab omnibus inprimis quæ facile uel extra aluum uel in aluo putrescant. Dulces sapores, aut acres, si soli sint, nullo pacto probamus, sed dulces acri quodam uel acuto, uel sicco uolumus temperari. Mastix & metha sicca, saluia recens, uuæ passulæ, cydonia, poma cocta, condita saccaro, cichoræa, rosa, corallus, lotus capparis & aceto conditus stomacho amicissima sunt. Mala præterea punica sapore inter acidum, dulcemque media, & omnino quæcunque moderate acida

Cibus famē exspectet.

Dulces sapores non laudabiles.

sunt & aliquantulum austera, quæ medici styptica uocant, siue quæ aliquantulum acuta sint uel salsa, uel aromatica. Mirobalani autem omnia superant. Vinum quoque rubeum potius quàm album, sapore quasi paululum subamaro, ac nisi caliditas uel destillatio aliter postulauerit, optimum erit, merum paulatim bibitum. Omnino autem liquidiores epulæ, prius sumendæ quàm duriores. Sumpto uerò cibo conuenit coriandrum, pomumq́ cydonium conditum saccharo, mala punica, & pira austera, mespila quoque & persica sicca, atq́ similia. Mandere uerò oportet antequã deglutiantur singula exactissimè. Fouendus stomachus, si oportet, extrinsecus, mastiche, rosa, menta, corallo. Cauendum ne post cibum duabus aut proximis tribus horis uel cogitationi difficili uel lectioni sedulo incumbamus. Necessariæ forsitan erunt horæ uacationis quatuor, si cibus potusúe uberior fuerit, aut cibus durior. Malum est cibo potuúe uentrem extendere, pessimum stomacho sic extento difficilia cogitare.

Mirobalani.

Aut

Aut igitur nutrimentum ſume leuiſsimum, aut ſumpto, uaca donec quaſi cōcoxeris. Neque dormiendum poſt cibum meridie, niſi maxima cogat neceſsitas, atque id quidem non prius quàm horas duas uigilauerimus. Nocte tamē ſumpta cœna hora (ut uidetur) una uigiliæ ſat eſt. Coitus ſtomachus peſtilens præſertim ſi uel ſaturo ſtatim uel eſuriente concumbas. Ocio mœret ſtomachus: exercitatione gaudet, niſi dum cibo ſit plenus. Sumpto cibo ſtatim modicè deambulandum, mox uerò ſedendum.

Coitus malus ſtomacho repleto

SCHOLIA.

Famem (ſi commode) cibus.) Nam ultra debitam horam tollerare famem, ſtomachum lædit Auicenna teſte tertia primi cap. 7. doct. 2.

Sitim potus expectet.) Sitim potus, ſi fieri poteſt commode, expectet. Nam qui nimium ſitum tollerant bibendi auiditatem ſibi conciliant. Vnde Galenus libro interiorum inquit, Qui ſitit & non bibit ſupplicium fert ſine adiumento.

Dulces ſapores ſi.) Octo ſapores tangit qui ſignificando ſupra rei craßim iudicare habent.

Inter acidum dulcemq;.) Muſæ intelligit.

Mirobalani autem.) Mirobalanos omnes Meſue

in suis simplicibus describit.

Paulatim bibitum.) *id est moderatè.*

Conuenit coriandrum.) *Coriandrum unius tunicæ, Cydonium conditum saccaro, mala punica pira austera, nespila, & persica sicca omnia cor stomachi sic corrupant, ut nec quicquam uaporum ad caput ascendere queat.*

Necessariæ forsitan erunt.) *in istis enim subinde perfectè digestio absoluitur.*

Neque dormiendum meridie.) *Auicen secund. primi doct. 2. cap. 7. quinque obseruatis, necessitate urgente, somnum pomeridianum comedit: Vt qui dormire assueuerit. Non illico super cibum dormiat, non capite depresso non tempore prolixo, cui expergefactio succedat non stupenda nec repentina, sed lenis, adijciunt tamen medici, ut dormiens locum conuenientem eligat, non calidum aut uaporosum, sed temperatum, uel parum ad frigidum declinantem, corpore pro temporis qualitate tecto & discalceatis pedibus.*

DE IIS QVAE FOVENT MEMbra præcipua & uires spiritus.

Cap. XII.

SEd iam præstare uidetur ut nonnulla ex medicorum officina in mediũ producamus, quæ stomachi, cordis cerebri, spiritum ingenij, uires, uel seruent integras uel restituant, ac si uel pituita

tuita uel atra bilis, excrescat, uel immineat & nausea longè propellant. Omnes sine controuersia medici consenserunt, nihil esse salutarius theriaca, fouendis confirmandisque tamē singulis membris & uiribus, tamen spiritus atque ingenio. Huius igitur inprimis utemur drachma dimidia aut saltem drachmæ tertia parte, bis qualibet hebdomada, hieme & autumno, sed æstate atque uere semel, uel sola, uel si placet frigidis humidisque temporib. cum pauculo mero claro, suaui, tēporib. uerò calidis, siccisque præsertim si natura uel ætas sit calidior, cum aquæ rosaceæ duabus uncijs aut tribus, stomacho scilicet uacuo, sex aut septem horis ante cibum, si tyriaca desit, dabimus mitridaticum. Sed ubi tyriacam mitridatûmue sumimus, eo die ab omni re calida penitus abstinendum. Ac si æstas aer uer fuerit frigidis est utendum. Secundò uerò loco eadem in causa probatur ab omnibus aloe ritè electa, atque lota. Sume mirobalanorum chebularum drachmas duas, rosarum purpurearum, sandali rubei, emblicorum cinna

Theriaca. *Canon.* *Aloe.*

cinnamomi, croci, corticis pomi, cirri, beem, melissæ, id est citraræ, singulorum drachmam unã, aloes electæ ritæq; ablatę drachmas duodecim, & ex ijs confice pillulas optimo mero, quibus hebdomada qualibet semel utaris diluculo, eo scilicet pondere quòd naturæ tuæ conueniat, æstate quidem cum aqua rosacea, alias uerò cum uino. Quibus autẽ diebus neque theriacam neque pillulas

Morsellorũ descriptio. assumes, utere confectione eiusmodi, mane & uespere, duabus aut tribus ante cibum horis. Sume cinnamomi electiss. drachmas quatuor, chebularum mirabolanorum duas & totidem emblicarum, croci, rosarum purpurearum drachmã dimidiam, sandali rubei drachmas duas, corallorumq; similium drachmam unam. saccari albissimi quantum satis est, perfunde saccarum aqua rosacea atq; succo citri uel limonum æqualibus uidelicet portionibus. Coque suauiter, deinde adde tertiam partem drachmæ musci atque ambrę tantundem. Demum confice bolos solidos quos morsulos uulgò nominant auroq; inuolue.

Tria

Tria hæc ipsi eo usu quo præscripsimus experti sumus, theriacam et aloen ita (ut diximus) temperatam confectionemque illam singulis conferre membris & uiribus & spiritibus: acuere sensus, atque ingenium memoriam confirmare, pituitā quoque & bilem atque atram bilem illis pillulis facilè uel educi uel emendari. Præterea cuilibet ætati & naturæ, tria quæ diximus familiarissima iudicantur.

SCHOLIA.

Nihil salubrius thyriaca) *Ex libro Isac Petrus de Ebano hunc calidos infrigidare docet, frigidos calefacere, siccos humectare, & humidos siccare, sed thyriacam magnam Andromachi bene fermentatam intelligit, non recentem quæ autore Galeno naturam oppij refert 5 libro de ingen. sanit. cap. 11. dicitur autem recens donec annum attigerit trigesimum eodem autore in lib. de thyriaca capite primo.*

Dabimus methridatcum.) Hoc est *antidotum quem potentissimus rex Ponti Methridates omnibus uenenis certissimè contrarium, ad inuenit, & multotiens bonum in se probauit.* Nam *persæpe ostentandæ gratia uenena hausit & semper illæsus remansit.* De*nuo autem à Romanis uictus in intima sui regni secessit, Vbi, quia ueneno necari non ualuit se ipsum gladio perfo-*

perfodit. Confectionem Aegineta habet lib. 7. & multa de hac re A. Gellius noct. Atticarum lib. 17. cap. 17.

Aloe rite lota.) *Quid aloe & omnia quæ hic ponuntur Mesue planè in suis describit simplicibus.*

DE MEDICINIS
contra pituitam.
Cap. XIII.

Pillulæ ex tera pigra. SI aduersus exundantem pituitam acrius pugnandum fuerit pillulas aurora ex Hierapicra Galeni uel quas Mesues alephanginas nominat, dabimus quinque quociens oportuerit, uel etiam in robustiore natura pillulas ex hiera atq; trochiscis agarici pari portione compositas semper uerò cum melle rosaceo liquido, atque oximelle, aquáque maratri id est fœniculi. Qui certè syrupus in pituita digerenda etiam ante pillulas atq; post eas maximè prodest. Si una cum pituita cæteri quoque humores turbent, pillulis ex Rheubarbaro mesues, uel pillulis quæ sine quibus à posterioribus nuncupantur oportunè purgabimus. Omnem uerò uehementem repentinamq; deiectionem purgationemq;

tionemq; penitus detestamur. Nam stomachum corq; debilitat, spiritus multos exhaurit, confundit humores, spiritus fumis humorum fuscis obtenebrat.

SCHOLIA.

Omnem uehementem repentin.) *Sunt hæc contra circumforaneos medicos & agyrtas, qui purgandum suadent ad animæ deliquium, parui facientes medicinæ effectum si non sedium myriades numerauerint, nō considerantes medicorum alpham deiectiones dixisse non secundum multitudinem æstimandas. Sed si talia deijciuntur qualia oporteat conferre & bene tollerari libro primo aphorism. 23.* Hippocr.

Alephanginas mesue.) *Quas Mesue habet in suo antidotario, alephangina, hoc est aromaticæ dictæ, quòd multa aromatica iegrediantur.*

Hiera pigra Galeni.) *Hieram pigram id est sacrā amaram fortißimam Galeni intelligit in Nicolai antidotario descriptam.*

Trocisci agarici) *Trociscus est rotunda compositio cum quadam depreßione ad similitudinem craßi lupini.*

Pillulæ sine quibus.) *Hæ mirabiliter caput à pituita bile & melancholia mundificant. Descriptionem Nicolaus ponit & Gilbertus anglicus in cap de Scotania.*

DE DESTILLATIONE Cap. XIIII.

SI caput propter pituitam destillationibus fluctuat, quandoque hora somni aliquot ex pillulis quas modo descripsimus dabimus. Iubebimus praeterea ea hora & alijs thus saepe mandere. Nam mirifice destillationibus & sensibus omnibus, memoriae que succurrit. Rursus muscata nux & tyriaca ore retenta probatur. Maiorana quoque quam amaracum nominant, uel eius aqua admota naribus uel infusa. Post cibum uero alimentorum fumos coriandro cydoneisque coercebimus.

SCHOLIA.

Admota naribus uel infusa.) Loco caput purgij, Gargarismata & masticatoria saepe caput purgia nominamus, sed hoc loco caput purgium res liquida, ut aqua maioranae, per nares attracta caput purgium dicitur.

DE

DE DOLORE CAPITIS.

Cap. XV.

SI caput sæpe doleat humore grauatum frigido, præter illa quæ narrauimus, confectionem illam quã diambrã nominãt uel diacori, uel plirisarchoticon, tenere ore iubebimus. Quinetiã masticem sępe mandere. Pręterea linire frontem tempora, ceruicem, maioranæ, feniculi, rutæ folijs una cum oleo rosaceo tunsis. Similiter aloe aceto, oleo aquaq; rosaceis perfectè diluta.

SCHOLIA.

Quam diambram nomin.) Confectionem diambræ intelligit descriptione Mesues. Etenim quam uel Auicenna uel Serapio ponunt, in usu non habetur.

Vel diacori.) Diacorum ratione compositionis summopere cerebrum & neruos confortat.

Vel pliris archoticon.) Hoc interpretatur principium electuariorum, & pro confortatione stomachi datur cum decocto stomatico, uel de zinzibere uel de galanga pro confortatione cordis cum aqua buglossæ, pro cerebri suppetijs cum apozimate ex Bethonica.

DE CVRA VISVS,
Cap. XVI.

VBi oculi caligant, neque rubent, tamen neque aliud præbent ullum caloris indicium tunc sanè collyrium ex aqua, fœniculi, maioranæ, chelioniæ, rutæ, adhibito, croco & antimonio confert. Sed aqua eiusmodi prius densiori panno est exprimenda. Nihil tamen admoneas oculis nisi antea pillulis lucis sæpe purgaueris. At si caligantes oculi rubeant subito pillulis ex fumo terræ compositis purga. Mox collyrium ex aqua rosacea & saccharo prodest. Nonnũquam uerò albumine oui, tutia, lactiq; adiectis quàm primum opitulatur. Omnino autem quotidianus usus maratri uisum seruat & acuit. Semen quidem eius frequenter ore tenere oportet, folia uerò cõmedere. Trihpera minor à Mesue descripta optima est. Optimum quotidie uacuo stomacho mirobalanum chebulum conditum sumere atque cum eo nonnihil panis ex saccaro maratroq; in pulverem ducto cõpositi. Quod insuper ingenio mirum in modum

modum ac producendæ uitæ prodest. Eufragię quinetiā usus oculis est singulare præsidiū, in omni uel dolore capitis uel caligine oculorum diuertendi sunt retro uapores, frictionibus, cucurbitulisq;. At si calor in causa sit sanguisque abundet hyrudines ceruici & humeris adhibimus. *Eufragia.*

SCHOLIA.

Collyrium.) Collyrium ocularis medicina est.

Nonnunquam tutia.) tutia præparata.

Vsus maratri.) Id est fœniculi, quod maratrum dictum est à marcescendo, quia ad condienda plurima, cum inaruerit commendatißimum sit. Si Nicandro *in thyriacis credimus, & Plinio octauo libro, hanc herbam inprimis serpentes nobilitauere, succo quidem oculos caligantes ea roborantes. Quos humana denuo secuta est solertia fœniculum collyrijs addens.* Et *in hunc finem secundis mensis quoque comas eius & semen additas* Verg. Marcellus *quàm docte scribit.* Maratrum inuenere serpentis.

Trifera minor.) In Mesues *antidotario hæc descripta reperitur.* De *mirobalanis chebulis* Mesue *in suis simplicibus.*

Cucurbitulisq;.) id est scarificatione.

Hyrudines. id est sanguisugas.

DE GVSTV INSTAVrando.

Cap. XVII.

STomachus sæpe literarum studiosis gustum ferè omnem amittat. Si id pituitæ uitio incidit quod acidus ore sapor, uel saluia multa & glutinosior indicat, postquam aluum subduxeris medicinis quas supra narrauimus, aromatico rosaceo utere, saccaro rosaceo mixto melle quoque rosaceo cum cinnamomo, solo etiam, uel gingibere condito, uel menthæ syrupo. Sed inprimis thyriaca. Sin autem bilis fortè copia contingit, quod quidem os amarulentum ostendere solet, similiter post purgationem ex aloe, sicut diximus, præparata uel Reubarbaro adsume, uel triasandalum, uel oxisaccarum saccaro, aceto albo, & uino acrioris mali punici compositam, uel persica, piraue condita siue syrupo confecta, sicut Mesues docet, uel nostram eiusmodi confectionem gustui saluberrimam. Sume saccari rosacei uncias quatuor, diacitoniten tantundem,

dem, mirobalanorum chebulorum semiunciam, emblicarum tantundem, sandali rubei, coralli rubri, utrorumque æqualiter drachmam dimidiam; funde insuper iuleb ex succo citri, uel limonis uncias tres aut duas. Quod si stomachus debilis est & frigidus, adijce duas cinnami drachmas. His ante cibum duabus horis utendum, Nauseam semper ab utroque humore natam tollit diacitonites, & usus caparis cum aceto. Item potus modicus ieiuno stomacho albi aceti rosacei, si duplo saccari pondere misceatur. Rursus menthę syrupus atque absynthij. Item mentha cum aceto condita uel acido mali punici succo diluta, atque rigata.

Diacitoniten nauseã tollit.

SCHOLIA.

Duas cinami drachm.) Cinamum Cinamomum *grossius dicitur.*

Cap. XVIII.

VErùm missa hæc tanquam leuiora faciamus atque ad id quod periculosissimum est reuertamur, scilicet

ad atram bilem, quæ quotiens abundat & furit, cum corpus totum, tum uel maximè spiritum quasi quoddam instrumentum ingenij, ipsumq́ue ingenium & iudicium labefactat. Primùm in ea curāda præceptum sit, ut docuit Galenus, ne repente illam educere cōtendamus, ne forte parte eius liquidiore subtilioreque subducta, residuum densius admodū sicciusq́ue resideat, sed paulatim molliatur, digeraturq́ue pariter atque educatur. Secundum ut interim tam cibis humidioribusq́ue, quàm lauacris dulcibus & modicis, unguentisque similibus caput & corpus totum ad summum pro uiribus humectetur, ea tamen cautione ne uel destillatio irritetur, uel destituatur stomachus, & iecur, uel meatus corporis obstruantur. Tertiam uerò, & id quidem maximè necessarium ut continuè cor foueatur, roboreturq́ue rebus congruis, partim intus acceptis, partim extra pectori, naribusúe adhibitus. Aspiciantur quoq́ue & audiantur, odorentur & cogitentur assiduè oblectent. Cōtraria uerò longius arceantur.

Spiritus instrumentū ingenij.

Canon.

SCHO-

SCHOLIA.

Digeraturq́; pariter.) Galenus enim hanc difficilis resolutionis esse docet secundo pronostico. cap. 46.

Quam lauacris dulcibus.) Lauacrus ex aqua sine omni minera existente, talis enim, si debito modo utatur corpus humectat. Lat dulc

DE SYRVPIS.

Cap. XIX.

MVlta quidem à multis aduersus humorem composita sunt. Ego autem in præsentia tua quædam remediorum genera è plurimis efferã, electißima omnium atque tutißima. Accepta primum à priscis, deinde à recentioribus cõfirmata, interdum etiam à nobis ad usum nostrum accommodata. Inprimo est syrupi optimi compositio. In secundo pillulæ probatißimè. In tertio electuaria saluberrima. His tribus oportunè adhibitis, melancholicus humor mollitur & digeritur atque soluitur spiritus acuuntur & illustrantur, fouetur ingenium confirmatur memoria. Syrupe est huiusmodi, sume boraginis,

bugloſſ. floꝛumq́ utriuſque meliſſę, capillorum Veneris, Endiuiæ, Violarum, cuſcutæ, polipodiĳ, ſenę, epithimi ſingulorum quantum manu capitur, pruna damaſcena numero uiginti, odora poma numero decem, paſſularum unciam unam, liquiritiæ unciam dimidiam, cinnamomi, ſandali rubri, corticũ citri, ſingulorum drachmas tres, croci drachmã dimidiam. Coquantur in aqua omnia præter epithimum & aromata donec pars tertia conſumatur. Decoctio expreſſa poſt cum ſaccaro iterum, & epithimo moderatè coquatur. Poſtremò infundantur aromata ſcilicet cinnamomum atque crocus. Huius ſyrupi aurora calefacti unciæ tres bibantur, ſimulq́ unciæ duæ aut tres aquæ bugloſſæ, atq́ una cum ĳs ex ſequentibus pillulis accipi debent ſaltem duæ, aut plures pro ut cuique conuenit, eo ſcilicet pacto ut aluus quotidie paulum moueatur.

SCHOLIA.

Melliſophil lum. *Florum utriuſque meliſſæ*) Duo ſunt ex uulgarium herbariorum ſententia melliſophili id meliſſæ genera, unum uerum, alterum adulterinum hoc Germa-

pi wantzenkraut nominant.

DE PILLVLIS.

Cap. XX.

Pillularum uero quantum ad propositum spectat, duo sunt genera, aliæ delicatis congruunt robustioribus aliæ. Primæ aureæ siue magicæ nominari possunt, partim magorum imitatione, partim nostra inuentione; sub ipso Iouis Venerisq; fluxu compositæ, quæ pituitam, bilem, atram bilem educunt absque molestia, singula membra corroborant, spiritus acuunt & illuminant. Ita eos dilatant ne constricti mœstitiam pariant, sed ditatione gaudeant. Ita rursus stabiliunt, ne extensione nimia euanescant. Sume igitur grana auri duodecim maximê foliorum eius si pura sint thuris, myrrhæ, croci, ligni aloes, cinnamomi, corticis citri, melissę, serici crudi, coccinæi, menthæ, been albi. Been rubei, singulorum drachmam dimidiam, rosarum purpurearum, sandali rubri, coralli rubei, mirobalanorum trium, scili- *Pillulæ magicæ.*

cet emblicorum, chebulorum, indorũ, singulorum drachmam unam, aloes ritæ ablutæ tantundem quantum cuncto rum pondus. Confice pillulas mero quàm electißimo. Sequuntur pillulæ ad soluendam melancholiam, aliquanto ualidiores, ueruntamen minime uio lentæ. Sume pœoniæ, mirrhæ, sticha dos arabici, melissæ, thuris, croci, mirobalanorum, trium scilicet emblicarum, chebularum, indarum, rosarum singulo rum drachmam unam, trochiscorum agarici polipodij, epithimi, sene, lapidis lazuli loti, & rite præparati, lapidis Armeni affecti similiter drachmas tres singulorum, aloes lotæ uncias duas uino perfecto pillulas consla. Si cum melancholia manifesta caliditas dominetur, quæ in hac compositione frigida ad tertiam insuper ponderis sui partẽ augenda erunt. Has pillulas ut literarum studiosis conuenit Græcorum, Latinorum Arabumq; imitatione composui, nolui

Carneades uerò fortiora miscere, quale ueratram

utebatur quo Carneades Phanaticus utebatur.

ueratia. Viris enim literatis tantum uel paulo fir

miorbus

mioribus consulo, quibus nihil pestilen tius est, quàm uiolentia. Ideo prætermisi pillulas indas, lapidisq; lazuli, uel Armeni notas. Et quam compositionem Ieralogodion appellant. Si denique decet simpliciorem compositionem inferre, qua ego familiaris utor. Sume aloes lotæ unciam unam, mirobalanorum emblicarum atque chebularum utriusque pariter drachmas duas, masticis drachmas duas, duas quoque rosarum præser tim purpurearum, confice pillulas uino. Proinde pillulis aut ijs aut illis scilicet quas probauimus, nemo unquam solis uti debet, ne fortè nimium exiccetur. Quod quidem in melancholia pessimum est, imò uel una cum syrupo quē secuti partim Mesuem, partim Gentilē Fulginantem, supra descripsimus, uel cum uini odori, leuisq; uncia una, siue tribus, ut cuique conuenit, cum aqua mellis & passularum, atque liquiritiæ. Aut sicubi caliditas dominatur, cum iu leb uiolaceo aquaque uiolacea. Omnino autem consulo literatis quicunque ad atram bilem sunt proniores, ut hac

purga-

purgatione bis quolibet anno. Verè scilicet & autumno utantur, diebus quindecim continuis, uel uiginti pillulis scilicet cum syrupo atque similibus. Quicunque uerò paulo minus huic morbo obnoxij sunt, sat habebunt si pillulas primas aut ultimas toto anno sumant, semel hebdomada qualibet æstate quidem cum iuleb ut diximus, aliàs uerò cum uino.

SCHOLIA.

Iupiter studiosis fauet

Sub ipso Iouis Venerisq́;.) *Qui influxus studiosis auspicatißimus est, & euacuando non effrenitat suam operationem.*

Aurum cũ robur.

Auri grana duodecim.) *aurum à proprietate sua occulta maximè confortat cor.*

Armenus lapis my. reperibilis.

Et lapidis armeni.) *Rabi Moyses lapidem Armenum à paucis uisum docet, Et Vitruuius libro septimo architecturæ hunc lapidem saltem pingendis parietibus utilem scribit.*

Carneadis & Antipatris mors.

Carneades phanaticus.) *Hic Carneades Cyrenæus cum attulisset Antipatrum ueneno hausto defunctum & ipse incitatus est eo modo se iugulo dare. De Carneade Laertius multa quarto libro de uita Philosophorum.*

Vere scilicet & autumno.) *Ad hanc Auicennæ quarta primi, quinto capite Paranæsim. Et scito, inquit,*

quit, quòd tempus quo sumenda est medicina, non sit uehementer frigidum, duas anni partes eligendas innuens, uer scilicet, & autumnum, ne tempore nimis calido humores mobilitati nimium fluant, & plus æquo frigido reddantur immobiles.

DE MEDICINA LIquida.

Cap. XXI.

MEminisse uerò oportet ubi maximum in exiccationi periculum imminet, purgare tamen necessitas cogit operepræcium esse pillulas intermittere atque in ipso syrupo uel simili quadam decoctione facta, in aquę buglossæ, quando purgandum est, interdum infundere diasene uel diacatholiconis, uel triferæ persicæ unciam unam aut saltem dimidiam. Quòd si corpus robustius sit uel astrictior & durior aluus, addere electuarij Hamech drachmam unam aut duas. Vtilis quoque hic est confecta cassia, utilior manna. Nec omni melancholiæ speciei conueniunt, sed illi maximè quæ adustione creatur. Sin autem melancholia naturalis sit cōueniunt

ueniunt quidem, uerum præcipuē si in syrupo addatur polipodij portio dupla uel tripla, similiter liquiritiæ, crociq́ꝫ & passularum, & medicinæ addantur mellis rosacei liqui unciæ duę. Quoties uerò syrupus sumendus sit, in superioribus diximus. Sed medicina cum ipso ter uiginti diebus sumenda erit. Verùm si melancholicus nullus humor appareat, tantum uerò complexio melancholica scilicet frigida membrorum qualitas atque sicca, memēto ducere aluum, uel mittere sanguinem minimè expedire, sed reliqua duntaxat facere, quę uel diximus uel dicemus, præsertim quæcunque ad corpus pertinent mediocriter calefaciendum atque magnopere humectandum, spiritusq́ꝫ quoad fieri potest illuminandos, fouendaq́ꝫ membra. Vbi uerò ipse atræ bilis humor exundat non madefacimus tantum corpus atque humorem, sed etiam soluimus aluum ea cautione qua diximus. Nunquam uerò uehementer. Siquidem Plato in Timæo nos mouet diuturnum morbum qualis est melancholicus

Plato fortia etiam dissuadet.

eus non esse nimis ualentibus medicamentis atque molestis pharmacis irritandum.

SCHOLIA.

Triferæ persicæ.) *Intelligit triforam quam Nicolaus in suo antidotario habet.*

Confecta caßia.) De Arabum caßia loquitur cuius Græci non habuerunt cognitionem ut Symphorino placet. Nam hæc æqualem remolliendi uim habet, altera Græcorum caßia de qua Galen. 7. simplicium cap. 11 calida & sicca mulieribus ducit menses & lignea uocatur. *Caßia duplex.*

Vtiliora manna.) De melle aereo aluum leuiter soluēte hic scribit, quod Arabum medici à sacris Hebræorum literis, accepta similitudine mannam dicunt. Non de manna uel Dioscoridis uel Plinij, quam thuris pollinem esse constat ualde constringentem. *Manna mel aereum.*

Nimis ualentibus medica.) nimis fortibus. Natura enim uelocem impetum abhorret.

DE SANGVINIS MISsione.

Cap. XXII.

SVnt nonnulli in sanguinis mißione audaciores quos medici sapientes admodum detestãtur. Nam sanguis est atrę

Sanguis atræ bilis temperam. est atræ bilis temperamentum, spiritus fomes uitæ thesaurus. Solum uerò ubi abundantiam sanguinis indicat, uel profusior risus, audacia que & confitentia multa, uel color rubens, uenarumq́ tumor, mittere sanguinem literatis quando res postulat debemus, è uena lienis sinistri brachij, lata quadam incisione, quatuor uncias mane, uespere totidem. Deinde paucos post dies, saltem septẽ ad summum quatuordecim, tum frictione quadam asperiore, tum admotis hirũdinibus quas sanguisugas uocant mariscas irritare ut sanguinis unciæ tres aut quatuor inde destillent. Hæc ambo robustioribus tantum facienda uidentur. Debilioribus uerò, si necessitas postulat mariscas solum sicut docuimus irritare. Sed neque uentrem medicinis soluere, neque mittere sanguinem licet, nisi prius clisteribus pinguibus mollibusq́ lenieris. Atque hoc sit in melancholica natura commune preceptum, dandam esse operam ut si oportuerit eiusmodi clisteribus frequentatis uenter inferior lubricus semper sit atq; purgatus.

SCHO-

SCHOLIA.

Sunt nonnulli audaciores.) Hos medici sapientes detestantur. Maximè Chrysippus Guidius quem Αἱμοφοβον ideo dixere quòd uenæ incisionem, propter sanguinis precium, ex omni medicinalium præsidiorum munere tollēdam censuerit. Hali scribit primum phlebotamiæ in uentorū, quòd ea abusus esset, capitis mulctam dedisse.

Chrysippus Guidius Αἱμοφόβον quare dictus. Phlebotho. inuentor capitis mulcta damnatus.

Sanguis bilis temperamentum.) Plato sanguinem uitæ thesaurum dicit, conseruandum spirituum & caloris naturalis pabulum.

Lata quadam incisione.) Vt liberius craßius humor exire quot.

Mariscas irritare) irritare id est aperire ficus insipidas, quarum Martialis sic meminit:

Mariscæ quid.

Infanti melimela dato, fatuasq; mariscas
Nam mihi quæ nouit pungere, Chia sapit.
Hic intelliguntur hœmorhoides uel ani condilomata.

DE ELECTVARIIS.

Cap. XXIII.

Equuntur electuaria, ex quibus laudo equidem quod Rhasis exhilerās appellauit, præterea quæ in libro de uiribus cordis Auicēna componit. Sed multo magis quod Mesues ita conscri-

 bit.

bit. Sume crudum sericum colore coccineo nuper unctum pondere libram unam, id merge succo pomorum dulciũ & suauiter redolentium, atque succo buglossæ aquaq; rosacea singulorum libra una, post quatuor & uiginti horas totum id coque suauiter donec aqua rubeat. Deinde extrahe sericum atque insuper exprime diligenter, infunde mox sacchari candidissimi centum & quinquaginta drachmas, coque rursus donec quasi mel spissetur. Amoue tunc ab igne, atque infunde dum calet, ambræ crudæ diligẽter conscissę drachmas sex, & ut liquescat ambra permitte. Postremo adde his puluerem eiusmodi. Sume ligni aloes crudi, cinnamomi, utriusque ęquæ sex drachmas, lapidis lazuli rite adluti drachmas tredecim, unionum id est, albarum margaritarum drachmas duas, auri ueri drachmam unam, musci electi drachmæ partem dimidiam. Dantur ex eo cum uino drachmæ duæ uel una, mane ac uespere ante cibum tribus aut quatuor horis, id mihi præ cæteris ualde placet. Veruntamen probo

probo etiam diamuſcum Meſues dulcẽ, compoſitionemq́; gemmarum modo cum aqua roſacea aſſumantur. Laudarem quoque mirifice quod eſt à Petro Ebanenſi philoſopho ſummo conflatum, niſi ipſemet ex eius immodico uſu dilatationem exhilarationemq́; ſpirituũ nimiam formidaret. Quamobrem duo quædam inſuper excogitaui tutiſſima atque ob temperationem ſuam cuilibet tempori, ætati, naturæ, conuenientiſsima in quibus miſcetur utile dulci. Quæ tantum nutriunt quantum fouent & roborant. Preterea ſpiritui & ingenio tantum ſtabiliendo quãtum acuendo & illuſtrando conueniunt Sume ſaccbari roſacei uncias quatuor, ſaccari una cum floribus bugloſſę concocti uncias duas, corticum pomi citri conditi cum ſaccaro unciam unam chebularũ conditarum uncias duas. Cinnami electi drachmam unam, ſandali, coralli utriuſque rubri, item ſerici coccinei crudi conciſi, croci, margaritarum ſingulorũ drachmam dimidiam, auri, argenti ſingulorum tertiam drachmæ partem, am-

bræ, musci utriusque grana duo. Funde omnia simul succo citri uel limonis saccaro cocti. Sequitur confectio altera, aliquanto salubrior, certè multo suauior. Sume amygdalarum dulcium quatuor uncias, nucleorum pineorum ablutorum diei unius spacio, seminum cucumeris utrorumque pariter uncias duas, saccari duri quod candum id est candidum uocant, quatuor uncias. Saccari alterius sed albissimi libram unam atque dimidiam, funde cuncta hæc aqua rosacea atque limonis & citri in qua extinctum fuerit ignitum aurum & argentũ simul coque suauiter. Demũ adde cinnami, been rubri, coandali rubri, coralli similiter singulorum drachmam unã, margaritarum nitidissimarum, croci, serici crudi coccinei, minutissime attriti singularum drachmam dimidiam, auri, argenti, utriusque grana duodecim. hyacinthi, smaragdi, saphiri, carbunculi singularum tertiam drachmæ partem. Si cui uerò desunt aurum, argentum, ambra, muscusq; preciosi lapilli, confectiones illæ etiam prodesse multum his poterunt.

poterunt. Quarum tres potissimùm eli go, unam Mesues quam recensui, duas uerò nostras, quas modo descripsimus. Quo uerò pacto ijs utendum sit superius satis ostendimus. Si quis autem simplicius aliquid appetat, omnibus tamẽ accommodatum hic citri pomum perfectè maturum integrum perfectè contũdat, multoq́ꝫ saccaro & multo rosarum succo adhibito coquat, coctum uerò modico cinnamomo crocoq́ꝫ condiat, aut aromatico rosaceo utatur sic tempe rato: Sume aromatici rosacei unciam unam, saccari rosacei diabuglossati utriusque uncias duas aut similiter misceat diamuscum. Quęcunque enim duo hęc non sint simplicia tamen facile satis habentur. Ac si caliditas timeatur diaprunis & saccarum uiolaceum adiungantur.

SCHOLIA. 1.

Rhasis exhilerans.) Id *communiter lætificans ad Almansorem dicimus.*

Colore coccineo.) *colore qui in rosis micat.*

DE NIMIA VIGILIA Cap. XXIII.

SAepe melancholicis præsertim literatis accidere solet, ut nimium exiccato cerebro uigilijs longis extenuentur. Quoniam uerò nihil atræ bilis mala magis auget quàm longa uigilia, tanto malo omni studio succurrẽdum. Ideo lactucas post cibos alios edãs una cum papauere modico, paaculo croco. Vinumq; purum sorbeant post lactucã neque ultra horam lucubrent. Cumq; se dormitum conferunt, confectionem huiusmodi sumant, in qua seminis papaueris albi unciæ duæ sunt, seminis lactucę uncia una, amomi croci utriusq; pars drachmæ dimidia, sacchari unciæ sex. Dilue & coque omnia simul syrupo papaueris. Edãt huius drachmas duas, simulq; nonnihil syrupi papaueris gustent aut uini, illinias eis frontem tempora q; oleo ex uiolis & ex nenuphare adiecta camphora. Item lacte oleoq; amygdalino atque uiolaceo. Odorem croci camphoræ, putaminumq; dulcis mali naribus

Vigiliæ atram bilem generant.

Camphora orcinum inducit.

naribus admouebis. Aceti insuper modici, sed aquæ rosaceæ plurimæ, sternes quoque lectum plantarum folijs frigidarum. Aures grauibus cãtibus sonisq; delinies. Humectabis sæpe caput eiusmodi lauacris, scilicet aqua ĩ aqua cocta sint frustra papaueris, lactucæ, portulaca, maluæ, rosarum, uitis, salicis, arundinumq; folia, addita camomilla. Balneis quoque dulcibus ex rebus eiusmodi sæpe tibio, brachiaq;, sæpe totum corpus est humectandum. Lac insuper bibere mixtum saccharo, scilicet stomacho uacuo, si modo stomachus optimè tollerauerit, maximè prodest, humida hæc melancholicis etiam si satis dormiant mirificè conferunt. Memento lac amygdalinum in mensa familiarissimum esse debere. *Lac somniferum.*

SCHOLIA.

Semen papaueris albi.) Semen hoc à Vergilio soporiferum quarto Aeneidos dictum est. Celsus & Galenus papaueris lachrymas id appellant quod nos opium dicimus, cuius medio redditur membrum ita stupidum ut incisionem non sentiat. *Papauer somniferũ. Oppium.*

Si stomachus tollerauerit.) Hoc est si non sit

cholera rubea contaminatus.

DE HEBETVDINE
atque obliuione.
Cap. XXV.

ACcidit uerò nonnunquam ut studiosis, uel quia sedulo inclinato capite legant, scribantue, uel quia otio nimio torpeant pituita quędam uiscosior unà cum frigidæ nimis melancholia caput occupans grauet, atque hebetes & obliuiosos efficiat. His ergo caput exonerandum est ĳs remedĳs quę alias diximus pituitę conuenire. Sin minus illa suffecerint, ad pillulas indas & cocchias, hieralogodiumq́ confugito. Preterea ad hiaram diacoloquintidos uel Archigenis, uel Andromachi, uel Theodotionis, aut ad pillulas Iudęi quas Mesue in capitulo de capitis dolore describit. Quod si natura, ętasue frigidior sit, nec ęstas obstiterit post purgationem utere illa anachardina quã Mesues sapientum confectionem in antidotario nominat. Rursus anachardina illa, quam in capitulo de obliuione ex sententia

Anachardina.

sentẽtia filij Zachariæ recenset. Da sum
mo mane drachmam unam, sed qui eam
sumit ab ira, coitu, ebrietate, labore re-
busq; calidis eo die prorsus abstineat.
Hæc quidem aduersus hebetudinem
obliuionemq; ualentissima sunt. At ue-
rò si familiaria magis optet, da gingiber
saccaro conditum sed modico thure mi
xtum, quod sensibus & memoriæ ma-
gnopere prodest, præsertim his adiectis
melle anachardi, melle chebularum, a-
coris, ciperis, ambra, musco, prodest e-
tiam diambra, pliris sarchoticon, diaco-
rum. Sed hæc ore diutius retinenda na
ribus etiam & auribus infundenda. O-
dor quoque thuris, amaraci, maratri, nu
cis muscatæ, rutæ gariophilorum pro-
dest non mediocriter. Memento tamen
theriacam in his & similibus, quemad-
modum ab initio diximus nulli unquã
remedio post ponendam. Præterea he-
betibus obliuiosisq; tempora & ceruí-
cem unctione eiusmodi unge. Sume o-
lei sambucini unciã unam, olei de been
uncias duas euphorbij unciam dimidiã,
castorei quoque tantudem perfricabis

 brachia,

brachia, crura, ceruicemque uehementer, Ac si opus fuerit ceruici cucurbitulas admouebis. Verticem præterea capitis amaraco, thure, nuce muscata tunsis operies atque fouebis.

SCHOLIA.

Theriacam nulli unquam remedio.) Vel inde quod multa simplicia Ioui & Phœbo dicata certa proportione commixta theriacam ingrediantur.

QVIA CORPOREVM QVIDEM SPIritum curare debeamus, incorporeum colere, ueritatem deniq; uenerari, primum medicina præstat, secundum disciplina moralis, tertium uero religio.

Cap. XXVI.

SI homines ueritatis cupidi tanta medicorum diligentia corporeum spiritum curare debent, ne forte omnino neglectus uel impedimento sit, uel inepte seruiat quærentibus ueritatem, multo proculdubio diligentius incorporeum spiritum, id est intellectum ipsum disciplinæ moralis institutis colere decet, quo sola ueritas ipsa cum sit incorporea

Per quid ueritas capiatur.

porea capitur. Ne fas enim est solum animi seruum, id est corpus colere, animum uero corporis dominum regemq; negligere, præsertim cum magorum, & Platonis sententia sit, corpus totum ab animo ita pendere, ut nisi animus bene ualere non posit, Quapropter medicinæ author Apollo non Hippocratem, quamuis ex sua stirpe genitum, sed Socratem sapientissimum iudicauit. Quippe cum quantum Hippocrates corpori, tantum Socrates animo sanãdo studuerit, quanquam quod tentauerant illi, solus Christus effecit, proinde si mentem nostram optimis colere moribus à Socrate idcirco iubemur, ut lucem ueritatemq; à nobis naturæ instinctu quæsitã serena mente facilius assequamur, quanto magis ueritatem ipsam diuinam inprimis religione sancta fas est uenerari: ad quam quærendam capiendamq; nõ aliter creata mens est, quàm oculus ad lumen solis perspiciendum. Atq; ut Plato noster inquit. Quemadmodũ uisus nihil usque uisibile perspicit, nisi in ipso summi uisibilis, id est solis ipsius splendore,

Corpus animi seruus.

Apollo autor medicinæ.

Socrates cur medicus.

dore, ita neque intellectus humanus intelligibile quicquam apprehendit nisi in ipso intelligibilis summi, hoc est Dei
Ioan. 1. lumine nobis semper & ubique praesente. In lumine inquam quod illuminat omnem hominem uenientem in hunc mundum. In lumine de quo canit Dauid. In lumine tuo uidebimus lumen: Profecto quemadmodum purgatis oculis, inque lumen aspicientibus subito splendor eius infunditur coloribus figurisque rerum abunde refulgens ita cum primum ab omnibus corporis perturbationibus per moralem displinam purgata mens est, atque in diuinam ueritatem id est Deum ipsum religioso quodam flagrantissimoque amore directa, subito, ut diuinus inquit Plato, diuina menti ueritas influit, rationesque rerum ueras, quae in ipsa continentur, quibus ne omnia constant, feliciter explicat, quantaque mentem circumfundit lumine tanto simul & uoluntatem gaudio perfundit.

Varro de seruitute corporis.

SCHOLIA.

Solum animi seruum id est corpus.) Varro corpus hominis ideo seruum animi arbitratus est, ut addu-

bitarit an hominis appellatio tantum animum concerneret cui foret ut equiti equus, an solum corpus quod se ad animum haberet tanquam poculum ad potum. Qui tamen post multa statuit, ut id homo diceretur quod ex utroque consurgit, Planudes corpus animi se pulchrum dixit. Homo quid

Ex sua stirpe genitum.) Sotamus Hippocratem Coum ab Apolline, Hercule, & Aesculapio originem duxisse refert. Corpus animi sepulchrum. Hippocrates ex quib. natus.

Socratem sapientiss.(Apollo à quodam interrogatus est quid de Socrate sentiret. Cum is respondisset Socratem omnium esse sapientissimum, multi in hunc sunt inuidia moti & tandem ab Auito diuite, Melissa poeta, & Lycone oratore accusatus quasi deorũ esset contemptor & puerorum magna pernicies, propter quod grauiter admodum accusatus se ueneno interemit. Socratis mors.

Venientem in hunc mundum.) Ioannis primo.

De quo canit Dauid.) Psalmo 35.

FINIS.

IN C. PLINII NATVRALIS HISTORIAE SEPTIMVM LIBRVM, QVEM DE HOMINE,

& rebus ab eo inuentis, deq; miris gentium figuris conscripsit, adnotata, nuper non citra puluerem per Georgium Pictorium Villinganum Doctorem medicum congesta, & nunc primum in lucem edita.

BASILEAE,

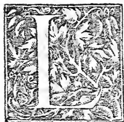
PER SIXTVM HENRICPETRI.

INDEX IN MARSILIVM FICINVM BREVIS ADMODVM rerum & uerborum quæ in toto hoc uolumine continentur.

A

C

PRÆCELLENTI VIRO DOMINO CAROLO GEBVVILERO PRÆPOSITO Lutenbacensi dignissimo, Georgius Pictorius Villinganus Doctor medicus & Ensishemij archiducalis curiæ archiater. S. D.

EGE apud Persas cautum est,(Reuerende domine Præposite) ut quandocunque quis sibi mancipatum dominorum aliquem reddere uoluisset, munere aliquo salutatum hunc adiret. Vt si agriculturæ deditus, frumenta portaret, Si uineis plantandis incũberet, uel uuas suffocatas, uel Mamertinum uinum. Complures altilium quicquam. Quam legem infringere mei instituti

non est, Iurè curiose seruandam statui. Ac cum te mihi in familiaritatem, seu ut uerius loquar, amicitiã trahere præsumpserim, inops omnium præfatarũ rerum, opulentiarumq́. Munus hoc carthaceum, licet exiguum, tibi offero, do & dedico, meos quippe in septimũ Plinij librum breuissimas lucubrationes, minime sollicitus, pręcelsi ac prorsum regij animi esse te cogitare, munusculа uel ab infimæ fortunæ hominibus collata non aspernari. Nouimus equidem in istis meis laboribus nõ ubique omnibus satis fecisse, sed ex delibe rato, ut alijs completionis ansam preberemus. Accipe igitur qualia sunt, pro humanitate qua præditus es æquo animo, ampliora fortassis in posterum dabimus. Datum Ensishemij à Christo nato sesquimillesimo sexagesimonono die Februarij 29.

INDEX IN C. PLINIVM.

a 3 Hercules

Per

FINIS.

FINIS.

IN C. PLINII NATVRALIS HISTRIAE SEPTIMVM LIBRVM ADNOtata quædam, non citra puluerem nunc recens in lucem, per Georgium Pictorium Doctorem Medicum, publicata.

IN PROOEMIVM.

T non sit satis æstimare, an natura melior parens homini fuerit, an tristior nouerca.) Quemadmodum hoc loco Plinius naturam dubitanter ceu nouercam conuitijs proscindit, sic & Lucretius in quinto suorum librorum agit, & Plutarchus quoque, sed argumento adoxo Gryllum aduersus Vlyssem bruta hominibus potiora facientem, inducens, quàm autem diuinorum munerum hi æstimatores æqui fuerint, etiam magnam sapientiam professi, Plato philosophorum omnium scientißimus lucidè commonstrat, quando gratias agit naturæ, quòd se hominem rationis capacem, non bestiam eiusdem exsortem, crearit. Innuens contra præfatos, hominem rem esse, quam natura cæteris intentius, curiosiusq; amplexa sit,

Plutarchus in naturam

Plato pro natura.

xa sit, ut quæ perfectior & absolutior quauis creatura iudicetur, quæ cœli ambitu continea tur. Et adeo ut etiam alij non defuerint qui cœlo hominem præstantiorem dixerint. Nemo inficias it, ea quæ à Plinio sunt enumerata incommoda homini incumbere, contrà autem homini prudentia inest, inest ratio, & diuinior mens, quibus brutis statim ab ortu uestitis, dominatur. Nam in eiusdem cedit emolumenta ceruorum agilitas, canum sagacitas, piscium natando celeritas, taurorum impetus, aquilæ uisus percelebris, leporumq; pernicitas. Huic Plinij loco planè aduersatur Lactantius Firmianus in libro de Opificio Dei primo capite tertio. Et Galenus medicorum alpha libro de usu partium corporis humani, fermè in primo libri ingressu. Crispus Salustius in proœmio belli Iugurthini, Taceam Senecam, qui tales naturæ calumniatores non solùm ingratos nominat, sed etiam insanos. Quæ de hominis præstantia Cordubensis princeps Auicenna habet & huc adponere libet, habet enim prima tertij doctrina tertia, corporis humani constitutionem temperatiorē esse, quàm uel sit usquam, uel poßit esse omnino, addita etiamnum uirtutum dispositione congrua quibus agat patiaturq;.

Homo perfectior quauis natura.

Lactantius & Galenus contra Plinium.

Seneca contra naturæ calum.

Ritus de pueris recē ter natis.

Et in nuda humo natali die abijcit.) Hic ritum antiquitus obseruatum tangit Plinius, quem talem fuiße Macrobius primo sympoſiacorum scribit, Vt infantes iam primum enatos terram attingere curarent. Opemque deam, ut nascentibus opem ferret, sinu eos excipiens

rent inuocarent, quos, siquidem non uocem prius dare putabant quàm terram attigissent. Simile diuus Augustinus habet de Leuana dea quam pueris de terra leuandis præfuisse scribit ciuitatis diuinæ quarto libro. Leuana dea

At Hercule risus præcox.) Plinij tempore uiris iurare per Herculem & fœminis per Castorem utriusq; per Pollucem populare fuit uelut A. Gellius noct. Atticarum undecimo libro abunde scribit 6. cap. Per Herculē uiri per Castorem fœmin.

Ad uagitus statim.) De iam primùm enatis C. Iulius Solinus, quem Seruius Plinij simiam uocat, in polyhistore tertio capite eadem cecinit, per hæc uerba. Nascentium, inquit, prima uox est uagitus. Lætitiæ enim sensus in quadragesimum differtur diem. Cur autem statim uagitus edat, qui uelit, Alex. Aphrodisæum legat problem. 64. Solinus Plinij simia. Risus infantis quando.

Risus ante quadragesimum.) Hic sibi diuersus est Plinius. Nam uelut auum suum Crassum nunquam risisse Solinus scribit & inde Agelastum fuisse dictum, sic hoc septimo libro decimo sexto capite Zoroasten eodem die risisse scribit, quo genitus fuerat. Plinius sibi diuersus. Agelastus Crassus. Zoroastes in die primo risit.

Vnam tantum ob culpam.) Nostrates theologi in originale peccatum id totum reijciunt, quemadmodum affabre legitur apud diuum Augustinum, quarto libro contra Iulianum, & libro secundo capite quarto ciuitatis Dei, apud Lactantium libro de Opificio Dei cap. 3.

Quando homini uox.) Quando homini uox emergat, Macrobius in somnia Scipionis ostendit, inquit Quando homini uox emergat.

Post septem menses inci piũt dẽtire. quit enim capite sexto. Post septem menses incipiunt infantes ex mandibulis dentire, post bis septem, sedent sine casus timore, post ter septem sonus eis in uerba prorumpit, & post quater septem, non solum stãt firmiter, sed perfecte incedũt, De hac re multa Aristo. problematum Sectione decima.

Iam morbi tot) Quot morborum, tot emersæ sunt myriades homini ultores. Naturam redarguendam minimè censemus. Scribit enim A. Gellius sexto noct. Atticarum capite, primi libri, eiusdem non fuisse principale intentum aut consilium, ut sic hominem mollem faceret, quòd facile à quauis re læderetur, & singulis fortunæ ictibus morbos inducendo esset obiectus, Sed quia operis subtilißimi postularit utilitas, caput & totum corpus ex tenuißimis oßiculis compinxerit, quæ per accidens faciant, ut tota strues extrinsecis noxis et offensionibus facile noxam percipiat. Haud aliter, dicens, ac cytharæ instrumento musico eueniat, quæ, licet subtilißimum & optimè sonans artificis sit opus, tamen quia ex multis ob neceßitatem tabulis & diuersis constet fidibus, ob leuem quamuis occasionem in fringitur aut contaminatur, nullam uim resistendi obtinens. Theologi dissolutam per primos parentes in protoplasten obedientiam morborum causam afferunt, dum in prima hominis plasmatione humores, corporis materiam, æquales fuisse & concordes scribunt, qui fracto plastis edicto, inæquales, & discordes euaserint, ut corpus non solum morbosum fieret, sed mortale quoq;

[Margin: Propter morbos natura non redarguenda.]

[Margin: Primorum parentũ inobedientia.]

le quoque. De morborum origine Hieronymus Magus quoque disputat, in libro primo de exustione mundi capite sexto. Poetæ Promotheo & fratri suo Epimetheo hanc notam imprimunt, adducentes Pandoræ Flascum seu pixidem, potißimùm Hesiodus. *Hieronym. Magus morborum causas ostendit*

Tot medicinæ excogitatæ.) Non solum per homines, sed Deos quoq; & diuersa animalia, uelut Plinius libro 8. cap. 27. ostendit

Itaque multi extitere qui non nasci.) Epicurei existimauerunt homini duo optima fore. Primum non nasci, secundum ocißimè natum mori. Istorum Tullius in primo Tusculanarum quæstionum in fine meminit. De Syleno fabulam quandam adducens, quem à Myda rege captum hoc ei muneris pro sua mißione dedisse scribit, eumq; docuisse: Non nasci homini optimum, Proximum autem, natum quàm primùm mori. In eandem sententiam Euripides scribit, quæ Erasmus sic uertit: *Homini duo optima. De Syleno & Myda fabula. Euripides:*

Non nasci omnino, quàm primum mortalibus, atq;
Haud unquam solis cernere triste iubar.
Verùm ubi sis naus quàm primum uisere manes.

In hac opinione & Thraces fuisse dicuntur, quibus mos erat in lucem editos, lachrymis, gemitibusq; prosequi, mortuos conuiuijs & tripudijs. Trausos gentem Thracibus finitimam, Herodotus quinto siue historiæ libro, eundem obseruasse ritum docet, dum edito infante, propinqui circumsidentes cum ploratu commemorent calumnitatum illi perferendum sit uitam ingresso. *Thracum mos. Trausoriũ ritus.*

gresso Contra defunctum hominem cum lusu, lætitiaq; efferentes, non sine cõmemoratione quàm multis malis ac miserijs subductus sit morte.

Homo recẽ ter natus tabula. Hominem scire nihil, sine doct.) Hominem recenter natum tabulam quidam dixerũt philosophi in qua nihil uel pictum, uel scriptum sit. Lucretius in quinto suorum poematum, hominis iam primum æditi pulchrè ignorantiam edocet. Et diuus Augustinus uigesimoprimo, ciuitatis Dei capite 14.

Vni sepulturæ cura atque etiam post se defuturo.) Arguit Iunenalis eos qui sepulturis & eorundem titulis, cito interituris, gaudent, decima satyra, Textus habet post se de futuro. Vbi defuturæ id est interituræ sepulturæ legendum censemus sepulturæ.

Pulchra hæc Plinij imitatio. Cætera animantia in suo genere probe degunt.) Hunc Plinij locum eleganter Iuuenalis Satyra decima quinta imitatur, sic quidem:

Sed iam serpentum maior concordia, parcit
Cognatis maculis, similis fera, quando leoni
Fortior eripuit uitam leo? quo nemore unquam
Exspirauit aper maioris dentibus apri?
Indica tygris agit rabida cum tygride pacem
Perpetuam, sæuis inter se conuenit ursis
Ast homini ferrum letale incude nephanda.
Produxisse parum est. ——

Et Flaccus 7. ode Epodon.

Necq; hic lupis mos, nec feris leonibus
Vnquam nisi in dispar feris.

Homini

Homini plurima ex homine mala,) Plinio subscri- *bit Seneca decimoseptimo epistolarum libro, epistola 103. Ab homine dicens homini quotidianum pericu- lum, & tempestas minatur antequam surgat, crepant ædificia antequam corruant, prænunciat fumus incen dium. Sed subita est ex homine pernicies, & eo diligen tius tegitur quo propius accidit,* Plautus in Asinaria *hominem homini lupum esse dixit.* Homo ab homine lęditur.

IN CAPVT PRI- mum adnotata.

Magna ex parte in relatione gentium diximus.) In Prologo huius septimi libri Plinius ea scribendo at- *tigit quæ hominis recenter nati miserias concernunt.* Ast *hoc primo capite non uniuersim hominum genus attentat, sicut in gentium relatione fecit, secundo li- bro, sed uix quædam credenda, quibus suam fidem ob- stringere etiam ipse non pollicetur, tractat, potißimũ à mari degentium.*

Longius à mari degentium.) Hanc ob *causam* do- *cet* Plato *in legibus ciuitates longè à mari constituen- das.* Velut Eusebius *idem facit quando per decem mil- lia passuum eas distare à mari censet, ut uidelicet por- tuosæ sint optimè, nec utilitate nec iocunditate maris omnino priuari queant, atque sic moribus alienis nec repleantur, nec aliorum nequitiam facile accepteut.* Eusebius *de præpar. Euang. lib. 13. cap. 27.* A' mari ciuitates constituendæ.

Primo fuit unica lingua. Tot hominum sermones & linguæ.) Ab initio hominum unicus fuit sermo, aut lingua una, quæ tamen ob fastum ac superbiam in uarias est mutata, sicut clarè id Moses, propheta Deo plenus, Geneseos 11. capite ostendit, & Iosephus capite nono primi libri suarum antiquitatum, Et diuus Augustinus decimosexto libro de ciuitat. Dei 4. cap.

In caput II. Adnotata.

In hoc secundo capite describit Plinius multa quæ homini accidunt, uel per rerum architectricem naturam, uel per locorum qualitates aut cœli influxus.

Quæ corporibus humanis uescuntur.) De antropophagis & alijs carne humana uescentibus populis Solinus multa scribit in Polyhistore suo, cap. 24.

Indicauimus.) Libro quippe 6. cap. 17.

Ni cogitemus in medio orbe terrarum.) Strabo Geographiæ libro 9. Parnassum montem orbis medium esse scribit, in cuius situ homines crudelitate ferocientes fuerunt falsa religione illaqueati, dijs suis homines immolantes, id Lactantius tangit primo de falsa religione libro. Parnassus orbis medium.

Huius monstri cyclopas.) Posset hic admirari quispiam grauißimorum autorum de Cyclopibus tam claram dissonantiam, Thucidides enim in septimo historiarum Cyclopes fabulosos fuisse scribit. Et hoc loco Plinius pro uera historia eos recitat. Eorum meminit De Cyclopibus autores dissonant.

nit Homerus 9. Odyssææ, & Vergilius tertio Aeneid. fermè ad finem.

Sed maximè illustres.) Herodotus in Thalia, hoc est tertio libro suarum historiarum, Aristæam ad manus non habemus.

Auersis post crura plantis.) De istis & iam præfatis multa A. Gellius habet libro 9. cap. 4. & Herodotus, qui tertio libro de Arimaspis scripta, fabulosa opinatur.

Pro mantelibus.) Hermolaus Barbarus mantilibus legendum censet, Licèt mantilium etiam lintheolū significet manibus tergendis aptum. Mantilium quid.

Quos ophiogenes uocat.) Crates Ophiogenes Hellesponti gentem uocat, quasi ex serpentibus enatos, quibus similis Africæ populus psillorum est, uelut id A. Gellius docet decimosexto libro 11. capite ex Herodoto, & Plinius 28. cap. 3. Ophiogenes.

A Marso Circes filio.) A Marso Circes & Vlyßis filio, Solinus à Marsia ab Apolline superbiente interempto, de hoc Strabo libro 5. Marsus Vlyßis filius.

Androginos utriusque naturæ.) Hos item Hermophroditas nominamus, Tullius diuinationum Androginum fatale monstrum nominat. Androgini qui.

Aristoteles adijcit.) Aristoteles de generatione animalium libro 14. cap. 4.

Qui noctu plusquam interdiu cernant.) Quod propter spiritus uisibilis tenuitatem qui interdiu modicum concrescat, contingit. Quam rem pulchrè dispu Cur quis no ctu uideat.

tat Aphrodisæus problemate 20. De his item Plinius libro 11. cap. 37.

Cicero apud nos autor est.) Cicero secundo libro de natura Deorum.

Haud procul à Roma in Phaliscorum agro.) Illa omnia Plinij uerba apud Solinum in Polyhistore scripta sunt capite quidem nono.

Sicut Pyrrho regi.) Ea quæ hic Plinius scribit de Pyrrho nec uerbis mutatis Plutarchus habet in uita Pyrrhi.

Locatũ naturam loci refert. India Aethiopumq; tractus.) Locata inquit Aristoteles in Physicis conditiones imitantur suorum locorum. Nam in locis melioris influentiæ etiam omnia meliora proueniunt. Illis Plinij uerbis Diodorus tertio libro subscribit & Strabo libro undecimo, Solinus capite 60.

Caninis capitibus.) Ea omnia fermè Solinus 60. capite recenset.

Monosceli. Hominum genus qui monosceli.) Monosceli id est unicrures.

Sciopodæ. Eosdem Sciopodas uocari.) id est scia uel pede se tegentes.

Acephali. Quosdam sine ceruice. Hos acephales nominamus.

Narium loco foramina.) De his etiam Solinus capite decimosexto. Strabo libro decimoquinto: Herod. libro 4.

Anguium modo loripedem.) id est anguium modo ser-

do serpentem. Vide Plinium libro 5. capite 8.

Pygmei narrantur.) Pigmei nomen habent uel à pugna cum gruibus, uel à cubili seu palmæ mensura. Ea quæ hoc loco Plinius recitat, & Solinus habet memorabilium suorum capite sexagesimoquinto. Aristoteles de natura animalium capite 128. Lucanus circa finem quinti libri, Statius circa principium tertij Thebaidis, Albertus uigesimoprimo libro confundit, dicens Pygmeos non esse homines, & Strabo item decimoquinto libro, omnia de Pygmeis fabulosa dicit. Sed quam rectè de pygmeis uterq; sentiat, pygmeus ostendit quem illustrissimus archidux Austriæ Ferdinandus inter aulicos suos fouet, qui saltē longitudine tres palmas æquat. Pygmei unde dicantur. De Pygmeis nihil certi. Archiducis austriæ Pygmeus.

Aristoteles in cauernis uiuere.) Aristoteles libro octauo cap. 13. histriæ animalium.

Macrobij.) id homines longioris uitæ.

Athon montem incolant.) Atho mons est altissimus Græciæ, Solino scribente cap. 21.

In quibus locis Indiæ umbræ non sunt.) de istis locis Diodorus 3. libro.

Onesicritus.) Onesicritus historiarum scriptor fuit.

Gymnetas appellat.) Hos Strabo Geographiæ 15. libro ab exercitio uel labore dictos scribit. Gymnetæ.

Troglodytas super Aethiopiam.) Troglodytas à specubus quasi inhabitant Aristoteles lib. 8. cap. 12. dictos asserit, quod & Strabo ultimo lib. adprobat. Troglodytæ.

In caput III. adnotata.

Ter geminos nasci certum est.) Hoc loco Plinius Aristotelem imitatur paucis quidem uerbis alteratis. Sic enim philosophus habet libro septimo capite quarto animalium. Et quædam uigintiquatuor unico partu edidit, maiorq; eorum pars enutritiri & adolescere potuit. Est huc legendus A. Gellius lib. 10 cap. 2. Et Solinus cap. 2. & 3.

Vnico partu uigintiquatuor infantes.

Horatiorũ, Curtianorumq;.) De his & Lucius Florus 1. historiarum, & Valerius lib. 6. cap 3.

Foetifer Nilus.) Vt Nilum fœcundißimum fluuium Aegypti omnium, rerum autores testantur, sic quoq; Solinus secundo capite polyhistoris partium fœtiferũ etiam scribit.

Nilus fœcũdus.

Ostiæ.) aduerbialiter locum aut ciuitatem quandam significat.

Mirabiles fama posuit effigies.) Ibi pro fama, forma legendum censemus.

Et in Aegypto.) Sunt hæc quæ Plinius in hoc capite de numerosis partubus miracula scribit satis magna. Sed nos maiora ex aliis autoribus in secundo nostrarum succisiuarum lectionum libro citauimus, ibiq; causas quoque, adeo monstrosorum partium ostendimus. Scripsimus enim præcitato loco ex Alberto in Germania fœmellam quandam unico partu configuratis iam in utero duorum & uiginti infantum corpusculis aborsum fecisse. item ex eodem Alberto altam au

ricularis

ricularis digiti magnitudine centum & quinquaginta infantulos, quibus uitæ signa comparuerint dedisse simul. Vt sileam quæ Baptista Campifulgosus historiarum primo libro recitat, sexto capite de miraculis, ubi Margaritam quandam Hollandiæ comitem anno millesimo tricentesimo decimoquarto trecentos ac sexaginta quinq; infantulos, qui omnes Baptismi characterem acceperint, unico partu dedisse scribit. Nota miraculum magnum.

Hermophroditos uocamus.) De Hermophroditis antea scriptum est, sed apud Angelum Politianum in Græcis epigrammatis pulchra, quæ Pulex scripsit & idem Politianus uertit, inuenies, Carmen incipit Cum mea me genitrix.

Allatum illi ex Aegypto in melle uidimus.) Quæ diutius seruare studemus melle condimus. Nam à putredine quicquid fuerit tutißimè sua uiscositate conseruat. Hinc quoque ueteres mortuorum corpora quæ illæsa seruasse per annos uolebant item melle illita sarcophagis dedisse facile constat, Id quod Papinius de Alexandro mortuo his uersibus tertio libro ostendit. Mortuorũ corpora melle illæsa seruantur.

Duxit ad Aematheos manes ubi belliger urbis
Conditor, Hyblæo perfusus nectare durat.

Eadem Plinius habet libro uigesimosecundo, capite uigesimoquarto. Athenæus quoque uiuos putrefactionis, quæ morborum est minera, mellis usu esse exortes testatur, quando Cyrneos qui Corsicam inhabitant ideo Macrobios seu Polychronios, hoc est longæuos, es id est Polyse dicit, Quia mellis cibo qui frequens apud eos est utuntur Cyrnei qui. Macrobij Polychronij.

tuntur assiduè. Quidam mellis usu Democritum, quem melle oblectatum legimus, sola mellis anaphora id est euaporatione in annum centesimum nonum fati sui distulisse pensum narrant, Pythagoræ mensam pane & melle constitisse & in nonagesimum annum Heraclyde Serapionis filio scribente, durasse constat. De mellis ad conditurας præstantia Columella & Cicero Tusculanarum quæstionum.

Democritus in centesimum nonum annū. Pythagoræ ætas.

In caput IIII. adnotata.

Ex fœminis mutari in mares.) Non est fabulosum, uelut Nasoni placet tertio libro transfor. quando de Tyrresia scribit. De qua re Angelus Politianus legendus, miscellaneaorum centur. prima capite 80. & Propertius libro 11.

Caßini factum puerum ex uirgine.) In eadem quasi uerba A. Gellius scribit lib. 9. cap. 4.

Virilitatem prouenisse.) id est uirilia membra.

Ipse in Africa.) Hæc omnia ex Aristotele mutuata sunt cap. 4. libro primo animalium.

Sepius uerò moueri mares.) Isthæc Hippocratica sunt ex quinta separatorum sermonum particula, sermone 49. Quæ item habentur apud Auicennam 21. tertij tract. 1. cap. de signis masculi.

In caput V. adnotata.

Translatium.

Translatium est.) id est indifferens.

Et in Italia tales partus esse uitales.) Partus octaui mensis non uitales esse omnium fermè autorum consensu proclamatum est, eámque rationem philosophorum habent placita, quòd infantulis dum in utero sunt planetas nouerimus præfici. Vbi eo mense natis Saturnum qui frigidus & siccus sit episcopum arbitrantur, cuius utramque qualitatem ferre nequeant, quia uitæ sunt contrariæ. Medicis tamen super hac re alius est sensus, elisa ratione astronomica, dicentes Embrionem sæpe mense septimo ab uteri conceptaculis egressum affectare, ac in id colluctari plurimum, uerum conatu excidere, atque interim fatigatum effici imbecilliorem, ac uiribus non dum refectis octauo rursum eundem petere conatum, & oblæsum exire, & inter mori. Multa huius farinæ tractat Hippocrates in libro suo de partu octimestri. Sed Auicenna ea non perpetuæ esse ueritatis asserit, in Hispaniæ enim partibus pregnantes edere dicit partus uitales. Et Aristoteles similiter in Aegypto. Et Agrippa in Naxo insula, quòd eam Dionysio sacram dixerint, qui eo mense natus est. De his multa scripsimus in primo nostrorum sermonum conuiualium.

Partus octaui mensis cur non uitalis.

In Hispania partus octimest. superstites. Item in Aegypto & Naxo.

Suillum rufum undecimo.) Decemuiris Romæ decretum fuit, nullam mulierem post decimum posse uterum gerere, propter quod Iustinianus imperator, contra mulieris cuiusdam pronunciauit petitionē quæ undecimo mense partum dederat, petierat enim filio tanquam

Iustinianū pronunciatum.

tanquam

tanquam legitimo hæreditatem. Qui & lege sanxit, ut quæ post hac mulieres hoc tempore se peperisse ia-ctitarent ueteris legis subirent pœnas, Hippocrates, ut solet, quam eleganter de hac re mentionem habet in libro De natura fœtus, per similitudinem quandam probans fœminis hunc mensem undecimum inhabilem

Hippocrat. de undecimo mense.

Pulchra similitudo.

pariendi, dicens honestißimas matronas sæpe numero se impregnatas arbitrari cùm minimè sint. Hac similitudine earum infringens opinionem: Quemadmodũ enim gallinam ouo insidere uideamus dicens, & ouum calefieri, spiritum concipere, & ob suam raritatem aere quandoque refrigerari, ex oui luteo pullum creari, & in membra informari, candido siue albo nutricari, & uicesimo die, ob defectum nutrimenti, uehementer agitari, membranasq; infringere, & matris admi-

Quomodo infans in locellis.

niculo quæ testam disrumpat, prodire. Sic in locellis matris, infantis membra informari cernamus quoque inquit, crescere, & tam diu latitare donec mater amplius non satis nutrire ualeat, ubi tunc plus nutrimenti queritans quàm adsit, ultra non quiescat, uinculisq; solutus foras progrediatur, pro quibus omnibus decem menses satis esse testatur. Diuus Adrianus impera-

Hadrianus undecimũ mensem approbauit.

tor, qui Iustinianum præceßit, ductu cum Græcorum philosophorum & medicorum Aristotelis & Dioclis, tũ Latinorum, ut M. Varronis, in undecimum mensem usque gestari posse, contra decem uiros & Iustinianum & Hippocratem conceßit infantes. In nostro tertio conuiuiorum libro multis expedi-

uimus

bimus ea quæ apud A. Gellium *noct. Atticarum libro 3, capite decimosexto quoque leguntur, & apud Censorinum cap. 7. Albertus mense decimoquarto puerum quendam natum dicit, libro nono animalium, cap. 4. Ioannes Math. de Gradi super nonum Rhasis ad Almansorem in capite De mola nihil quod ad hanc rem pertinet omittit.*

In caput VI. adnotata.

Redundantia stomachi.) id est nausea.

Melior color ferenti marem.) Sic habet Solinus 3. capite, si corpusculum in marem formatur melior est color grauidis, & pronior partitudo: si in fœminam uultum pallore inficit, & crura languida tarditate fiunt. *Signa masculini fœtus.*

Germinante.) emittente.

Si respirauere difficilius enitantur.) Id sic interpretatur Solinus: cum prope ad uterum liberandum, id est euacuandum uenerint momenta maturitatis, enitenti spiritum retinere plurimum congruit, & oscitata lætali mora suspenditur puerpera. Huius sexti capitis sufficiens est interpres Solinus capite præfato. Et nos plus minus triginta ueræ imprægnationis ostendimus signa in libello nostro germanico quē Gyneconitim inscripsimus. Additis etiam signis sexus differentiā ostendētib. & sumptis partim ex Hippoc. *lib. de mulierū supputatione, & partim ex lib. de mulierū morbis.* *Signa imprægnationis.*

Infantis motus nonogesimo die. *Primus autem nonogesimo die motus.)* De primo embrionis motu abundè satis Hippocrates Cous scribit, libro de nutricatu seu alimentis, si Hippocratis est, Galenus Thessali opinatur, seu Herophili.

In caput VII.

Homo superbiss. animal. *Quàm sit friuola animalium superbißimi origo.)* Hominis intelligit. Et rectè superbißimi dixit. Quid enim superbia stimulati non molimur? quos conatus non attentamus? quas turbas omittimus? quo elationis genere ambitionis causa non utimur, iactamus formam, uires, opes, honores & nostri generis decorem. Superbia ad omnia mala stimulat. Vbi meminisse satius fuerat quantis sordibus concepti fuerimus, quantis doloribus in lucem æditi, quàm nullis uelati tegumentis iam matris uterum egreßi, quot undique morbis terreum humani corporis flasculum, quot casibus, & quibus erumnis expositum, quàm nihili re hoc succumbat, utpote lucernarum extinctarum suffitum, uuæ acino, uel lactis haustu uberiore. Anacreon acino uuæ suffocatus. Legimus enim in historijs Anacreonta uuæ granulo suffocatum, Fabium senatorem pilo in lactis haustu Fabius senator pilo strãgulatus. strangulatum, & alium stiria gelu durata de tecto lapsa subito fati pensum soluisse, Aeschilum item poetam testudinis casu super caput exspirasse. Aeschilus coclee casu perijt. Vnde Menandrum apud Plutarchum in libello consolatorio ad Appollonium rectè dixisse attestetur, quando inquit:

Caput

Caput atque summa orationis hæc, homo est
Quo non aliud est animal usque, quod modo
Surgat, modo cadat, citius atque crebrius
Ac iure sanè, quippe debilissimum
Cum sit.

Aeschilus apud Stobeum umbræ fumi similem facit ho minis uitam, & Sophocles uel aliud ac umbram atque flatus hominem dixit. Si inquam illa diligentius meminerimus citra dubium, pauonis instar, qui pedes inspexit, cristas submittemus. Homo fumus.

In caput VIII.

In pedes procedere contra naturam est.) & ea tractat A. Gellius *noct. Attic. lib. 16. cap. 16*

Vt *ægrè partos.) sic exeuntibus infantulis ægrius, periculo incumbente, enituntur mulieres.*

In hunc modum genitis.) Hic fermè solus Agrippa in hunc modum genitus superuixit, quum plerunque Solino teste, omnes raptim moriantur. Agrippa.

Quanquam *is quoque aduersa pedum.)* Licet *datum illi fuerit Agrippæ sic genito superuixisse, tamen è pedibus ægerrimè inter arma laborauit.*

Infelici terræ stirpi omni per utrasque.) M Agrippa ex Iulia sua uxore Cæsaris Augusti filia tres habuit filios Caium, Luciū, & Agrippā, atq; duas filias Iuliā & Agrippinā, Iuliā uxorē & Iuliā filiā omnib. certè probris cōtaminatas relegauit in exiliū, Caiū et Luciū M. Agrippa tres filias.

in decẽ & octo mensium spacio amisit ambas, Caio in Lycia & Lutio in Asilia defunctis, & cùm Agrippa ingenium adeo sordidum & ferox habebat à Cæsare abdicatus est, sepositusq; Surrentum, quæ omnia Suetonius & alia huc pertinentia scribit.

Claudius Nero fax.

Totidem faces.) Claudium Neronem, quem hoc loco facem nominat generis humani, Suetonius à pietate imperij exordia fecisse scribit, sed denuo in prærabidam feritatem & seuiciem incomparabilem sic uenisse idem docet, ut uice prouerbij in eos dicatur qui se à principio mites quidem & præter modum tractabiles ostendunt, postmodum uerò in barbaram crudelitatem labuntur. Quia Neronis utantur quinquennio. De hac re Cœlius libro 6. cap. 34.

Per utrasque Agripinas maximè.) Vxorem & filiam, Huc uidendus est Eusebius in historia temporũ, Macrobius 2. saturnaliarum, Solinus 3. capite polyhistoris, & idem Plinius 45. capite.

In caput IX. Adnotata.

Enecta parẽte Scipio Afri natus. Cæsar unde

Auspicatius enecta parente.) Hoc natiuitatis genus ueteribus auspicatum putabatur. Sic natum Scipionem Africanum historiæ habent, qui propterea primus omnium Cæsar appellatus est, & non ut Pompeius arbitratur, quòd cum Cæsarie, quòd comam significat, fuerit, necq; ab eo quòd in Africa occiderit Elephantem, sicut Seruius scribit, dum Cœsus Assyriorum

rum lingua elephantem sonat.

Simili modo natus est Manlius.) Liuij *adbreuiator libro quinquagesimoprimo non Manlius habet.* Sed Mantinus, *pro hoc nono capite legendus est* Orosius, *quarto capite lib. uigesimosecundo.* Vbi *tales partus datos esse testatur in lucem in tertio bello punico, anno sexcentesimo secundo ab urbe condita.*

In caput X.

Vopiscos appellabant.) Huius *capitis de* Vopiscis *quædam habentur apud Aristotelem decima sectione & libro nono animalium.* *Vopisci.*

In caput XI.

Præter mulierem pauca animalia.) Causam *reddit* Aristoteles *libro quarto capite septimo* De *generat. animalium, &* problemate *quadragesimoseptimo sect. decima, &* Petrus de Ebano *in commentarijs super iam citatum problema.* Ab *istis tamen* Galenus *aliam causam recenset, magnitudinem quippe delectationis coitus ante imprægnationem.*

Pauca animalia.) Velut *equa est quam* Aristoteles *post imprægnationem, coitus ualde cupidam scribit.* Et *ideo, quia animal sit uorax unde spermatis magna redundantia increscat.* In *reliquis uerò post imprægnationem* Albertus *in historia animalium clau-* *Equa post imprægnationem coitus auida.*

ſos dicit locellos, unde appetitus defluat.

Extat in monumentis medicorum.) *Maximè Hippocratis qui ſingularem librum de ſuper fœtatione conſcripſit.*

Alterum marito ſimilem.) *Alterum marito ſimilem Iphiclum Amphitrioni, alterum adultero, id eſt Herculem, Ioui.*

Iphiclus Amphitrionis filius.

Item Procuneſia ancilla.) *Procuneſia ex duplici adulterio gemminos edidit, utrumque patri ſimilem. Hæc Solinus memorabilium 3. cap.*

Truncos gigni.) *Truncos id eſt mancos, Valerius Max. Ex ſpecioſis deformes habet, ex robuſtis inualidos lib. 9. cap. 15.*

In caput XII. adnotata.

In Lepidorum gente.) *Gente id eſt familia.*

Similudinis quatuor cauſæ.

Similitudinum in mente reputatio.) *Naturales quatuor aſſerunt ſimilitudinis cauſas, Quarum prima eſt ſanguinis cognatio, ſecunda ſors fortuita. Tertia parentum inconceptionis hora cogitatio, & quarta ſyderum influentia. De his autem abundè ſatis Ariſtoteles ſcribit libro 7. de hiſtoria animal. cap. 6. & 3. lib. cap. 4. de generat. animalium.*

E plebe nomine Artemon.) *Valerius non Artemon habet ſed Artomon, non è plebe ſed regia ſtirpe.*

Necato Antiocho.) *De morte Antiochi uaria ab autoribus narrantur, maximè apud Iuſtinum libro 38. ad finem*

ad finem, & Plinium de uiris illustribus & Val Max. lib. 9. cap. ultimo.

Magno Pompeio Vibius.) *Magno Pompeio Vibius ingenuæ stirpis, & Publicius libertinus ita similes fuerunt ut permutato statu & Pompeius in illis & illi in Pompeio salutari possent Val. Max. lib. 9. cap. 6.*

Patri quoque eius.) *Eius Pompeij; Messalam intelligens.*

Mango.) *id est uenditor, Seruius rectè Solinum Plinij simiam uocat, hoc est Plinij imitatorem, quoniam hæc fermè omnia paucis immutatis uerbis in Polyhistoris sui tertio capite recitat.* *Mãgo qui. Solinus Plinij simia.*

Super omnem taxationem.) *Quod Plinius super omnem taxationem dicit, hoc alij super omnem Irim efferunt.* *Super omnem taxationem.*

In caput XIII. adnotata.

Dissotiatio corporis inter se sterilis.) *Inter agens & patiens æqualis debet esse proportio aut nihil agitur quod proueniat.* *Sit inter agens & patiens proportio.*

Graccorum mater.) *Plinio subscribit Plutarchus in uita Graccorum, & Seneca in libro de consolatione ad Martiam cap. 16.*

D. Augustus.) *pro hac historia M. Sillani Augusti nepotis uidẽdus est Corn. Tacitus in principio 13. libri.*

Quintus Metellus Macedonicus.) *Ea uerißimè apud Valerium Max habẽtur libro 7. cap. 1. de pietate, & paucula apud Plinium lib. 7. cap. 44.*

In caput XIIII.

Mulier post quinquagesimum annum.) Omnes in hoc sunt medici, & maximè Galenus libro secundo de febribus ad Glauconem, etiam mulieres post terminũ hic à Plinio signatum posse fertiles esse, cum hoc quòd diurnus euentus Plinio contrariatur. Aliquibus enim germen menstruale diutius inhæret, quod fœcundas reddit, Valesius libro sexto capite duodecimo quandam bonæ habitudinis matronam anno ætatis suæ sexagesimo peperisse scribit, & denuo sexagesimoseptimo. Et ego Villingæ anno millesimo quingentesimo uigesimoquarto infantulum ad baptisterium pro baptismatis charactere tuli, qui à matre sexagenaria prodierat, & superstes adhuc uiuit. Variatur hic terminus, secundum uariationes naturalis complexionis, & regiminis ex rerum non naturalium.

Sexagenaria mulier potest parere.

Maßinissa Rex.) Numidiæ regem 86. anno filium generasse Methymatrum, Valerius Plinio consentit, sed eundem Naßicantem nominat quinto libro capite primo.

Maßinissa anno 86. gener.

M. Catonem censorium.) Quæ hoc loco Plinius de Catone scribit, A Gellius 13. libro quoq; recitat 18. capite, & Plinius de uiris illustr.

In caput XV.

Sola mulier animal menstruale.

Sola mulier animal menstruale.) Verba sunt Democri-

mocriti medici.

Appellarunt molas.) Azaranius à similitudine lapidis molaris molam dictam ait, quòd in mulieris utero huius lapidis instar de latere, si decumbat mulier, in latus decidat. Aristoteles, decimo de animalibus ad finem, hanc dispositionem Molim appellauit, & penultimo de generatione animalium Molaginem, Gordonius in sua practica hanc Pecus nominat. De mola Auicen. uigesimiprimi tertij tract. 2. capite octauo. Et Rhases nono continentis capite secundo. Mulieres plerunque molatæ efficiuntur si rem cum uiris multum melancholicis habeant. Mola unde Molago. Pecus. Mulieres unde molatæ.

Mouetur.) Sed non motu ut uerus embrio.

Alias letalis alias senescens.) Gordonius dicit quod mola recenter oborta difficulter curatur, habituata, seu chronica & potißimùm animata, seu matricis cotilidonibus alligata, nunquam. Mola incurabilis.

Et uiris in uentre gignitur.) Scyrron durities quædam est quæ uiris in uentre uel ratione splenis uel ratione hepatis exuberat, præsertim in hydropicis. Scyrron quid.

Profluuio magis monstrificum.) Hoc fermè totũ caput Solinus tertio polyhistoris sui intulit capite, uerbis admodum pauculis mutatis.

Speculorum fulgur hebetatur.) Cur mulieres menstruosæ speculum inficiant. Videndæ sunt Quæstiones meæ physicæ centuria prima quæstione 23. & Austro in libro De somno & Vigilia.

Sed tales non gignunt.) Flos enim uel germen sanguis

guis menstruus est qui fructum maturat.

Quando hæc est generando homini materiam.) Auerrois secundo colligit de iuuamentis testiculorum, menstrua ad hominis generationem conferre multis argumentis disputat, sed Galenus omnium medicorũ post Hippocratem primus, & princeps Auicenna huius scripta de hac re quàm doctè conuincunt. Galenus secundo de spermate, & libro 14. de utilitat. particul. Auicen. Fen. 1. primi doct. 5.

Ergo cum grauidis fluxit.) sic item Hippocrates scribit separatorum sermonum lib. 5. aph. 62.

In caput XVI.

Septimus mensis dentitionis est. Primores septimo mense.) Septimum mensem dentitionis terminum Plinius ait, quem terminum medici uariant, dicentes aliquibus, quamuis raro, tertio anno, aliquibus saltem quarto ad perfectum emergere numerum. Causam debilitatem uirtutis eorum scribẽtes, uel impedimentum materiæ nimium fluentis in gingiuas. Causæ tardioris dentitionis. Ea quoque tangit Plinius libro 11. cap. 37.

Septimo anno decidere.) Necq; casum eorum certum offerunt medici. Nam uictus ratio persæpe pueris administratur, quæ Plinij terminum præoccupat, Quando dẽtes decidãt. uelut si in frequenti usu, talibus, lac administretur, aut fructuum immaturorum adhibeatur licentia, seu ferro subinde tangantur, & ciborum nimis calefactorum usum frequentent. Taceam quòd rheuma persæpe in eos

in eos à capite defluit, quod pari modo facit ne hoc loco Plinius certa scribat. De *his* Auicen. *septima tertij per totam sen.*

Quosdam concreto genitali.) *Concreto id est coadunato & arcto, Id etiam Columella de re rustica 2. libro capite 5. ostendit, Fœminis dicens quandoque ulcerantur ferro & cicatricibus clauduntur, ne sint genitales id est ne possint generare. Solinus 3. capite nec diuersus est inquit enim si mulieri concretum uirginale fuerit, infausta natiuitas erit.*

Aliqui uice dentium.) Pirrho Epyrotarum regi *unum os tradunt fuisse historiæ dentium uice lineis modo in superficie subpictum atque dictinctum.* Et Herculem *triplicem dentium fuisse serie natum, quæ legenda habentur apud* Rhodoginum *antiquarum lectionum lib. 2. cap. 34.* **Pirrhus sine dentibus** **Hercules triplici dentium serie.**

Dentes autem *inuicti sunt ignibus.*) Pati nequeunt *etiam si agens fuerit præpotens, quia cæteris ossibus à natura creati sunt duriores conterendum etiam res duras.* **Dentes cæteris ossibus duriores.**

Tabe cauantur *pituita ue.*) *potissimum superiores ad quos rheumata proniora cadunt.*

Candorem *trahunt medicamine.*) Trahunt *candorem à dentifricijs, Vel ex lapide carneolo trito, uel ex carbonibus de ligno roris marini tritis, seu ex puluere de pumice trito & alijs, de dentifricijs* Plinius *lib. 28. cap. 2.* **Albificandum dentes**

Vsu atteruntur.) Hoc *sibi proprium dentes habent, ut per*

Dentes crescunt. ut per omnem uitæ cursum paulatim crescăt, uelut argumento id est, quod in senio maiores sunt quàm iuuentute.

Dentes uocis sunt instrument. Nec cibi tantum.) Sunt uocis instrumentum, nam per ipsos refractio fit aeris, ordinati ad prolationem, & ueram distinctionem uerborum.

Cum defluxere explanationem omnem adimētes) dentibus carentes, loquendo impediuntur, & sibilum reddunt.

Dentib. auguriū inest. Qui plures dentes habent diutius uiuunt. Quin & augurium dentibus inesse.) Aristoteles quoque dentes quid præsagire scripsit. Nam quibus rariores fuerint haud ita diu uiuere opinatus est. Quoniam qui dentium ordine proditi sint numerosiore, eos quoque uitæ productioris.

Triceni bini.) De numero dentium Galenus scribit libro undecimo De usu partium corporis humani, Auicenna septima tertij, Auerrois primo colligit. Et idem Plinius libro 11. cap. 37.

Fortuna blanditur. Fortunæ blandimenta sunt in Agrippina.) Rectè blandimenta fortunæ dicit, blandiendo enim pollicetur & arridet quæ tandem fallit sicut Agrippinæ contigit quæ post obitū mariti Claudio Cæsari nupsit, & filio imperium ad suam & totius regni perniciem obtinuit.

Contra in leua.) Leua pars diuersam tenet.

Sed mox plura de hoc.) lib. 11. cap. 37.

Zoroastes primo die risit. Vnum accepimus hominem zoroasten) Quemadmodum zoroastes eodem die quo natus est risit, sic a-

uus

-nus eius nunquam per totam suam uitam risit. Vnde Agelastum dixerunt uelut Solinus scribit tertio sui polyhistoris & Aelianus lib. 9. Agelastus.

Futuro præsagio scientiæ.) Nam magicarum artium hic dedit exordium.

Consumente exustione.) Consumente exustione humidum substantificum.

Alij Orionis.) Orionis filij Neptuni, Alij ex Ericle Etionis Gigantis.

Orestis corpus) filij Agamemnonis.

In caput XVII.

Quod sit hominis spatium.) Id est hominis longitudo.

Vires quibusdam dextra parte maiores.) Propter hepar id contigit, quod huic parti calorem largitur, qui operationum instrumeetum est. Calor operationũ instrumentũ.

Obseruatum est mares præstare pondere.) potissimùm mortuos & dormientes, causa ostenditur in meis quæstionibus.

Virorum corpora supina fluitare.) Cur hoc fiat Lud. Cælius Rhodiginus eleganter ostendit. Corpus uirĩ supinum fluitat.

In caput XVIII.

Sine medullis uiuere accepimus.) Medullam à cerebro descendentem ad uitam adeo necessariam esse

crede

Medulla functionum uicaria. creatam, ut Alexander Benedictus, hanc omnium functionum uicariam dixerit.

In caput XIX.

Parthis interempti.) De M. Craßi interitu Valerius Max. lib. 1. capite 6.

Apathes qui. Apathes Graeci uocant.) Apathes eos dicimus, quos sine paßionibus aut animi perturbationibus esse nouimus, uel sine paßibilitate, Tales Stoici magis gloriose quàm uerè se profeßi sunt.

Timon quis fuerit. Timonem in odium generis humani.) Timon hic Atheniensis fuit, sic hominum moribus offensus, ut in solitudinem abierit, quo hominum consortio non frueretur. Omnia fugit colloquia præter adolescentis cuiusdam, quem cum amasset interrogatus est, cur hoc faceret, respondit, quia hunc scio Atheniensium futurum inimicum, Ante domum suam arborem habuit, ex qua se plures conciues suspenderant, quæ cum ad futurum ædificium cædenda fuerat, currit ad senatum proclamans, si qui essent, qui se suspendere uellent, id in tẽpore faciant, dum arbor adhuc superſit. Hunc μισάνθρωπον, hoc est hominum osorem dixerũt, de eo extat Luciani dialogus ab Erasmo uersus.

Pictum Thimonis. μισάνθρωπος, id est hominum osorem.

Vesculi qui. Corpore uesco.) id est minuto, Nam uesculi male curati dicuntur, & graciles.

Hercul trecentũ quadraginta tres. Rutilius Hercules appellatus.) M Varro, qui trecentos quadraginta tres numerauit Hercules, rusticellũ quem-

quendam quod mulam suum gerere potuisset etiã Herculem nominatam scribit. Et denuo hoc nomen Herculis ad omnes uiros egregiè fortes translatũ. Quod & Macrobius libr 1. Satur. docet, Plutarchus Theseo hoc quoque nomen inditum ait, quod esset laborum tollerantißimus, ac Cleantem hoc nomine dignatus est philosophũ, quia nocturnis laboribus diurnũ uictũ pararet. Et idem Plin. hoc lib. cap. 37. Hippocrati, ob depulsos morbos, testatur honores illos quos Herculi tribuerãt dedisse ueteres, Simile A. Gell facit lib 2. ca. 11. quãdo Achillis nomen ijs esse tribuendum scribit qui ingẽtis essent fortitudinis. Lege Cœlium de Tritormo subsequa qui item Hercules dictus.

Theseus Hercules. Cleantes Hercules. Hippocrat. Hercules. Achilles qui. Tritormus Hercules.

Crotoniatam Milonem) de hoc Crotoniate uidendus est Rhodoginus lib. 11. cap. 20. & Aelianus lib. 12.

Canistius cursor) de hoc Canistio Lacedemonio Sabellicus lib. 10. cap. 9 ibidemq; de Tiberio Nerone.

In caput XX.

Iliada Homeri membrana) Ea uerba Antonius Sabellicus exemplorũ libro 10. habet cap. o. Excedũt fidẽ acerrimi uisus, fuit Ilias Homeri in membrana tam cõcisè & minutim notata ut testa nucis includeretur.

Strabonem uocatum) Eiusdem Sabellicus præfatô loco meminit.

Callicrates ex ebore formicas.) Artẽ quã hoc loco Calicrati adscribit, Idem Plin lib. 36. cap. 5. Mermetidi adscripsit.

In caput XXII.

Prælium quo Sybaris deleta est.) & ea tacendo non præterit Sabellicus præallegato loco.

In caput XXIII.

Harmodium & Aristogitonem.) Horum Valerius meminit libro secundo capite quinto, & de huius Leænæ meretricis partu Campifulgosus exemplorũ 3. libro cap 3.

In caput XXIIII.

Cyrus bonæ memoriæ. *Cyrus rex omnibus.) Cyrus Persarum rex ergá suos milites concionem faciens (quorum erant triginta milia) nominatim unumquemque allocutus est. Hæc Guido Bituricensis capite de memoria.*

L. Scipio populo Rom.) nomina dedit.

Cyneas Pyrrhi regis legatus.) de hoc legato similia Franciscus Petrarcha scribit.

Duarum & uiginti linguarum.) Mithridates Ponti rex & Bithiniæ. Gellius lib. 10. cap 17.

Matris & affinium.) Huius infortunij Sabellicus meminit libro decimo capite duodecimo, & huius Coruini Messalæ eodem loco.

IN

In caput XXV.

Cæsarem dictatorem.) Habentur ea omnia apud Suetonium in uita huius Cæsaris ab initio.

In caput XXVI. adnota.

Laus Pompeij Magni.) Laudem Pompeij Magni, Val. Max habet lib. 4. cap. 7.

In caput XXVII.

Quater & quadragies causam dixit.) Nam totiens quoq; accusatus est.

In caput XXVIII.

Centum sexaginta coronis.) De multis coronarum generibus. Plinius libro decimosexto capite quarto. Alexand. ab Alexand. libro quarto capite octauo.

In caput XXIX.

Iater spolia Darij.) De reuerentia & honore

operum Homeri legi exempla Sabell. libro septimo, capite 5.

Pindari uatis familiaeq;.) haec apud praedictum autorem, praefatoq; loco scribuntur.

Aristotelis philosophi patriam) Oppidum Stagirum unde Stagirites dictus est.

Sophoclem Tragici coturni prin.) Lysander Bacchi iussu, Sophoclem mortuum sepeliri iußit, tanta poetarum quondam fuit dignitas ut curam eorum dij haberent Campiful.lib.8.

In caput XXX.

Naues quãdoq; onerãtur. Nauem uittatam.) id est fascijs ligatam seu taeneis id est fracturis silicum onustam, persaepe namq; onerantur naues harena uel rudere ut securius à submersione incedant.

Equis albis. Ipse quadrigis albis.) Ipsum quatuor albis equis excepit, id est fortunatioribus, ut Veneris equis, quadrigarum etenim nomine, equos intelligimus qui quadrigas agunt uelut Columella docet libr. 3. capite nono.

Aeschines Atheniensis summus orator.) Hanc totam historiam clarius ostendit Valerius libro octauo capite decimo.

Poßidonius sapienti.) Poßidonij sectae Stoicae celeberrimi, uide Sabell lib. 7. cap. 5.

Auditae Carneade.) Carneades ab Atheniensibus Romam

Romam legatione missus est. Quo audito Censorius *Cato senatui suasit, ut cito eum, quarum causa uenerat* Carneades *expediret, eumq; à se dimitteret, periculosum enim diuturniorem ipsius in urbe* Roma *moram arbitrabatur, quum tantam in eo uim linguæ nouerat, ut à uero falsum discerni non liberū erat* Campiſulg. libro 8. cap. 9.

Expellendos censuit Græcos.) *philosophos quidem.*

Prior Africanus Q. Ennij.) *Scipioni Africano hic* Q. Ennius *adeo coniunctus fuit beneuolentia, ut miraculi uice fuerit uterq;* Hæc Crinitus *de poetis Latinis lib. 1. cap. 2.*

Ex tertia orbis parte raptum.) *Africa quippe, quam domuit.*

Ab asinio Pollione.) *De hac quoq; re* Crinitus *libro de honesta disciplina 16. cap. 8.*

In caput XXXI.

Socrates oraculo.) *De societate habemus apud omnes authores totas* Odysseas.

In caput XXXII.

Chiloni Lacedæmonio.) *De Chilone Damageti filio* Diogenes Laertius *libro primo de uita philosophorum.* Huc uidendus est Erasmus *in prouerbijs.*

Noſce te ipſum.

Exſpiraſſet gaudio.) Idem teſtatur Guido Bituricenſis.

In caput XXXIII.

Melampos. Ex uiris in Melampode.) Hic Melampos Dionyſij ſacra ab Aegyptijs ad Græcos tranſtulit Diodoro 2. libro referente.

A iurato ſenatu.) id eſt non tantùm priuato teſtimonio, ſed uero ſenatus ſacramento.

In caput XXXIIII.

In patria mori non licuit.) Pergamum ſeceßit ſine ullo ingratæ patriæ deſiderio, Valerius libr. quinto capite tertio.

In caput XXXV.

Electa ex centum.) Hoc item teſtatur Valerius, libro octauo cap. 16.

Claudia. Experimento Claudiæ.) Claudia uirgo Veſtalis ut autor eſt Hieronymus. Cùm in ſtupri ſuſpicionem incidiſſet & ſimulacrum Ideæ matris in uado Tiberis hæreret, ad comprobandam ſuam pudicitiam, cingulo nauem duxiſſe fertur, quàm hominum multa milia trahere nequiuerant Guido Bituricenſis capite de

de pudicitia.

In caput XXXVI.

Humilis in plebe.) Hanc historiam multis describit Valerius Max. libro 5. cap. 4. Et Solinus historiarum libro 6.

Et Reipublicæ consul.) Seditiosus enim fuerat, qui plebem aduersus senatum excitârat.

Post repudium obijt) M. Lepidus post Syllæ dictatoris interitum à Catulo dissensione ciuili urbe eiectus est, propter quod in Sardiniam concessit. Vbi audita morte Apuliæ uxoris mortem obijt, Sabellicus libro tertio capite quinto.

Publius Rutilius.) habetur hæc historia apud Sabellicum libro 3. cap. 7.

In caput XXXVII.

Statuam inaurata lingua.) Consimilia Sabellicus habet libro 10. cap. 8.

Hippocrates medicina pollens) Quæ hoc loco Plinius scribit & Senatusconsultum Atheniensium in Hippocratis honorem & immunitatem habet.

Summa Aeclepiadi) Tanta in Aesclepiado medendi fuit fiducia, ut dixerit se non medicum nominandum, si per totam suam uitam unquam aduersa ualetudine laborasset, in qua ualetudine usque ad septuagesimum annum uixit. Mortuus denuò cum è sca

Aesclepiades per scalas corruit. lis fallente uestigio corruisset Campifulg. Exemplorum libro 3.

Archimedes optimus artifex. Grande & Archimedi Geo.) Archimedes Syracusanus adeo machinalis scientiæ plenus, ut nauem onustam solus traxerit quo uoluit, quam ingens uis mortalium non mouere quidem poterat, unde Marcelli ducis interdictum uetuit capitis mulcta, ne quis Archimedem læderet Sabellicus libro decimo capite octauo.

Ctesiphon Gnosius. Aede Dianæ Ephesiæ) Ctesiphon Gnosius architectus, uir extra omnem aleam industriæ collocatus Ephesiæ Dianæ templi constructionem excogitauit, quod ducentis & uiginti annis factum est à tota Asia, Cuius fundamenta situata fuerant in solo palustri, ne terræ motus sentirent, aut hiatus timerēt, quæ calcatis antea substrauere carbonibus, dein uelleribus lanæ. Huic templo longitudo fuit quadringentorum uigintiquinque pedum, latitudo ducentorum uiginti Columnæ centum uiginti septem, à singulis regibus factæ, sexaginta pedum amplitudine, ex quibus triginta erant cœlatæ. Author Mutianus est, & Guido capite qui memoria præstiterunt, Et Sabellicus lib. 10. cap. 8.

Templi dianæ longitudo.

Armentario mille nauium.) capaci Sabellicus loco præallegato.

Pneumatica ratio. Pneumatica ratione.) Pneumatica ratio pars est musicæ quæ fit inflatis uento fistulis.

Hydraulis quid. Et Hydraulicis organis.) Hydraulis organum dicitur,

dicitur, extrahendi à profundo aquam idoneum Vitruuius testis est.

Dinocrates.) De Dinocrate, *Alexandro, Apelle alijsq; Guido Bituricensis scribit, & Valerius libro octauo capite 11.*

In caput XXXVIII.

Aristidis Thebani pictoris.) Aristidis, Praxatilis & similium Plinius meminit libro 35. capite 10. & Valerius libro octauo.

In caput XXXIX.

Sestercijs licente.) Sestertius quasi semis tertius, eo quod in se contineat asses duos & dimidiatum tertium. Sic *ergo apud Romanos ex ære signato habuit libras duas & semis, uel dipondium aut semissem & per 115. notabatur. De hac re Melanchthon per compendium scripsit.* *Sestertius quid.*

In caput XL.

Mortalium nemo est felix.) Haud uiuit ullus omnibus felix modis Euripides.

Computat more Thratiæ gentis uide Erasmum in prouerbio Creta notare.

Voluptatis comes mœror.

Nec lætitia ullo.) Plautus inquit uoluptatis comitem esse mœrorem.

In caput XLI.

• *In qua tres continua serie.)* Vide Sabellicum libro tertio cap 9.

Vna Pherenice.) De hac Pherenice Aelianus libro duodecimo in principio.

In caput XLII.

Variantis fortunæ.) Inconstantis.

In caput XLIII.

Seruauit proscrip.) De istis Valerius & Liuius.

In caput XLVI.

Aglaum Psophidium.) Hanc historiam Guido graphicè describit in capite de paupertate.

In caput XLVIII.

De spacio atque longæuitate.) De istis multa in nostris succisiuis lectionibus primo dialogo, & apud

pud Maronem in carmine de ætate animalium.

In caput XLIX.

Tetartemorion.) Tetartemorion quadrantem significat. Tetartemorion quid.

In caput L

P. Cornelius Rufus.) De hoc Cornelio consule Guido capite quibus fortuna fauet insidiatrix.

Vomicæ morbo.) Vomica tumor est excrescens siue craßicies quæ saniem frequenter emittit. Vomica.

Senes minimè pestilentiam sentire.) Hæc Plinij assertio non est perpetuæ ueritatis, quoniam apud Plutarchum legimus Furium Camillum, longo senio exactaq; ætate confectum hac lue periisse. Senes pestilentiam nō sentire.

In caput LI.

Aut formicans permissu.) De pulsu formicante scitè admodum scribit Rhases ad Alman. libro decimo capite 33.

Et alia Hippocrati.) In libro de uictus ratione & libro secundo de morbis. Item libro de diebus decretor.

In caput LII.

Hermotimi Clazomenij.) Huc legendus est Baptista Campifulg. libro 1. cap. 6.

Et in Gnosio Epimenide.) De hoc Valerius libro octauo capite decimooctauo. Cur autem tam diu dormiuisse narratur in mea Philologia narratur.

Fœminarum sexus.) Si fœmina matricis laborat strangulatione, seu præfocatione, in extasim cadit, absq; motu & sensu, sed reuocatur inferius odoriferis, superius fœtidis adhibitis.

Cōtra præfcat matricis.

E duobus fratribus.) Hanc totam historiam Campifulgos recitat lib. 1. cap. 6.

In caput LIII.

Præter Chilonem.) de quo dictum est supra capite trigesimosecundo.

Sophocles & Dionysius.) Et ea testatur Valerius Max. libro nono capite duodecimo. Et Fulgosus lib. 9. cap. 13. De Diodoro item.

Mater pugna illa Cannensi.) De hac muliere Romana A. Gellius libro 3. cap. 15.

Dum calciantur matutino duo Cæsares.) De his & sequentibus Guido ab initio suorum exemplorum capite primo.

Inungit specillum per oculum.) Specillum instrumentum est medicum quo unguenta extenduntur. Specillum.

In caput LIIII.

Ipsum cremare apud Romanos.) De uarijs sepeliendi ritibus Alexander ab Alexand. copiosissimè in suis succidaneis.

In caput LV.

Post sepulturam aliæ atque aliæ.) Hanc de anima & manibus in uarijs locis Marsilius Ficinus. Et quædam Aelianus lib. tertio. Sed in nostro tractatulo quem de dæmonibus sublunaribus in publicum dedimus, abundantiss. scripsimus.

In caput LVI.

Ceres frumentum.) Berosus Chaldæus libro 5. frumenti usum Osiridi adscribit, dicens in Aegypto & Palestina aratrum & omnia ruris instrumenta ad manus parasse. Ceres frumenti usum dedit.

Glande uescerentur.) Huius rei testem pono Fabium quoque Pictorem, & Diodorum, qui suo primo libro ea omnia fermè habet quæ hic ponuntur.

Item

Item Herodotum in 5. Lactantium, Solinum & Vergil. Polydorum de rebus inuentis primo libro.

In caput LX.

Quando primum horologia.) *De horologij inuentione Victruuius libro nono de archtectura & Polidorus libro secundo de rebus inuentis capite quinto.*

FINIS.

BASILEAE, EX OFFI-
CINA HENRICPETRINA,
Anno Salutis humanæ M.
D. LXIX. menſe
Auguſto.

SIXTVS HENRIC
PETRI.
15
69